

แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการความร่วมมือ
ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา
แหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

โดย

นางจันทร์รัตน์ สมบูรณ์ศิลป์
กรรมการผู้จัดการ บริษัท โรงแรมนวัตน์ จำกัด
จังหวัดกำแพงเพชร

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร” ลักษณะวิทยายุทธศาสตร์ ของ นางจันทร์รัตน์ สมบูรณ์ศิลป์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑ ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๖๑-๒๕๖๒

พลโท

(จรรยาธิ์ นิลกำแพง)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรม การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเพชร

ลักษณะวิชา อุตสาหกรรม

ผู้วิจัย นางจันทร์รัตน์ สมบูรณ์ศิลป์ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** ๖๑

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. เพื่อศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ๒. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และ ๓. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากแหล่งข้อมูลหรือหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน ๒๐ คน จาก ๔ กลุ่มประชากร คือ ๑.ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้านการท่องเที่ยว ๕ คน ๒. นักวิชาการผู้มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ๕ คน ๓. ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ในจังหวัดกำแพงเพชร ๕ คน ๔. นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ๕ คน

ผลการวิจัยพบว่า ๑. แผนแม่บทจังหวัดกำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ยังไม่ตอบสนองต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๒. ระบบขนส่งที่รองรับการท่องเที่ยวยังไม่มี ความหลากหลายและครอบคลุมพื้นที่ ๓. ขาดการประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความโดดเด่นของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรที่แตกต่างจากแหล่งอื่นๆ ๔. พื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร แบ่งเป็น ๒ ส่วน ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชนจึงได้แนวทางในการกำหนดการพัฒนาอุตสาหกรรมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนประกอบด้วยอุตสาหกรรมที่ ๑ ยกระดับแหล่งท่องเที่ยวอุตสาหกรรมที่ ๒ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการสื่อสาร และอุตสาหกรรมที่ ๓ การพัฒนาการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

Abstract

Title	The Strategy guidelines of Community Based Tourism Management for Sustainable Tourism: Case study KamphaengPhet Historical
Field	Strategy
Name	ChantraratSomboonsinCourse NDC Class 61

The aims of the research plan are as follows: 1) to study and analyze the tourism situation between government agencies, private sectors and KamphaengPhet Historical Park community 2) to study and analyze the problems and obstacles of community based tourism management by KamphaengPhet Historical Park community and 3) To formulate guidelines of the managing collaboration in community based tourism strategies by communities surrounding KamphaengPhet Historical Park. This research is qualitative research conducted by using documentary reviewed research and in-depth interviewing the experts from various sources or agencies of 20 key from 4 population groups informants composed of 5 administrators or government officials in tourism 2) 5 academics with knowledge of the art and cultural and tourism 3) 5 entrepreneurs in tourism of KamphaengPhet province. 4) 5 tourists who visit the KamphaengPhet Historical Park.

The research findings were as follows: 1) the master plan of KamphaengPhet Provincial and KamphaengPhet Historical Park are not responding to community based tourism. 2) having inefficiency of tourist transportation management in the areas 3) Lack of public relations for the outstanding of KamphaengPhet Historical Park 4) The area of KamphaengPhet Historical Park is divided into 2 parts causing a lack of participation with the community. Therefore have guidelines for determining a developing a community-based tourism cooperation strategy to achieve sustainability, consisting of 1) Strategy for elevating tourist sites. 2) Strategy for promoting public relations and communication. And 3) Strategy for marketing development for tourism promotion.

คำนำ

จังหวัดกำแพงเพชรเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางตอนบน มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ได้รับการยกย่องจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ(UNESCO) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ คือ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ดังปรากฏในคำขวัญประจำจังหวัดว่า “เมืองล้อมรดกโลก” แต่กระนั้นด้วยปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ทำให้การท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จึงได้ศึกษา แนวทางการพัฒนา ยุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ในการศึกษาได้มุ่งที่จะค้นหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรโดยการศึกษาจากแผนแม่บท และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหลายประเด็น อีกทั้งได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากแหล่งข้อมูลหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและกระตุ้นการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรได้ดียิ่งขึ้น

ทั้งนี้ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรโดยทั่วไป และผู้ที่ต้องการศึกษาทุกท่าน

(นางจันทร์รัตน์ สมบูรณ์ศิลป์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร” จะไม่สำเร็จล่วงด้วยดี หากปราศจากความกรุณาจากพลตรี สงคราม ชุมทอง และพันเอกโสภณ ศิริงาม ที่ปรึกษาหลัก, นายปฐม ระสิตานนท์ หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, นายชัยวัฒน์ ศุภอรรถพานิชนายกเทศมนตรีเมืองกำแพงเพชร, นายประครอง สายจันทร์ ผู้จัดการองค์การพื้นที่พิเศษ ๔, นายเขavnัย ชาญเขียว นายกเทศมนตรีเมืองหนองปลิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนาวาเอกหญิง เด่นสุรางค์ ภิรมย์สวัสดิ์ ซึ่งให้ความรู้ คำปรึกษาและคำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จนทำให้การศึกษาวิจัยฉบับนี้สำเร็จล่วงไปด้วยดีและสมบูรณ์ตามที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานจังหวัดกำแพงเพชร รวมไปถึงผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยทุกท่าน

(นางจันทร์รัตน์ สมบูรณ์ศิลป์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๔
คำจำกัดความ	๔
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๖
แนวความคิดเรื่องยุทธศาสตร์	๖
ยุทธศาสตร์ชาติกับการท่องเที่ยวไทย	๑๐
แนวคิดทฤษฎียุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย	๑๕
ยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร	๑๘
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน	๒๑
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	๒๔
แนวคิดการจัดการทางวัฒนธรรม	๒๗
แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม	๒๘
แนวคิดผลกระทบจากการท่องเที่ยว	๒๙
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๑
กรอบแนวคิดการวิจัย	๓๓
สรุป	๓๔
บทที่ ๓ การท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	

และปัญหาอุปสรรค	๓๕
บริบทของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	๓๕
ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว	๔๕
ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ	๔๖
สรุป	๔๘

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือ	
ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	๕๐
วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ	๕๐
ยุทธศาสตร์ในการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	๕๕
แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดย	
ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	๕๖
สรุป	๖๐
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๖๑
สรุป	๖๑
ข้อเสนอแนะ	๖๗
บรรณานุกรม	๖๙
ภาคผนวก	๗๒
ผนวก ก แบบสอบถาม	๗๓
ประวัติย่อผู้วิจัย	๗๕

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่	
๓- ๑ แสดงแผนผังอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร	๓๖
๓- ๒ แสดงแผนผังอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ในกำแพงเมืองกำแพงเพชร	๓๖

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เพื่อเป็นการตอบสนองเจตนารมณ์และขับเคลื่อนประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ ที่ถูกกำหนดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวทางนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๖๕ ในรัฐบาลของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยยุทธศาสตร์ที่จะนำพาประเทศไปสู่เป้าหมายความมั่งคั่งได้นั้น คือยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมาย การพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ เป็นไปตามวิสัยทัศน์ของประเทศไทย คิดพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติอันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย การดำรงอยู่อย่างมั่นคง และยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติ และประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงทางสังคมท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประสานสอดคล้องกัน ด้านความมั่นคงในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ซึ่งการพัฒนาประเทศให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาตินั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันในทุกภาคส่วนของการร่วมมือในพื้นที่นั้น ๆ หนึ่งในปัจจัยการพัฒนาเพื่อให้ประเทศชาติเป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้นั้นคือ ปัจจัยด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ให้ครอบคลุมถึงคนทุกระดับ ตั้งแต่เศรษฐกิจฐานราก

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่เป็นกลไกในการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยการสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว โบราณสถาน ทรัพยากรด้านสิ่งแวดล้อม หรือธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว อนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้วยความยั่งยืน ซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการนำไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

กว่า ๒๐ ปี ที่ผ่านมามีชุมชนที่มีอยู่ในรัศมีของแหล่งท่องเที่ยวได้มีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ถือว่าเป็นปัจจัยในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ขับเคลื่อน การบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยอาศัยการร่วมแรงร่วมใจของชุมชนเจ้าของพื้นที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริม อนุรักษ์ทรัพยากร รวมไปถึงการนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มจากกิจกรรมท่องเที่ยว อันนำมาซึ่งรายได้แก่ชุมชน ด้วยคุณประโยชน์ดังกล่าว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่น

จากรายงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเติบโตอย่างรวดเร็วระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔ โดยเน้นยุทธศาสตร์บทบาทการพัฒนาชุมชนและการที่รัฐออกกฎหมายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยการใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย จึงทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบในชุมชนทั้งจากองค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งการท่องเที่ยวชุมชนที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จของกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหลายแห่ง อาทิ ชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา ชุมชนบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ กลายเป็นต้นแบบที่กระตุ้นให้ท้องถิ่นต่าง ๆ หันมาจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนอย่างแพร่หลาย

หนึ่งในการท่องเที่ยวชุมชนที่สำคัญได้แก่ การท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ นอกจากความสวยงามของสถานที่ เรื่องราวความเป็นมาที่น่าสนใจ และกิจกรรมการท่องเที่ยวอีกหลายแนวที่มีให้เลือกสรร และอีกหนึ่งมนต์เสน่ห์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติประทับใจคือ ประสบการณ์ที่ได้สัมผัสและพูดคุยกับผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่กล่าวขานในระดับโลกว่าคนไทยมีความเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใส และพร้อมแบ่งปันวิถีความเป็นไทย ให้นักท่องเที่ยวทั่วโลกได้เรียนรู้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้คนในแต่ละท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม จึงเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้การท่องเที่ยวพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืนโดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก

จังหวัดกำแพงเพชรเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ตั้งอยู่ในเขตตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ในอดีตเมืองกำแพงเพชรถือเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย และทวีความสำคัญมากขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นเมืองขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำปิงเป็นศูนย์กลางการคมนาคมระหว่างอาณาจักรอยุธยาและล้านนา ทำให้เมืองกำแพงเพชรเป็น

เมื่อชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ได้เข้ามามีส่วนร่วมและสามารถบริหารจัดการระบบต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองแล้ว การท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกจะกลายเป็นช่องทางสำคัญในการสร้างรายได้ ทำให้เกิดการรักษาสีเขียวและวัฒนธรรมที่ดี ตลอดจนเป็นการสืบทอดวิถีชีวิตและ

รักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่ การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น นอกจากจะเป็นการเติมเต็มประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้และเกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง แล้ว ยังถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกเป็นไปอย่างสมดุล และยั่งยืน งานวิจัยนี้จึงถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในกรณีศึกษาชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เพื่อเป็นพื้นที่ตัวอย่างในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
๒. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
๓. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - ๑.๑ ศึกษาบริบทของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
 - ๑.๒ ศึกษาความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน ประกอบไปด้วย ๑) ความร่วมมือในการทำแผนหรือยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ๒) ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ๓) ความร่วมมือในการปฏิบัติ ๔) ความร่วมมือในการประเมินผล ๕) ความร่วมมือในการบันทึกข้อตกลง
 - ๑.๓ ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) ประกอบไปด้วย ๕ องค์ประกอบคือ ๑) ด้านศักยภาพคน ๒) ด้านศักยภาพพื้นที่ ๓) องค์ประกอบด้านการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๔) ด้านการมีส่วนร่วมต่อระดับความร่วมมือ ๕) ด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน
๒. ขอบเขตด้านประชากร

เก็บข้อมูลการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากแหล่งข้อมูลหรือหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน ๒๐ คน จาก ๔ กลุ่มประชากร คือ

- ๒.๑ ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้านการท่องเที่ยว ๕ คน
 - ๒.๒ นักวิชาการผู้มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ๕ คน
 - ๒.๓ ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ในจังหวัดกำแพงเพชร ๕ คน
 - ๒.๔ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ๕ คน
๓. ขอบเขตเวลา
- ๓.๑ วิจัยเอกสาร มกราคม ๒๕๖๒
 - ๓.๒ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ กุมภาพันธ์ - มีนาคม ๒๕๖๒
 - ๓.๓ จัดระเบียบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล มีนาคม ๒๕๖๒
 - ๓.๔ จัดทำรายงานวิจัย เมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยด้วยการศึกษาตามระเบียบวิธีการวิจัย งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑.๑ การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาวิจัยจากการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารเผยแพร่งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และตำราเอกสารต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลห้องสมุดวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สืบค้นจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแหล่งข้อมูลออนไลน์

๑.๒ การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จำนวน ๒๐ คน ประกอบด้วย ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน ๕ คน, นักวิชาการผู้มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ๕ คน, ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ในจังหวัดกำแพงเพชร ๕ คน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ๕ คน

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

๒.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) เป็นการนำเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ มาวิเคราะห์ให้เห็นว่ามุ่งพรรณนา และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

๒.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Constant Comparison) เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ กับบริบทโดยรวม และสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ

๓. การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลโดยนำเสนอในรูปแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนา และวิเคราะห์
นำเสนอแนวทางยุทธศาสตร์ใหม่ ๆ ที่เป็นผลจากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบข้อมูลด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวและความร่วมมือด้านการ
ท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานของรัฐ เอกชน และชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
๒. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอุทยาน
ประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
๓. ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

คำจำกัดความ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน	หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และ วัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้ เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน
ความร่วมมือ	หมายถึง บุคคลในหน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานช่วยเหลือซึ่งกัน ด้วยความ เต็มใจเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน
ยุทธศาสตร์	หมายถึง กลไกหรือเครื่องมือที่จะทำให้องค์การมีหรือเพิ่มความสามารถในการ แข่งขันที่ต้องการ สำหรับทั้งในปัจจุบันและในอนาคต และแนวทาง หรือวิธีการที่จะช่วยให้ได้มาซึ่งความสามารถในการแข่งขันเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้เกิดผลกระทบและได้ผลลัพธ์ที่พึง ประสงค์
การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่	หมายถึง การปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐโดยนำหลักการเพิ่ม ประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยการนำเอาแนวทางหรือ วิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงานภาครัฐ

การบูรณาการ

หมายถึง การประสานกลมกลืนกันของแผน กระบวนการ สารสนเทศ การ
จัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อ
สนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญขององค์กร

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ได้มีการนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

๑. แนวความคิดเรื่องยุทธศาสตร์
๒. ยุทธศาสตร์ชาติกับการท่องเที่ยวไทย
๓. แนวคิดทฤษฎียุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย
๔. ยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร
๕. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน
๖. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
๗. แนวคิดการจัดการทางวัฒนธรรม
๘. แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม
๙. แนวคิดผลกระทบจากการท่องเที่ยว
๑๐. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๑๑. กรอบแนวคิดงานวิจัย
๑๒. สรุป

แนวความคิดเรื่องยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ (Strategy) เป็นคำที่ถูกอธิบายหรือกล่าวถึงบ่อยครั้ง และมีความหมายที่แตกต่างกันไปตามความเข้าใจของแต่ละบุคคล ทำให้เกิดความสับสนคลุมเครือในความหมายของยุทธศาสตร์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความหมายของยุทธศาสตร์มีวิวัฒนาการมาจากแนวความคิดทางการทหารที่ถูกใช้ในสถานการณ์สงคราม เป็นแนวความคิดของผู้นำทัพที่ใช้กำลังคนในการรบสำหรับต่อสู้เพื่อเอาชนะข้าศึก กล่าวคือ ยุทธศาสตร์เป็นศิลปะของผู้นำทัพ โดยยุทธศาสตร์ตามบริบทของการทหารในอดีตนั้น เป็นการเคลื่อนทัพเข้าสู่สนามรบและยุทธวิธี (Tactical) เป็นการนำกำลังทหารเข้าต่อสู้ในสนามรบ อย่างไรก็ตามความหมายของยุทธศาสตร์ได้ถูกนิยามออกมาอย่างหลากหลาย ยุทธศาสตร์จึงไม่ได้มีความหมายเฉพาะเรื่องการใช้เพียงกำลังอำนาจทางทหาร เหมือนเช่นในอดีต แต่ยังหมายถึง การใช้กำลังอำนาจทางการเมือง กำลังอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ กำลังอำนาจ

ทางด้านสังคมและจิตวิทยา และอาจรวมถึงการใช้กำลังอำนาจด้านอื่น ๆ เท่าที่บุคคลในยุคสมัยต่าง ๆ คิดค้นได้ เช่น กำลังอำนาจทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ กำลังอำนาจด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นบทบาทของยุทธศาสตร์จึงไม่ได้จำกัดการใช้ในสถานการณ์สงครามเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้ได้ใญามสงบสุขด้วยเช่นกัน

ความหมายของยุทธศาสตร์ได้ถูกนักวิชาการด้านยุทธศาสตร์นิยามทางยุทธศาสตร์ไว้อย่างหลากหลาย ทั้งกลุ่มนักวิชาการทางการทหาร และกลุ่มนักวิชาการที่เป็นพลเรือน ทั้งสองกลุ่มให้ความหมายของยุทธศาสตร์ในบริบทของงานที่ตนเองรับผิดชอบ และเป็นที่น่าสนใจเฉพาะในบริบทของตน โดยมีตัวอย่างความหมายของยุทธศาสตร์ ดังนี้

เคลาส์เซวิทซ์(Clausewitz) กล่าวถึงความหมายของยุทธศาสตร์ไว้ตอนหนึ่งว่า “The art of employment of battles as a means to gain the object of war.” ถอดเป็นภาษาไทยว่า “ยุทธศาสตร์ หมายความว่า ศิลปะของการให้การยุทธ์เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสงคราม” กล่าวถึงความหมายของยุทธศาสตร์ในมุมมองเฉพาะด้านการทหารและเป็นมุมมองในระดับยุทธการ (Operational Level) หรือยุทธบริเวณ (Theater Strategy) หรือการทัพ (Campaign) ไว้ว่า

ยุทธศาสตร์ คือ การใช้การสู้รบตามความมุ่งประสงค์ของสงคราม นักยุทธศาสตร์จึงต้องกำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับการปฏิบัติทั้งปวงในสงคราม เพื่อให้บรรลุความมุ่งประสงค์นั้น กล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือ นักยุทธศาสตร์ต้องทำแผนสำหรับการสงคราม และเป้าหมายของสงคราม จะกำหนดชุดของการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น นั่นคือ การกำหนดรูปแบบของการทัพและภายในการทัพนั้น ต้องกำหนดวิธีรบในแต่ละขั้น เพื่อให้ได้รับชัยชนะ

โจมินี (Jomini) (Quoted in Bartholomees, 2006: 79) นักทฤษฎีและทหารแห่งประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในยุคศตวรรษที่ ๑๙ กล่าวถึง ความหมายของยุทธศาสตร์ในมุมมองเฉพาะด้านการทหารไว้เช่นเดียวกันว่า

ยุทธศาสตร์ คือ ศิลปะการทำสงครามบนแผนที่และทำความเข้าใจในเรื่องยุทธบริเวณ ขณะที่มหายุทธวิธี คือ ศิลปะการวางกำลังในสนามรบให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และการนำกำลังเข้าปฏิบัติ รวมถึงเป็นศิลปะในการต่อสู้ที่แตกต่างจากการวางแผนบนแผนที่ ซึ่งการปฏิบัติการณ์นี้อาจจะขยายระยะได้ ๑๐-๑๒ ไมล์ ในขอบเขตการรบ การส่งกำลังบำรุง จะช่วยนำทัพไปยังตำแหน่งที่จะรบ และมหายุทธวิธีจะตัดสินใจในลักษณะของการปฏิบัติการและการวางกำลัง

สก๊อต (Scott)นักวิชาการทหารในยุคสงครามกลางเมืองของสหรัฐอเมริกา (Civil War) ได้ให้ความหมายที่ยังคงจำกัดอยู่ในบริบททางการทหารและยุทธบริเวณและเป็นการต่อยอดแนวคิดของ Jominiไว้ว่า “เป็นศิลปะของการผสมการวางแผนการทัพรวมกันกับระบบปฏิบัติการทางทหาร

โดยพิจารณาถึงเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ คุณลักษณะของข้าศึก ธรรมชาติ และทรัพยากรของประเทศ รวมถึงทรัพยากรในการโจมตี และป้องกัน”

ฮาร์ด (Hart) เป็นนักประวัติศาสตร์และนักวิชาการทางทหารได้กล่าวไว้ว่า

ยุทธศาสตร์ คือ ศิลปะของการกระจายและการประยุกต์ทรัพยากรทางทหาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของนโยบาย ... ยุทธศาสตร์ จะสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับประการเดียวและประการสุดท้าย คือ ต้องมีการคำนวณและมีการเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายและทรัพยากร เป้าหมายจะต้องได้สัดส่วนกับทรัพยากรทั้งหมดที่มี และทรัพยากรนั้นใช้ในการบรรลุเป้าหมายระหว่างทางจนไปถึงเป้าหมายขั้นสุดท้าย อีกทั้งต้องสอดคล้องกับคุณค่าและความจำเป็นของเป้าหมายระหว่างทางที่นำไปสู่ความมุ่งประสงค์ขั้นสุดท้ายที่ต้องการ ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด เพื่อให้บรรลุความมุ่งประสงค์ที่ปรารถนา การใช้ทรัพยากรที่มากเกินไปหรือน้อยเกินไปจะเกิดภัยอันตราย

และยังได้กล่าวอีกว่า

ยุทธวิธี เป็นการประยุกต์นำยุทธศาสตร์มาใช้ระดับล่าง ดังนั้น ยุทธศาสตร์คือ การประยุกต์ใช้ มหายุทธศาสตร์ (Grand Strategy) มาใช้ในระดับที่ต่ำกว่า... มีความหมายเช่นเดียวกันกับนโยบาย (Policy) ซึ่งเป็นแนวทางการทำสงคราม แต่มีความชัดเจนกว่า เนื่องจากเป็นนโยบายเฉพาะเรื่องที่ถูกกำหนดโดยวัตถุประสงค์ มหายุทธศาสตร์จึงเป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติ บทบาทของมหายุทธศาสตร์เป็นยุทธศาสตร์ที่สูงกว่า ที่เชื่อมโยงทรัพยากรทั้งหมดของชาติ หรือกลุ่มของชาติที่เกี่ยวกับการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองของการทำสงคราม เป้าหมายที่กำหนดโดยนโยบายเฉพาะด้าน

จากความหมายของยุทธศาสตร์ที่กล่าวมา พบว่า จะมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและการทหาร ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้คำว่ายุทธศาสตร์ในมิติที่แตกต่างออกไปจากเดิมค่อนข้างมาก ในนักวิชาการที่เป็นพลเรือนจะใช้คำว่า “กลยุทธ์” แทนคำว่า “ยุทธศาสตร์” ในภาคธุรกิจ แต่ในภาษาอังกฤษจะใช้คำเดียวกัน คือ “Strategy” สำหรับกลยุทธ์ด้านธุรกิจ (Business Strategy) จะมีกลยุทธ์ย่อย ๆ เช่น กลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy) กลยุทธ์เทคโนโลยี (Technology Strategy) เป็นต้น และ Johnson and Scholes (2006) นักวิชาการที่เป็นพลเรือนได้อธิบายความหมายของยุทธศาสตร์ในมุมมองของภาคธุรกิจไว้ว่า “ยุทธศาสตร์ เป็นกรอบและทิศทางระยะยาวขององค์กร โดยมีการจัดสรรทรัพยากรท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่ท้าทาย เพื่อให้เกิดประโยชน์กับองค์กร รวมถึงมีความสอดคล้องกับความต้องการทางการตลาด และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร”

สำหรับการให้ความหมายของยุทธศาสตร์ โดยนักวิชาการในปัจจุบันมีผู้ให้ความหมายที่ขยายแนวคิดที่กว้างขวางกว่าบริบททางการทหาร ดังนี้

กองทัพสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามที่แสดงถึงพันธกิจทางด้านความมั่นคงของชาติไว้ว่า “ยุทธศาสตร์ หมายถึง ศิลปะและศาสตร์ของการพัฒนา และการใช้พลังอำนาจแห่งชาติ อย่างประสานสอดคล้องและบูรณาการตามยุคสมัย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในยุทธบริเวณ เป้าหมายของชาติ และ/หรือ เป้าหมายของนานาชาติ”

จอร์น เอนไซโคพีเดีย (Join Encyclopedia) ได้ให้ความจำกัดความของยุทธศาสตร์ว่า “ยุทธศาสตร์ คือ การบูรณาการ วัตถุประสงค์ของชาติและวัตถุประสงค์การทหาร (Ends) นโยบายของชาติและแนวความคิดทางการทหาร (Ways) และทรัพยากรของชาติ กำลังทางทหารและยุทธโปกรณ์ (Means)” และยังได้กำหนดนิยามยุทธศาสตร์ทหารแห่งชาติ (National Military Strategy) ไว้ว่า “ยุทธศาสตร์ ทหารแห่งชาติ คือ ศิลปะและศาสตร์ในการกระจายและการประยุกต์พลังอำนาจทางทหาร เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ ทั้งในยามสงบและยามสงคราม”

วิทยาลัยกองทัพบกสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ไว้ ๒ นัย คือ นัยแรกเกี่ยวกับศักยภาพในการดำเนินการยุทธศาสตร์ “ยุทธศาสตร์ คือ ความสัมพันธ์ของวัตถุประสงค์ หนทางปฏิบัติและทรัพยากร” และนัยที่สองเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ “ศิลปะทางยุทธศาสตร์ คือ ความเชี่ยวชาญในการกำหนด เชื่อมต่อ และประยุกต์วัตถุประสงค์ หนทางปฏิบัติ ทรัพยากร เพื่อส่งเสริมและปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ”

บาร์โธโลมี (Bartholomees) ได้สรุปความหมายของยุทธศาสตร์ไว้ว่า ยุทธศาสตร์ คือ กระบวนการแก้ไขปัญหามาจากพื้นฐานความเป็นจริง และกระบวนการที่มีเหตุผล มีวิธีการอย่างมีเหตุผล เพื่อการแก้ไขทุกปัญหาให้ครอบคลุมทั้งทางด้านการทหาร ด้านความมั่นคงแห่งชาติ ด้านบุคลากร ด้านธุรกิจ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ยุทธศาสตร์จะถามถึงปัญหา ๓ ประการ คือ ๑. เราต้องทำอะไร ๒. เรามีอะไรหรือเรามีอะไรที่ช่วยในการทำและ ๓. วิธีที่ดีที่สุดในการทำสิ่งที่ต้องทำคืออะไร นอกจากนี้ควรพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมาย (Ends) วิธีการ (Ways) และทรัพยากร (Means) ยุทธศาสตร์ที่แท้จริงต้องผ่านการพิจารณาองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการ อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ถ้าเราคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในแง่ความสัมพันธ์ของตัวแปร

เราสามารถแก้ไขปัญหานั้นด้วยวิธีการที่แตกต่างได้อย่างมากมาย โดยเป้าหมาย (Ends) คือ ความปรารถนาที่ต้องการ ซึ่งมีที่มาจากกระบวนการต่าง ๆ ที่ถือเป็นพื้นฐานแรกของการจัดทำยุทธศาสตร์ ต้องถูกกำหนดให้ชัดเจน หากต้องการให้ยุทธศาสตร์นั้น บรรลุเป้าหมาย (Ends) ด้วยวิธีการเฉพาะ ควรต้องพิจารณาทรัพยากร (Means) ที่จำเป็นเฉพาะ เช่น การพัฒนากำลังรบ หากนักยุทธศาสตร์มีเป้าหมาย (Ends) และทรัพยากร (Means) ที่ถูกกำหนดโดยเฉพาะแล้ว ควรจะต้องพิจารณาวิธีการ (Ways) ที่เป็นไปได้ ผู้คนโดยทั่วไป โดยเฉพาะนักคิดทางทหาร มักจะกำหนด

ยุทธศาสตร์ จากวิธีการ(Ways) โดยพยายามให้สัมพันธ์กับเป้าหมาย (Ends) และทรัพยากร (Means) การจัดทำยุทธศาสตร์ โดยเริ่มจากการกำหนดด้วยหนทางปฏิบัติก่อนนั้น อาจเป็นแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ที่อาจจะทำได้ สำหรับการวางแผนในเวลาจำกัด เหมาะสำหรับผู้บังคับบัญชาการในยุทธบริเวณ เนื่องจากผู้บัญชาการในยุทธบริเวณ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทรัพยากรที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว ทันทีทันใด ดังนั้น จึงต้องพิจารณาทรัพยากร (Means) ที่มีอยู่อย่างรอบคอบ เพื่อปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมาย (Ends)

นอกจากนี้ ธีรนนท์นันทขว้าง (๒๕๕๖ : ๓๐) สรุปความหมายของคำว่า ยุทธศาสตร์ ไว้ได้อย่างน่าสนใจว่า

ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีการ (Ways) ที่จะนำพลังอำนาจ (Power) มาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ (Objective) ที่กำหนดไว้ ยุทธศาสตร์จึงเป็นตัวเชื่อมระหว่างทรัพยากร (Means) กับเป้าหมาย (Ends) แต่เครื่องมือและจุดมุ่งหมายมักจะไม่เหมาะสมกัน การที่จะหาวิธีการที่สามารถใช้เครื่องมือที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายภายใต้การแข่งขันที่รุนแรงจึงไม่ใช่เรื่องง่ายในการค้นหาวิธีการที่เหมาะสม เพื่อป้องกันข้อผิดพลาด จึงจำเป็นต้องนำมาประกอบการพิจารณา อย่างไรก็ตามจะต้องไม่นำไปใช้สับสนกับคำว่า ยุทธวิธี เพราะยุทธวิธีมุ่งไปที่การปฏิบัติอย่างไรให้สัมฤทธิ์ผล ส่วนยุทธศาสตร์จะมุ่งเน้นไปที่การกำหนดเป้าหมายระยะยาว พร้อมทั้งวิธีการและทรัพยากรที่จะทำให้เป้าหมายดังกล่าวบรรลุผล

จากความหมายของยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ คือ ศาสตร์และศิลป์ที่จะนำทรัพยากร (Means) มาใช้ให้บรรลุเป้าหมาย (Ends) ที่กำหนดไว้ โดยต้องเชื่อมความสัมพันธ์ด้วยการประยุกต์องค์ประกอบหลัก ได้แก่ เป้าหมาย (Ends) วิธีการ (Ways) และทรัพยากร (Means) ด้วยการวางกลอุบาย (Trick) โดยพิจารณาร่วมกันในเรื่องของความเหมาะสม (Suitability) การยอมรับได้ (Acceptability) และความเป็นไปได้ (Feasibility) โดยผ่านการประเมินความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลาที่ดำเนินการ

ยุทธศาสตร์ชาติกับการท่องเที่ยวไทย

ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๖๑) เป็นการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ในมาตรา ๖๕ บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ

พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อรับผิดชอบในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และเมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและสภานิติบัญญัติแห่งชาติแล้ว ให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร และมีพระบรมราชโองการประกาศใช้ยุทธศาสตร์ชาติ ณ วันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน จากแนวโน้มและปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ เห็นได้ว่าบริบทและสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีพลวัตสูง และมีความซับซ้อนหลากหลายมิติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออนาคตการพัฒนาประเทศอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่ครอบคลุมทุกมิติและทุกด้าน ในการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง มีความร่วมมือในลักษณะประชารัฐจากภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบของหุ้นส่วนของการพัฒนาที่เป็นการดำเนินงานอย่างบูรณาการ เนื่องจากทุกมิติการพัฒนามีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยประเทศไทยจำเป็นต้องมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความรู้ สมรรถนะ และทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สามารถรู้เท่าทันและปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีอาชีพที่มั่นคงสร้างรายได้ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์และกติกาใหม่ ๆ และมาตรฐานที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบและปัจจัยส่งเสริมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไปพร้อมกัน ทั้งในส่วนของระบบการเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะฝีมือที่สอดคล้องกันกับการพัฒนาของคนในแต่ละช่วงวัย ระบบบริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้ประเทศไทยสามารถยกระดับเป็นเจ้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมก้าวทันโลก จากการต่อยอดการพัฒนาบนพื้นฐานนโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ ส่งผลให้เกิดการสร้างห่วงโซ่มูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตร และภาคบริการ กระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และนำไปสู่การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกภาคส่วน โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศคือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” มีการประเมินผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติประกอบด้วย

๑. ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย
๒. ชีตความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้
๓. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ
๔. ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม

๕. ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของ
ทรัพยากรธรรมชาติ

๖. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ

การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลายุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุล
ระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนใน
รูปแบบ “ประชารัฐ” โดยประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์
ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ
ทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติ
ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับ
สมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ สำหรับในการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับ
ยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

๑. ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถใน การแข่งขัน

สำหรับการส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวซึ่งเป็นรายได้หนึ่งของประเทศได้ถูก
กำหนดในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพื่อ
ยกระดับการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่มีรายได้สูงอย่างประสบความสำเร็จใน ๒๐ ปี ประเทศไทย
จึงจำเป็นต้องมีการขยายตัวและการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง รวมทั้งมีขีดความสามารถ
ทางการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นในเวทีสากล ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันสำหรับ
ประเทศไทยจึงได้มุ่งพัฒนามนุษย์พื้นฐานแนวคิด ๓ ประการ ได้แก่ (๑) ต่อยอดอดีต โดยมองกลับไป
รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่
หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสาน
กับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ (๒) ปรับ
ปัจจุบัน เพื่อปูทางสู่นาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่าย
ระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับ
สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต และ (๓) สร้างคุณค่าใหม่ใน
อนาคต ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับโมเดลธุรกิจเพื่อ
ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการ
ต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ จะทำให้ประเทศไทย
สามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่
ไปกับการยกระดับรายได้และการอยู่ดีกินดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางในประเทศได้ในคราว
เดียวกัน ดังนั้นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันจึงกำหนดแนวทางการพัฒนา

ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโลกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคตที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ทั้งในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการการท่องเที่ยว โดยให้ประเทศสามารถยกระดับการผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าให้สูงขึ้น ขณะที่มียุทธศาสตร์และบริการแห่งอนาคตที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีแห่งอนาคต รวมทั้งรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก ในขณะเดียวกันจำเป็นต้องพัฒนาปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ทั้งในส่วนของ โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพในด้านโครงข่ายคมนาคม พื้นที่และเมืองรวมถึงเทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่ออำนวยความสะดวกและลดต้นทุนในการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน บุคลากร เชื่อมโยงประเทศไทยกับประชาคมโลก และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสู่อนาคต

๒. การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว

การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว เป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง มุ่งพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้น ด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย ใช้ประโยชน์จากข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ โดยการสร้างและใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ รวมทั้งเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการส่งเสริมการตลาด การดูแลความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม รวมถึงคนพิการและผู้สูงอายุ การใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนและเศรษฐกิจต่อเนื่อง พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะโดยคำนึงถึงศักยภาพของแต่ละพื้นที่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบนิเวศ และทรัพยากรที่เอื้อต่อการเติบโตของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เพื่อกระจายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่ชุมชนและเมือง อย่างทั่วถึงและยั่งยืน รวมทั้งพัฒนาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทยกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเพื่อการเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างประทับใจตลอดการท่องเที่ยวจนเกิดการท่องเที่ยวซ้ำและแนะนำต่อ

๒.๑ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการสร้างและพัฒนาสินค้าและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์ และทุนทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว การทำการตลาด และการบริหารจัดการสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยมีเรื่องราวเป็นเอกลักษณ์ มีการคุ้มครองและปกป้องด้านทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ ซึ่งรวมถึงการผลักดันให้

เมืองประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปะ ได้รับการขึ้นทะเบียนด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมให้ก้าวสู่เมืองที่ได้รับการยอมรับในเวทีสากล อันนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์และการจัดทำแผนพัฒนาเมืองและแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น พร้อมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามฤดูกาลและตามศักยภาพของพื้นที่ ทั้งการท่องเที่ยววิถีชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยววิถีพุทธของโลก

๒.๒ การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ

การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ สร้างแรงดึงดูดและสิ่งจูงใจให้ไทยเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ โดยส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการจัดประชุมและนิทรรศการนานาชาติของโลก เนื่องจากไทยมีความได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การเดินทางเพื่อประกอบธุรกิจและการท่องเที่ยว ทั้งยังมีความพร้อมด้านการบริการที่เป็นเอกลักษณ์ โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ระบบขนส่ง ระบบดิจิทัลเพื่อการติดต่อสื่อสาร เพื่ออำนวยความสะดวกทั้งในการเดินทางเข้ามาเพื่อการประชุมและการสร้างความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างกัน พร้อมทั้งส่งเสริมการขยายพื้นที่จุดหมายปลายทางของการจัดประชุมและนิทรรศการ และการพักผ่อนระหว่างประชุมจากเมืองหลักสู่เมืองอื่นที่มีศักยภาพของไทย รวมถึงสร้างพื้นที่หรือช่องทางจัดแสดงผลงานรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการจัดแสดงผลงานจริงและในรูปแบบเสมือนจริง รวมถึงส่งเสริมให้การพักผ่อนระหว่างการประชุมเป็นการจูงใจและต่อยอดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมที่เน้นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นที่ไทยมีศักยภาพและเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นเพื่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจร่วมกัน ซึ่งรวมถึงการสร้างรูปแบบและจูงใจการเดินทางเข้ามาประกอบธุรกิจและการท่องเที่ยวด้วยการอำนวยความสะดวกและมาตรการสนับสนุนต่าง ๆ พร้อมทั้งการสร้างความร่วมมือของธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่ธุรกิจ

๒.๓ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย ผสาน “ศาสตร์” และความชำนาญของการดูแลรักษาด้วยภูมิปัญญาไทย กับ “ศิลป์” และความละเอียดอ่อนในการให้บริการแบบไทย เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการแพทย์ โดยยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพและการเสริมความงามสู่ตลาดระดับสูง โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์การให้บริการตามแบบความเป็นไทยที่โดดเด่นในระดับสากล พร้อมทั้งการสร้างความปลอดภัยของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับและเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ รวมถึงการยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการแพทย์ทางเลือก โดยผสานองค์ความรู้จากเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เข้ากับองค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย ผลิตภัณฑ์บริการด้านแพทย์แผนไทยและบริการเชิงสุขภาพอื่นที่มีทักษะภาษา และได้รับการรับรอง

มาตรฐานวิชาชีพให้เพียงพอต่อทิศทางของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการแพทย์ของไทยให้เป็นที่รับรู้ในระดับโลก รวมทั้งการส่งเสริม การจัดการนำเที่ยวเชิงสุขภาพครบวงจรที่เชื่อมโยงกับการแพทย์แผนปัจจุบัน

๒.๔ การท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ

การท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ ส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสำราญทางทะเลและชายฝั่ง และเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมลุ่มน้ำที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เนื่องจากไทยมีจุดเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่สวยงามและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวผ่านการชื่นชมธรรมชาติ การร้อยเรียงเรื่องราวประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยตามเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ ทั้งเรือสำราญและเรือยอร์ช ตามชายฝั่งทะเลทั้งอันดามันและอ่าวไทย เกาะแก่ง ที่สวยงาม รวมทั้งการท่องเที่ยวตามแม่น้ำลำคลอง นำไปสู่ศูนย์กลางท่องเที่ยวสำราญทางน้ำโดยปรับบทบาทของท่าเรือในประเทศที่มีศักยภาพให้เป็นที่ท่าเรือหลัก การมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคของท่าเรือ มาริน่า และท่าเทียบเรือให้ได้มาตรฐาน และการบริหารจัดการท่าเรือทั้งในเรื่องความสะดวก และการจัดการความปลอดภัยของท่าเรือและมาริน่าที่ได้มาตรฐานสากล รวมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวตามแม่น้ำลำคลองที่สำคัญ และมีมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยในการเดินทาง รวมถึงการส่งเสริมการเชื่อมโยงระบบเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ ทั้งการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำให้เชื่อมต่อการเดินทางทางบกและทางอากาศให้มีความสะดวกรวดเร็ว รวมทั้งสร้างให้เกิดเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และการจัดทำระบบฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ นำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจกับกระบวนการตรวจคนเข้าเมืองที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนาบุคลากรทุกภาคส่วนให้มีความพร้อม รวมถึงการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของพื้นที่การท่องเที่ยว

๒.๕ การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค

การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค ใช้ประโยชน์จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับต่างประเทศ เพื่อขยายการท่องเที่ยวของไทยและภูมิภาคไปพร้อมกัน ผ่านการเชื่อมโยงโครงการพื้นฐานและโลจิสติกส์จากเมืองหลักสู่เมืองรอง เพื่อรองรับการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไทยกับอาเซียนและอนุภาคลุ่มน้ำโขง ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ โดยจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างประเทศ ดังเช่น เส้นทางจุดร่วมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงและส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้ประโยชน์จากการพัฒนาเส้นทางทางบก ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศระหว่างกันในภูมิภาค และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนร่วมกัน พร้อมทั้งการส่งเสริมการตลาด

ร่วมกันในเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ซึ่งรวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในประเทศ ให้เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของแต่ละพื้นที่เพื่อรองรับการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวกับต่างประเทศและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความปลอดภัยและได้มาตรฐาน รวมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม พร้อมทั้งการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งอุตสาหกรรมและบริการต่อเนื่องเพื่อขยายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่เมืองและชุมชนจากการท่องเที่ยวของประเทศ และการส่งเสริมการขยายธุรกิจและการทำการตลาดท่องเที่ยวของไทยในต่างประเทศ โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวรูปแบบใหม่

แนวคิดทฤษฎียุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย

ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยได้ดำเนินการโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประกอบด้วย

๑. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเริ่มต้นตั้งแต่การประเมินผลแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ การศึกษาสภาพแวดล้อมและบริบทการท่องเที่ยวภายในประเทศและต่างประเทศ การทบทวนการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศคู่แข่งและประเทศต้นแบบรายสำคัญ การทบทวนนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน/ประชาสังคม สาระสำคัญของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ได้ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานและแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ทั้งในด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการสร้างสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนและการเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่การเติบโตในอนาคตบนพื้นฐานของการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และระหว่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) สามารถใช้เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยสู่วิสัยทัศน์ที่คาดหมายได้อย่างแท้จริง

๑.๑ วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๗๙

ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน

๑.๒ เป้าประสงค์

๑.๑.๑ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว

๑.๑.๒ การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างสมดุล

๑.๑.๓ การกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ทุกพื้นที่และทุกภาคส่วน

๑.๑.๔ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีไทย

๑.๓ พันธกิจ

๑.๓.๑ พัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการในการท่องเที่ยวทุกรูปแบบอย่างมีมาตรฐานและสมดุล อีกทั้งมีความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และอัตลักษณ์วิถีไทย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยให้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

๑.๓.๒ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีคุณภาพและมาตรฐานในระดับสากล สามารถรองรับปริมาณของนักท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างต่อเนื่องและความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทแวดล้อม รวมทั้งสภาวะการแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

๑.๓.๓ พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับโลก สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย จิตสำนึกท้องถิ่นและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

๑.๓.๔ สร้างสมดุลในนักท่องเที่ยวผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมวิถีไทยและการสร้างความมั่นใจของนักท่องเที่ยว เพื่อผลักดันประเทศไทยสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพตามเป้าหมายให้สามารถสร้างรายได้และส่งเสริมการกระจายรายได้ให้แก่ประเทศอย่างยั่งยืน

๑.๓.๕ ส่งเสริมการบูรณาการการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมและการบูรณาการของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนให้มีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ สนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

๑.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๑.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

๑.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

๑.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

๑.๔.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การสร้างความสมดุลให้กับการท่องเที่ยวไทยผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมวิถีไทยและการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว

๑.๔.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การบูรณาการการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

๒. ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นำยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) มาใช้ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน, ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน, ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม, ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) คือ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างการพัฒนาศักยภาพมนุษย์, ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม, ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน, ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน, ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การบริหารจัดการภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย, ยุทธศาสตร์ที่ ๗ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบระบบโลจิสติกส์ และยุทธศาสตร์ที่ ๑๐ ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) และแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) มาใช้ประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับนี้

๒.๑ วิสัยทัศน์

มุ่งพัฒนาและบูรณาการด้านการท่องเที่ยวและการกีฬา สร้างเสริมความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

๒.๒ พันธกิจ

๒.๒.๑ จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬาที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของประเทศ

๒.๒.๒ กำหนดแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ นำนโยบายและยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างได้ผล

๒.๒.๓ พัฒนาปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวและกีฬาที่จำเป็น ทั้งในด้านบุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ที่จำเป็นอย่างครบถ้วนและได้มาตรฐาน

๒.๒.๔ พัฒนาระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการบริหารและเพื่อให้บริการ ตลอดจนองค์ความรู้และนวัตกรรมต่าง ๆ ที่สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและกีฬา

๒.๒.๕ สร้างให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและกีฬาในรูปแบบบูรณาการร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง

๒.๓ เป้าหมายของการดำเนินงานตามประเด็นยุทธศาสตร์

๒.๓.๑ นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬาประสบความสำเร็จในการพัฒนาแหล่ง สินค้า บริการ และอำนวยความสะดวกในการตลาด การท่องเที่ยวและกีฬาอย่างมีความสมดุลและยั่งยืนสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของประเทศในภาพรวม

๒.๓.๒ การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานของทุกภาคส่วนนั้นเป็นไปอย่างสมดุล และเพียงพอ การกระจายการพัฒนานั้นเป็นไปอย่างทั่วถึงในระดับพื้นที่ ทำให้ชุมชนมีความสามารถในการแข่งขันและได้รับโอกาสจากการตลาด การท่องเที่ยวและกีฬาอย่างทั่วถึง

๒.๓.๓ บุคลากรและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในตลาด การท่องเที่ยวและกีฬามีคุณภาพ และสามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนได้รับปัจจัยสนับสนุนและมาตรฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นในการส่งเสริมให้อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและกีฬาของประเทศประสบความสำเร็จในระดับสากล

๒.๓.๔ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและกีฬาเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ผ่านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการบริหารและให้บริการ ตลอดจนการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างเป็นระบบ

๒.๓.๕ การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวและกีฬาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีการบูรณาการร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง และทุกฝ่ายสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนา อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและกีฬาได้อย่างแท้จริง

๒.๔ ประเด็นยุทธศาสตร์

ในการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาการและบูรณาการตาม มิติราชการ (Function Base) มิติยุทธศาสตร์ (Agenda Base) และมิติพื้นที่ (Area Base)

๒.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาแหล่ง สินค้า บริการ การอำนวยความสะดวกและการสร้างความสมดุลให้การท่องเที่ยวไทยผ่านการตลาด

๒.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนใน อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

๒.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ส่งเสริมและสนับสนุนการออกกำลังกายกีฬาพื้นฐานและกีฬามวลชน

๒.๔.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ส่งเสริมและสนับสนุนกีฬาเป็นเลิศและกีฬาอาชีพ

๒.๔.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนาอุตสาหกรรมกีฬาและการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม

๒.๔.๖ ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การบูรณาการการบริหาร การจัดการการท่องเที่ยวและกีฬาทุกระดับให้มีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร

๑. แผนพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชร (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔)

การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชร ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ จังหวัดได้ดำเนินการตามนโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดตามมติที่ประชุม อ.ก.น.จ. เกี่ยวกับการพัฒนาระบบฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙ โดยเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญ นโยบายรัฐบาล และแผนบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙ และประเทศไทย ๔.๐ ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) แผนยุทธศาสตร์รายสาขาเฉพาะด้าน ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเหนือ ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ โดยจังหวัดให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติและทิศทางการพัฒนาประเทศสู่การจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเพื่อตอบสนองศักยภาพและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และเป้าหมายในระดับชาติ

๑.๑ วิสัยทัศน์

แหล่งผลิต แปรรูปสินค้าเกษตรปลอดภัย ฐานผลิตพืชพลังงานทดแทน และเมืองท่องเที่ยวมรดกโลก

๑.๒ พันธกิจ

๑.๒.๑ เพื่อให้การพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชรมุ่งสู่การเป็น “แหล่งผลิต แปรรูปสินค้าเกษตรปลอดภัย ฐานผลิตพืชพลังงานทดแทน และเมืองท่องเที่ยวมรดกโลก” ภารกิจหลักและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีดังนี้

๑.๒.๒ ยกระดับการผลิต การแปรรูป การตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัย และส่งเสริมการผลิตพืชพลังงานทดแทนอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒.๓ ส่งเสริมและบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยว

๑.๒.๔ พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน สร้างสังคมที่เข้มแข็ง และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

๑.๓ เป้าประสงค์รวม

เพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาจังหวัดและสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ตลอดจนการบรรลุตามวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดที่พึงปรารถนาตามแผนพัฒนาจังหวัด ๔ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๖๔) จังหวัดจึงกำหนดเป้าประสงค์รวมของการพัฒนาไว้ ดังนี้

๑.๓.๑ ปริมาณผลผลิตการเกษตรปลอดภัยเพิ่มขึ้น

๑.๓.๒ รายได้จากการจำหน่ายสินค้าเกษตรแปรรูปเพิ่มขึ้น

๑.๓.๓ จำนวนแปลง/ ฟาร์ม ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัย (GAP) เพิ่มขึ้น

๑.๓.๔ สัดส่วนปริมาณพืชพลังงานต่อสินค้าเกษตรทั้งหมดเพิ่มขึ้น

๑.๓.๕ รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

๑.๓.๖ ประชาชนมีระดับคุณภาพชีวิตสูงขึ้น มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๑.๔ ประเด็นยุทธศาสตร์

๑.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตรปลอดภัย และส่งเสริมการผลิตพืชพลังงานทดแทนอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ บริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

๑.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางสังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๒. การพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร

รัฐธรรมนูญอนันต์ และคณะ (๒๕๕๕) ได้กล่าวถึงการพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร ดังนี้

ข้อ ๑. จังหวัดกำแพงเพชรมีปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ขาดแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวและขาดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ การบริหารจัดการด้านการคมนาคมเพื่อการท่องเที่ยว ไม่มีประสิทธิภาพ และขาดการวางแผนการตลาดอย่างเป็น

รูปธรรมและเป็นระบบ การบริหารจัดการด้านการคมนาคมเพื่อการท่องเที่ยวไม่มีประสิทธิภาพ และขาดการวางแผนการตลาดด้านการท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกจังหวัดที่มีประสิทธิภาพ

ข้อ ๒. การศึกษาสภาพ และปัญหาการบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า จังหวัดกำแพงเพชรมีสภาพการบริหารการท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้ จังหวัดมีการจัดทำแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวรวมกับแผนพัฒนาจังหวัด การจัดบุคลากรให้บริการการท่องเที่ยวเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้ประกอบกิจการด้านการบริการการท่องเที่ยวและหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดมีการประสานงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวกับเคเบิลทีวีท้องถิ่นและสื่อมวลชนในจังหวัด ส่วนปัญหาการบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชรที่สำคัญ มีดังนี้ จังหวัดขาดการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมและเป็นระบบ ขาดการวางแผนพัฒนาการบริการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐาน และขาดการวางแผนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

ข้อ ๓. การพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชรที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ได้ยุทธศาสตร์ ๙ ยุทธศาสตร์

ข้อ ๔. การประเมินยุทธศาสตร์การบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ยุทธศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

จากการศึกษานี้ได้สร้างยุทธศาสตร์การบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมหลัก เป้าประสงค์หลัก ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และตัวชี้วัด ดังนี้

๒.๑ วิสัยทัศน์

เปิดประสบการณ์ใหม่ ท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ เกษตรกรรมธรรมชาติ วัฒนธรรม

๒.๒ พันธกิจ

๒.๒.๑ ส่งเสริม รักษา และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้

๒.๒.๒ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนเข้ามาเป็นเจ้าภาพหลักด้านการท่องเที่ยว

๒.๒.๓ พัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการสู่มาตรฐาน

๒.๒.๔ สร้างและพัฒนาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว

๒.๓ เป้าประสงค์หลัก

๒.๓.๑ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ “เกษตร ธรรมชาติ วัฒนธรรม”

๒.๓.๒ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนเข้ามาเป็นเจ้าภาพหลักในกิจกรรมการท่องเที่ยว

๒.๓.๓ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ สู่มาตรฐาน

๒.๓.๔ พัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุก

๒.๓.๕ พัฒนาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว

๒.๔ ค่านิยมหลัก

บูรณาการการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร ในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ เปิดประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว

๒.๕ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร

๒.๕.๑ จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร

๒.๕.๒ เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว สู่มาตรฐาน

๒.๕.๓ บริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ สู่มาตรฐาน

๒.๕.๔ พัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

๒.๕.๕ พัฒนาทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว

๒.๕.๖ ส่งเสริมการจัดทำระบบการติดตามและประเมินผลด้านการท่องเที่ยว

๒.๕.๗ ส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว

๒.๕.๘ สร้างพันธมิตรและเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว

๒.๕.๙ ปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism หรือ CBT) เป็นแนวคิดที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนำมาจัดการในชุมชนท้องถิ่น ตลอด ๒ทศวรรษที่ผ่านมา โดยรูปแบบของการจัดการโดยคนในชุมชน หรือเจ้าของพื้นที่ (Host Management) เช่น ประเทศญี่ปุ่น ฟิlipปินส์ Etsuko (2008) แห่งมหาวิทยาลัย Okazaki Kobe ได้ศึกษาและพบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ กระบวนการความร่วมมือ และความคิดสร้างสรรค์ในกลุ่มสังคม การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนขยายตัวอย่างรวดเร็วและในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงภายในและภายนอกชุมชนมากขึ้น ทั้งนี้รูปแบบของการจัดการโดยชุมชนถูกคาดหวังว่าเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ และสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวในตัวเอง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๙ อ้างถึงใน สุตถนอม ตันเจริญ, ๒๕๕๘)

ด้วยลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยชุมชนเอง ซึ่งประกอบด้วยมิติการจัดการและการพัฒนา ๕ ด้านคือ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (Mintzberg, ๒๐๐๙ อ้างถึงใน สุดถนอม ตันเจริญ, ๒๕๕๘) สรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมีการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน โดยการพัฒนาที่มีคนในชุมชนเป็นศูนย์กลาง และมีลักษณะด้านการเมืองคือรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมส่งผ่านวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป ซึ่งเป็นผลของการจัดการทรัพยากรในชุมชนด้วยสมาชิกของชุมชนนั้น ๆ ทำให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน ในความหมายของการเป็นผู้ประกอบการมีการจ้างงาน การจัดการที่ดิน จัดหาสินค้าและบริการให้แก่นักท่องเที่ยว ไปพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และชุมชนนั้นก็มิอาจชีพและมีรายได้อย่างต่อเนื่อง ยิ่งไปกว่านั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จยังแสดงให้เห็นถึงการที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เป็นองค์ประกอบสำคัญของธุรกิจบริการที่ชุมชนนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวทุกประเภท (Middleton, ๑๙๙๘ อ้างถึงใน สุดถนอม ตันเจริญ, ๒๕๕๘) ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาที่ปราศจากการทำลายสิ่งแวดล้อมที่นำมาซึ่งความสำเร็จของการพัฒนาย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจัดว่าเป็นการมุ่งบทบาทสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำเป็นต้องมีหน่วยงานรัฐและเอกชนทุกส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานการท่องเที่ยวมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ในความหมายที่ครอบคลุมทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งหมายความถึง พื้นที่ สิ่งของ กิจกรรม และหรือมิติอื่นใดที่สามารถให้คุณค่าเชิงการท่องเที่ยว เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ เป็นต้น แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะของรูปธรรมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง เช่น สิ่งก่อสร้าง ของที่ระลึก ถ้ำ และน้ำตก เป็นต้น และในลักษณะของนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้องแต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาความเป็นชนเผ่า และการละเล่นการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น รวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึง วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว (มนัส สุวรรณ และคณะ, ๒๕๔๑)

พจนานุกรม (๒๕๔๖: ๑๕) กล่าวถึง องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่ามีอยู่ ๔ ด้าน คือ ๑) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ๒) องค์กรชุมชน ๓) การจัดการ ๔) การเรียนรู้ จากผลการวิจัย เรื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชนและท้องถิ่น (สุดถนอม ตันเจริญ, ๒๕๕๘) ชี้ให้เห็นว่า องค์กรชุมชนถูกจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ซึ่งมีการจัดการและการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ภายใต้จิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้น มีการรวมตัวกันสร้างความเข้มแข็งในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามความ คาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามที่ วีระพล ทองมา (๒๕๕๕) อธิบายไว้คือ ๑) ด้านเศรษฐกิจ ๒) ด้านสังคมวัฒนธรรม ๓) สิ่งแวดล้อม และสิ่ง สำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วม ในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด ในความหมายของ ผลกระทบด้านบวกของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากแนวคิด หลักการ ความหมาย ลักษณะสำคัญและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดย ชุมชน ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาเศรษฐกิจหรือการยกระดับรายได้และ กระจายงานหรือผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ผ่านกระบวนการจัดการ การมีส่วนร่วม และการ ดำเนินงานขององค์กรชุมชนที่เป็นทางการ เช่น สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น ที่เข้าใจและพึงพอใจในเป้าหมายเดียวกัน โดยใช้ทรัพยากรของชุมชนเอง รวมถึงสถานที่ และ การนำเสนอบริการท่องเที่ยวหรือข้อมูลเชิงวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน

แนวทางป้องกันและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เสื่อมโทรม โดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนเข้ามารับรู้และมีส่วนร่วมในการแสดงความต้องการ ความริเริ่ม เสนอความคิดเห็น ร่วมประชุม ให้ข้อมูล วิเคราะห์ตัดสินใจ และพัฒนากระบวนการ/ ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง และเป็นการ กระจายรายได้การยกระดับคุณภาพชีวิตและเป็นการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นด้วย โดยการสร้าง ฐานความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆ ให้กับชุมชนก่อน เช่น หลักการ แนวทาง ลักษณะของทรัพยากร การท่องเที่ยว ลักษณะและพฤติกรรมของกลุ่มตลาด เพื่อให้ชุมชนมีความสามารถในการจัดการและ พัฒนาทรัพยากรและการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบ ถูกต้องและเหมาะสม (อริสรา เสยานนท์, ๒๕๕๒)

จากผลการวิจัยของสุตถนอม ตันเจริญ (๒๕๕๘) ศักยภาพด้านการจัดการเกี่ยวกับการ กระจายผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างเป็นธรรม และศักยภาพด้านองค์กร ชุมชน เกี่ยวกับชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา สร้างเสริมงานและ รายได้ให้แก่ชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงว่า สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ยังรู้สึกว่าผลประโยชน์ที่ ชาวบ้านได้รับจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังไม่มีความเป็นธรรมเท่าที่ควร อีกทั้งพวกเขายังต้องการการมี ส่วนร่วมในการดำเนินการด้านต่าง ๆ มากขึ้น เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ นรินทร์ สังข์รักษา และ

คณะ (๒๕๕๙) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องการบทบาทของ ๕ ส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน นักท่องเที่ยว และสถาบันการศึกษา ซึ่งจะช่วยกันสร้างแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยว ทั้งด้านความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ ความปลอดภัย ความเป็นมิตร และสิ่งอำนวยความสะดวก ล้วนต้องการผู้บริหารและคนจากทุกฝ่ายส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญของความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องอาศัยสมาชิกในชุมชนรวมทั้งภาครัฐ (ท้องถิ่น) และเอกชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยคำนึงการผลิต การใช้ไปจากทรัพยากร (การท่องเที่ยว) ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในขณะที่ทุกฝ่ายก็ต้องช่วยกันปกป้องคุ้มครองให้คงอยู่และมีมากขึ้น มิใช่เพียงแค่สมาชิกในชุมชนเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๑. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนเกิดจากการร่วมคิดร่วมทำด้วยความเต็มใจเพราะมีเป้าหมายเดียวกันคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข พร้อม ๆ ไปด้วยความเจริญงอกงามเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพราะการท่องเที่ยวเป็นที่มาของรายได้ เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตอันดีงาม และเป็นเครื่องมือ ในการรักษาสิ่งแวดล้อม แต่ความเป็นจริงแล้ว ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนนั้น ได้แก่ นักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงผู้ประกอบการทุกประเภท

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (๒๕๔๒) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ว่าหมายถึงการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพราะสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมอเพียงพอ แต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดอย่างยั่งยืนยาว

๑.๑ ลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีลักษณะสำคัญอยู่ ๖ ประการดังนี้ คือ

๑.๑.๑ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทุกแห่ง

๑.๑.๒ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

๑.๑.๓ เป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

๑.๑.๔ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับ
ธรรมชาติและวัฒนธรรม

๑.๑.๕ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๑.๑.๖ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนผลประโยชน์กลับสู่
ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

๑.๒ หลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีหลักการดังนี้ (อุซาวดี พูลพิพัฒน์, ๒๕๔๕)

๑.๒.๑ การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable)
ทั้งในส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเน้นการทำธุรกิจในระยะ
ยาว

๑.๒.๒ การลดการบริโภคที่เกินความจำเป็นและการลดของเสีย (Reducing Over-
consumption and Waste) จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว
และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

๑.๒.๓ การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ (Maintaining
Diversity) สังคม และวัฒนธรรม จะช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต

๑.๒.๔ การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning)
เข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยว

๑.๒.๕ การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมในท้องถิ่น (Supporting Local Economic)
โดยคำนึงถึงราคาและพัฒนาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกัน
สิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

๑.๒.๖ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) ใน
ด้านการจัดการผลตอบแทนของประชาชน และสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการ
จัดการการท่องเที่ยว

๑.๒.๗ การประสานความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและ
สถาบันที่เกี่ยวข้อง (Consulting Stakeholders and the Public) เพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วม
แก้ปัญหา

๑.๒.๘ เป็นการฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธี
ปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่บุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ เพื่อยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

๑.๒.๙ ข้อมูลข่าวสารที่สื่อให้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในการเคารพต่อ ธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) อีกทั้ง เป็นการช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

๑.๒.๑๐ การวิจัยและติดตามผล (Undertaking Research) เพื่อตรวจสอบ ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขที่เป็น ประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๑.๓ ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (อุษาวดี พูลพิพัฒน์ผล, ๒๕๔๕)

๑.๓.๑ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความต่อเนื่องของ ทรัพยากรธรรมชาติ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรมซึ่งจัดเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยว และสามารถมอบประสบการณ์นันทนาการที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว

๑.๓.๒ เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality) หมายถึงการเน้นคุณภาพของสามส่วน หลัก คือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับ และ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

๑.๓.๓ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (Balance) หมายถึงความสมดุลระหว่างความ ต้องการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและขีดความสามารถของ ทรัพยากร

๒. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หลักการที่สำคัญของการ พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของ World Tourism Organization (๒๐๑๖ อ้างถึงใน สุดถนอม ตันเจริญ, ๒๕๕๘) (๑) มีการดำเนินการจัดการภายใต้ ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติมีการ ทดแทนการฟื้นฟูให้สามารถผลิต และให้บริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตลอดไป โดยไม่ลดถอยหรือเสื่อม โทรมลง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและความต้องการของชุมชน (๒) มีการกระจาย ประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ท้องถิ่น (๓) ให้ประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว (๔) ให้ผู้ มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากรและวิถีชีวิต (๕) การออกแบบที่ กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และใช้วัสดุในท้องถิ่น (๖) เน้นการผสมผสานการท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืน สู่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ (๗) เน้นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นฐานการ ตัดสินใจและการติดตามตรวจสอบ

องค์การการท่องเที่ยวแห่งโลก (WTO, ๒๐๑๖ อ้างถึงใน สุดถนอม ตันเจริญ, ๒๕๕๘) ได้ให้คำจำกัด ความล่าสุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable Tourism) ว่าการท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืนจะไม่ใช่เป็นเพียงแค่การท่องเที่ยวขนาดเล็กหรือการตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche tourism

segments) หากแต่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องครอบคลุมถึงการตลาดโดยรวมหรือที่เรารู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวแบบมวลชน” (Mass tourism) โดยทั่วไปการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนหมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสังคม และวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันต่อไปจนถึงคนในอนาคต ดังนั้น หลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในคำจำกัดความของ WTO จึงประกอบด้วย

๒.๑ การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

๒.๒ การเคารพในสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชน

๒.๓ การสร้างความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรก่อให้เกิดการกระจายของรายได้อย่างเป็นธรรมและทั้งถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (tourism stakeholder) นอกจากนี้ ยังควรที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย

การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All tourism should be Sustainable Tourism) ตามคำกล่าวของ Dowling (๑๙๙๕ อ้างถึงใน สุดถนอม ตันเจริญ, ๒๕๕๘) เขาอธิบายภาพรวมว่า หลักการที่ต้องปฏิบัติจริงจัง ได้แก่ การดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถการรองรับของธรรมชาติชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ภายใต้การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ดังนั้นจึงต้องมีการประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน อีกทั้งป้องกันปัญหาเรื่องผลประโยชน์และความขัดแย้งด้วยการประสานความต้องการและกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจ ความยั่งยืนของการดำรงอยู่และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

แนวคิดการจัดการทางวัฒนธรรม

การสร้างความสำเร็จเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม โดย ธนิสเสศชาญฤทธิ (๒๕๕๔ : ๑๒ - ๒๐) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural resource management หรือเรียกชื่อย่อว่า CRM) มีจุดเริ่มต้น ได้แรงบันดาลใจ และมีที่มาจากจากการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่นการอนุรักษ์แหล่งน้ำ การอนุรักษ์ป่าไม้ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นก่อนการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ทั้งนี้เนื่องจากนักโบราณคดีเห็นว่าทรัพยากรวัฒนธรรมถูกทำลายมากขึ้นจากสาเหตุต่าง ๆ ในอนาคต ทรัพยากรวัฒนธรรมอาจลดน้อยลงจึงควรมีการจัดการที่ดีก่อนจะสายเกินไปคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรม คือ คุณค่าและความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีคุณค่าต่อเศรษฐกิจ สังคม ในการนำมาใช้ประโยชน์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมต้องคำนึงถึงคุณค่าของทรัพยากรที่เกิดกับผู้คนเป็นสำคัญโดยใช้กระบวนการต่างๆ เช่นการสื่อความหมายมาผสมผสาน เพื่อให้เกิดการจัดการที่แตกต่างและหลากหลาย วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ และพัฒนา โดยสายัน ไพโรชาญจิตร กล่าวว เครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ๓ ประการ คือ ๑) ด้านร่างกาย ๒) ด้านสังคม ๓) ด้านจิตใจ และวัฒนธรรมยังเป็นเรื่องเดียวกันกับคำว่าสังคม (Social) ชุมชน (Community) และชาติพันธุ์ (Ethnicity) ซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่โดยรอบมีเรียนรู้ในการใช้และสืบทอดวัฒนธรรมนั้น ๆ จากรุ่นสู่รุ่น ที่สำคัญคือ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีการปรับเปลี่ยน และเปลี่ยนแปลง โดยมีกลไกการขับเคลื่อน

สายันต์ ไพโรชาญจิตร (๒๕๕๑) กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องในอดีตของชุมชนที่เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองและชุมชนที่มีคุณค่า ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชุมชน เกิดกระบวนการจัดการวัฒนธรรมประกอบไปด้วยกิจกรรม ๘ ลักษณะด้วยกัน คือ ๑. การศึกษาวิจัยและการสร้างความรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมในท้องถิ่น ทั้งเชิงกายภาพ เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ เชิงประวัติศาสตร์

๒. การประเมินคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากร เป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้สามารถทราบว่าทรัพยากรนั้นๆ มีคุณค่าทางด้านใดบ้างและมีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการตัดสินใจ การประเมินคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากรวัฒนธรรมจะช่วยให้มีฐานข้อมูลของทรัพยากรเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาอื่นๆ

๓. การบริการฯ หมายถึง การคงไว้ซึ่งสภาพทางกายภาพและคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการศึกษา การทัศนศึกษาหรือการท่องเที่ยวโดยใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมในสภาพแวดล้อมของทรัพยากรวัฒนธรรมแต่ละแห่ง

๔. การจัดการความรู้เรื่องวัฒนธรรม โดยสร้างระบบจัดแสดง เผยแพร่ความรู้ ข้อมูลประสบการณ์ให้แก่คนในชุมชน กิจกรรมการจัดการความรู้เป็นปฏิบัติการสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการศึกษาซึ่งสามารถจัดให้มีสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ เอกสารหรือสื่อต่างๆ ออกเผยแพร่

๕. การฟื้นฟู ผลิตซ้ำ และการสร้างใหม่ เป็นการสร้างคุณค่าและกำหนดบทบาทและหน้าที่ใหม่ให้กับทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีอยู่

๖. การใช้กฎหมาย ข้อปฏิบัติ ในการควบคุมและป้องกัน ซึ่งอาจจะเป็นข้อตกลงของชุมชนในการกำหนดข้อกฎหมายที่จะเอื้อต่อการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

๗. การดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เข้ามาตามระบบทุนนิยม ที่มีการคิดการลงทุน ในเชิงธุรกิจที่มีการจัดหารายได้ จึงมีความสำคัญในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

๘. การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ โดยการสร้างเครือข่ายจะเกิดการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่จะช่วยกันในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางและยั่งยืน

แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม

คำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” แปรมาจากคำในภาษาอังกฤษคำว่า “Cultural Landscape” ซึ่ง Carl Sauer นักภูมิศาสตร์ชาวอเมริกันเป็นผู้ริเริ่มและพัฒนาแนวคิดนี้ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ในบทความ The Morphology of Landscape ซึ่งคำดังกล่าวประกอบจากคำว่า Cultural แปลว่าวัฒนธรรม ส่วนคำว่า Landscape นั้นแปลว่าภูมิทัศน์ ภูมิประเทศ หรือทิวทัศน์ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” จึงเป็นลักษณะเด่นและรูปธรรมที่เป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งผู้ให้ความหมายเชื่อมโยงปัจจัยต่าง ๆ และใช้เวลาเป็นสื่อกลางในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของภูมิประเทศให้กลายเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม(สรรงค์ เวสสุนทรเทพ, ๒๕๕๖ : ๖ - ๑๑)

Operational Guideline for Implementation of the World Heritage Conservation ๒๐๐๕ (พ.ศ. ๒๕๔๘) โดยองค์การ UNESCO อธิบายว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานผ่านกาลเวลาภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพคณะกรรมการมรดกโลก องค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวถึง ภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” หมายถึง การผสมผสานของผลงานระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางสังคมและการตั้งถิ่นฐานภายใต้ข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ตลอดจนแรงผลักดันในสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจจากทั้งภายในและภายนอก

ดังนั้นเมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้ว ภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นเกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่ปรากฏร่องรอยลงบนภูมิทัศน์ ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ เป็นผลจากทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงด้านกายภาพ และได้รับการพัฒนาผ่านกาลเวลาจนปรากฏเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ กลายเป็นคุณค่าเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการบริหารจัดการ และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยแต่ละพื้นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีเนื้อหาความรู้ที่ซ่อนอยู่ รวมถึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่มีความเปราะบาง ง่ายต่อการเสื่อมสลาย และไม่สามารถหามาทดแทนได้ การศึกษาและการจัดการที่มีความเหมาะสมจึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อรักษาให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่ต่อไป

สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรมและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้กล่าวถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ว่า เป็นร่องรอยและหลักฐานการเปลี่ยนแปลงผืนแผ่นดิน พื้นที่ภูมิประเทศ และสภาพแวดล้อมโดยมนุษย์ จากกิจกรรมตามวิถีชุมชนหรือชาติพันธุ์นั้น ๆ ซึ่งแสดงออกในลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันได้แก่ การเรียนรู้จากการถ่ายทอดสั่งสมกันมาอย่างยาวนาน เป็นพัฒนาการตั้งแต่บรรพบุรุษถึงลูกหลาน อาทิ การสร้างบ้านเรือนที่พักอาศัย สิ่งก่อสร้าง และงานสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ถนนหนทาง พื้นที่เกษตรกรรมและชุมชน อันเป็นสิ่งที่จับต้องได้และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บรรยากาศที่รับรู้ได้ถึงจินตภาพเฉพาะของพื้นที่นั้น ๆ โดยอาจเรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ อันรับรู้ได้จากสัมผัสทั้ง ๕ รวมถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่บริเวณนั้น ดังนั้นจึงมีการแสวงหาแนวทางจัดการที่มีความเหมาะสม คือ ๑) ไม่มีสิ่งที่สามารถนำมาทดแทนสภาพความสมดุลของภูมิทัศน์ได้ ๒) หากถูกทำลายลงไม่สามารถนำกลับขึ้นมาได้ใหม่ ๓) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมไวต่อการสูญเสีย ถูกทำลายหรือหมดไป ๔) เป็นสิ่งที่แสดงความเป็นอยู่และเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น

คณะกรรมการมรดกโลก ได้จำแนกประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ได้รับการออกแบบ (Landscape Designed and Created Intentionally by Man) เช่น สวน และสวนสาธารณะที่สร้างขึ้นด้วยเหตุผลทางสุนทรียะ ซึ่งส่วนมากเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาหรืออนุสรณ์สถาน

๒. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ การปกครองหรือศาสนา และมีพัฒนาการสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันผ่านความเกี่ยวเนื่องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่นั้น ๆ เช่น ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของรูปทรงและองค์ประกอบที่รวมกันขึ้นเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ แบบตามกรอบของเวลา คือ

๒.๑ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่หยุดนิ่ง หรือซากภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ถูกทิ้งร้างไปตามวัฏจักรของการเสื่อมสลายหรือถูกทิ้งร้างไปโดยฉับพลัน

๒.๒ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ยังเคลื่อนไหว กล่าวคือเป็นภูมิทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ในปัจจุบัน ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่สืบเนื่องกันไปมาตั้งแต่อดีต

๓. ภูมิทัศน์ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของแหล่งมรดกโลกที่แสดงถึงพลังอันยิ่งใหญ่และแรงบันดาลใจจากศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่มีมากกว่าประจักษ์พยานที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม

แนวคิดผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวมีตัวชี้วัด ๓ ด้าน คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสังคมนิยมวัดจากคุณภาพชีวิตของชาวบ้านรายบุคคลหรือชุมชน การพิจารณาว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับทัศนคติ พฤติกรรม ความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านต่อการท่องเที่ยว โดยวัดผลกระทบทั้งด้านกายภาพและจิตวิญญาณซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญสำคัญของคุณภาพชีวิต สุขภาวะด้านจิตวิญญาณส่งผลให้ชุมชนสงบสุข มีน้ำใจให้กับเพื่อนบ้าน มีทัศนคติที่ดีต่อชุมชน สิ่งเหล่านี้เกิดจากการสร้างวัฒนธรรมในชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ชุมชนจึงต้องมีสุขภาวะทั้งทางกายภาพ จิตวิญญาณ และอื่น ๆ ควบคู่กันไปอย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชุมชน ฉันทะจินะเสนา และศักดิ์ชาย นาคน (๒๕๖๒ : ๑๐๔ - ๑๐๕) ได้สรุปผลกระทบการท่องเที่ยว ๔ ด้าน คือ

๑. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวทำให้ระบบเศรษฐกิจดีขึ้น ช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพ ประเทศได้รับเงินตราต่างประเทศเพิ่ม มีการจ้างงานเพิ่ม ธุรกิจท้องถิ่นมีกำไรเพิ่ม ประชาชนได้ประโยชน์จากระบบขนส่งที่สร้างเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวจึงช่วยยกระดับ ระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของประชาชนด้วย แต่การท่องเที่ยวก็ทำให้ค่าครองชีพ ราคาที่ดิน ราคาบ้าน ราคาอาหาร ราคาสินค้าและบริการ เพิ่มสูงขึ้น

๒. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสังคม

การทำให้ประชาชนเข้าใจถึงผลกระทบการท่องเที่ยวต่อสังคมมีความสำคัญต่อรัฐบาลทุกระดับเพื่อลดแรงต้านจากชุมชนต่อนักท่องเที่ยว เพราะชาวบ้านเป็นผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว ทัศนคติและพฤติกรรมของเขามีผลกระทบต่อความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยว ผลกระทบทางสังคมมีหลายประการ เช่น จราจรคับคั่ง ขอดทาน การพนัน ยาเสพติด การค้าประเวณี การทำผิดรูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน ผลจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กระนั้นการท่องเที่ยวก็มีผลกระทบที่ดีต่อสังคมได้แก่ ช่วยให้มีการพัฒนาบริการเพื่อนันทนาการอื่น ๆ เช่น สวนสาธารณะ ถนน โรงหนัง โรงละคร คอนเสิร์ต และสนามกีฬา เป็นต้น

๓. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวมีส่วนทำลายโครงสร้างวัฒนธรรมแบบแผนพฤติกรรมและสังคมของชาวบ้าน เพราะการเร่งหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจทำให้พื้นที่ท่องเที่ยวมีอาชญากรรม การค้าประเวณี ราคาที่ดินแพงขึ้น และอาจสูญเสียมรดกวัฒนธรรมเพราะมีการผสมวัฒนธรรม เมื่อสองวัฒนธรรมขึ้นไปมาพบกัน คือ เมื่อเราไปอยู่ในสังคมใดนาน ๆ จะรับวัฒนธรรมใหม่มาปฏิบัติ เช่น นักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวไทยจะนำประเพณีและวัฒนธรรมตนผสมกับวัฒนธรรมไทย ในกรณีนี้ที่ผู้ประกอบการท้องถิ่นพยายามสร้างแรงดึงดูดโดยการปรับบริการให้เหมาะสมกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยว เช่น การบริการของโรงแรมหรือการละเล่นพื้นบ้านที่ปรับช่วงเวลาและรูปแบบให้

เหมาะสมกับการท่องเที่ยว แม้การท่องเที่ยวมีส่วนทำลายวัฒนธรรม แต่ก็มีส่วนช่วยรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นเดิมด้วย เช่น ช่วยทำให้มีการฟื้นฟูงานศิลปวัฒนธรรม งานฝีมือ การแสดง และเพลงพื้นบ้าน

๔. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมมีทั้งด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือในด้านบวก การท่องเที่ยวช่วยให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้เพื่อการท่องเที่ยว มีการลงทุนด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดี การท่องเที่ยวช่วยปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองให้สะอาดเป็นระเบียบยิ่งขึ้น แต่กระนั้นการท่องเที่ยวก็ได้สร้างมลพิษทางอากาศเมื่อมีการคมนาคมขนส่งมากขึ้นมลพิษทางน้ำจากปัญหาขยะ น้ำเสีย ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างมาก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต (๒๕๕๘) ได้ศึกษา “ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์คือ (๑) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดกำแพงเพชร (๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อยุทธศาสตร์การบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดกำแพงเพชร (๓) เพื่อเสนอยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดกำแพงเพชร สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยการบริหารจัดการภาครัฐ ๒) ปัจจัยการบริหารจัดการภาคเอกชน ๓) ปัจจัยการบริหารจัดการภาคประชาชนและองค์กรท้องถิ่น

นพคุณ ชูทัน และคณะ (๒๕๕๕) ได้ศึกษา “ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเมืองนำอยู่ตามอัตลักษณ์เมืองมรดกโลกจังหวัดกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเป็นชุมชนเมืองนำอยู่ตามอัตลักษณ์เมืองมรดกโลกจังหวัดกำแพงเพชร (๒) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ของเทศบาลเมืองที่ได้รับการประเมินว่ามีความน่าอยู่ใน พ.ศ. ๒๕๕๐ (๓) เพื่อประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเมืองนำอยู่ตามอัตลักษณ์เมืองมรดกโลก จังหวัดกำแพงเพชร (๔) เพื่อประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเมืองนำอยู่ตามอัตลักษณ์เมืองมรดกโลกจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในจังหวัดกำแพงเพชรยังจำเป็นต้องใช้เวลาอีกช่วงหนึ่งในการพัฒนารูปแบบการทำงานแบบภาคี ส่วนภาคประชาชนยังมีอุดมการณ์ร่วมที่เข้มแข็งไม่มากพอที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยุทธศาสตร์ของชุมชนเมืองกำแพงเพชรควรมีการส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวชุมชน ดังนั้นการที่ชุมชนเมืองกำแพงเพชรมีประเพณีวัฒนธรรมและศิลปกรรมที่งดงามโดดเด่นจึงควรนำมาพัฒนาปรับปรุงปัจจัยเกื้อหนุนการท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้น่าสนใจยิ่งขึ้น เช่น ในการก่อพระเจดีย์ทรายน้ำไหลควรมีการนำสถาปัตยกรรม

สกุลช่างกำแพงเพชรในเมืองโบราณมาเป็นต้นแบบในการก่อพระเจดีย์ทราย ส่วนศิลปกรรม เช่น หงส์ ช้าง และลวดลายต่าง ๆ ควรนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์และลวดลายของสิ่งประดิษฐ์และบรรจุภัณฑ์ชุมชนเมืองกำแพงเพชรมีสำนึกร่วมของศรัทธาที่มีต่อประเพณีวัฒนธรรมชุมชนมีแนวโน้มลดลงมากขึ้น โดยเฉพาะผลที่มีกับจิตสำนึกของเยาวชน อีกทั้งในส่วนของการกำหนดยุทธศาสตร์ผังเมืองให้มีการควบคุมและพัฒนาเมืองให้เป็นไปตามรูปแบบอย่างเหมาะสม

ธาวิษ ถนอมจิตต์ และ เทิดชาย ช่วยบำรุง (๒๕๕๘) ได้ศึกษา “รูปแบบการเสริมสร้างความรู้แก่เยาวชนในเขตจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร” มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อประเมินความรู้ด้านการท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารของเยาวชนในเขตจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร (๒) เพื่อศึกษาความต้องการเสริมสร้างความรู้แก่เยาวชนในเขตจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชรเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์และเมืองบริวาร (๓) เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความรู้แก่เยาวชนในเขตจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรโดยกระบวนการการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร ซึ่งรูปแบบการเสริมสร้างความรู้แก่เยาวชนในเขตจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีด้านการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์และเมืองบริวาร ๘ กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ ๑ การให้ความรู้แก่เยาวชนในปัจจุบัน กิจกรรมที่ ๒ การประเมินความรู้ของเยาวชน กิจกรรมที่ ๓ การเปรียบเทียบความต้องการเสริมสร้างความรู้แก่เยาวชน กิจกรรมที่ ๔ การยกร่างรูปแบบการเสริมสร้างความรู้แก่เยาวชน กิจกรรมที่ ๕ การคัดเลือกเยาวชนเพื่อทดสอบรูปแบบที่สร้างขึ้น กิจกรรมที่ ๖ การทดสอบรูปแบบการเสริมสร้างความรู้แก่เยาวชนที่สร้างขึ้น กิจกรรมที่ ๗ การติดตามและประเมินผลการเสริมสร้างความรู้ของเยาวชน และกิจกรรมที่ ๘ การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

รัชนิวรรณบุญอนนท์ และคณะ (๒๕๕๑) ได้ศึกษา “รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก” มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ (๑) เพื่อศึกษาถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๗ - ๒๕๔๙ (๒) เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้แก่หน่วยงานภาครัฐ ชุมชน ผู้ประกอบการ นักวิชาการ สื่อมวลชน และบริษัทนำเที่ยว ได้ให้แนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของอุทยานฯ โดยควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานฯ ที่โดดเด่นและแตกต่างจากอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชชนาลัย และกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นควรแฝงการประชาสัมพันธ์อุทยานฯ ด้วย ได้แก่ ๑) จัดกิจกรรมอุทยานประวัติศาสตร์มีชีวิต หรือ

Night historical park ๒) จัดวางดนตรีไทยบรรเลงเพลงไทยย้อนอดีต ณ โบราณสถานที่สำคัญ ๆ ๓) กิจกรรมล่องเรือโบราณชมรอบ ๆ กำแพงเมืองพร้อมมัคคุเทศก์บรรยายให้ข้อมูล ๔) กิจกรรมการจำลองกระบวนการตัดศิลาแลง ๕) จัดทำป้ายและเรื่องเล่าเกี่ยวกับโบราณสถานแต่ละแห่งไว้หน้าทางเข้าโบราณสถานนั้น ๆ ๖) กิจกรรมแรลลี่ต่าง ๆ ๗) กิจกรรมท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์ตั้งแต่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร - สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย ๘) กิจกรรมการแสดงแสง สี เสียง ประวัติความเป็นมาของจังหวัดกำแพงเพชรและการก่อสร้างโบราณสถานต่าง ๆ ภายในอุทยานฯ อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ๙) จัดเส้นทางเดินชมโบราณสถานภายในอุทยานฯ ให้มีบรรยากาศย้อนกลับสู่อดีต ๑๐) กิจกรรมนั่งช้างชมอุทยานฯ ซึ่งในการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ นั้นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการ นักวิชาการ และชุมชน เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

ปาจิริย์ ผลประเสริฐ (๒๕๕๒) ได้ศึกษา “แผนงานวิจัยแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์คือ (๑) เพื่อจัดทำโครงสร้างของธุรกิจด้านการท่องเที่ยว แผนกลยุทธ์ของธุรกิจด้านการท่องเที่ยว และกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร (๒) เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่ออุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก (๓) เพื่อศึกษารูปแบบและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลอดจนแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก (๔) เพื่อรวบรวมข้อมูลการแสดงพื้นบ้านที่น่าสนใจและจัดการแสดงนาฏศิลป์ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดกำแพงเพชร ในรูปแบบการแสดงแสง สี เสียง (๕) เพื่อสร้างหลักสูตรและแนวทาง ในการจัดการหลักสูตรฝึกอบรมแบบบูรณาการด้านอาชีพสำหรับการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก สำหรับแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวได้แก่ ๑) การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดกำแพงเพชร ๒) กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก ๓) รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก ๔) บทบาทนาฏศิลป์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก ๕) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมแบบบูรณาการด้านอาชีพสำหรับการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก

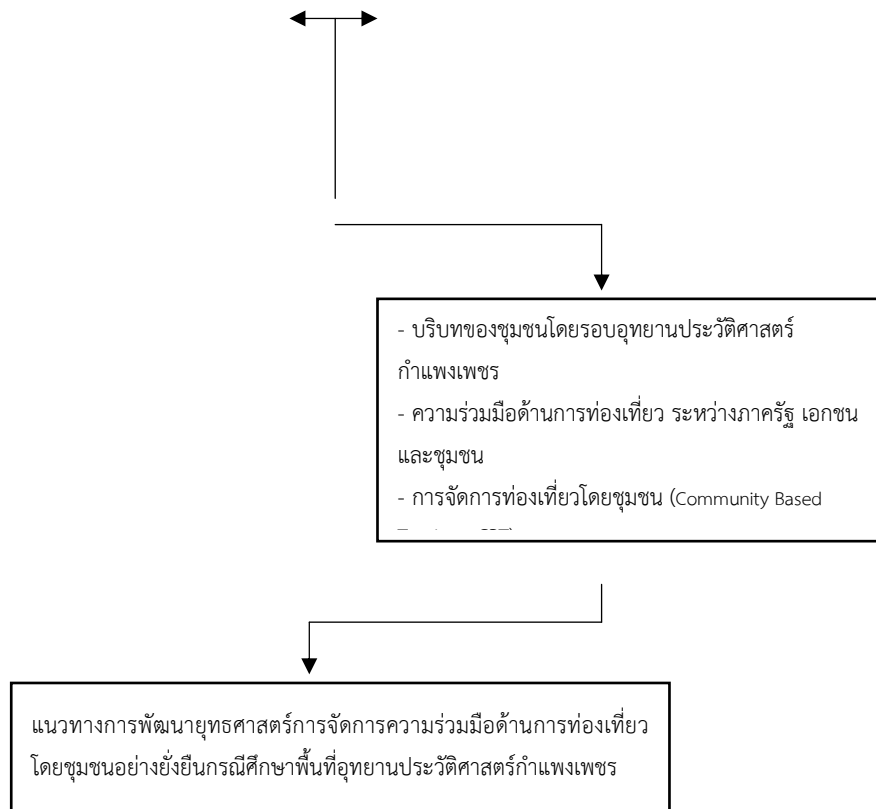
กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

- แนวความคิดเรื่องยุทธศาสตร์
- ยุทธศาสตร์ชาติกับการท่องเที่ยวไทย
- แนวคิดทฤษฎียุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย
- ยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร
- แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน
- แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม

- ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้านการท่องเที่ยว ๕ คน
- นักวิชาการผู้มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ๕ คน
- ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ในจังหวัดกำแพงเพชร ๕ คน
- นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์

สรุป

การศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ได้มีการนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ได้แก่ (๑) แนวความคิดเรื่องยุทธศาสตร์ (๒) ยุทธศาสตร์ชาติกับการท่องเที่ยวไทย (๓) แนวคิดทฤษฎียุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย (๓) ยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร (๕) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน (๖) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (๗) แนวคิดการจัดการทางวัฒนธรรม (๘) แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม (๙) แนวคิดในการกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว (๑๐) แนวคิดผลกระทบจากการท่องเที่ยวอีกทั้งได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

บทที่ ๓

การท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และปัญหาอุปสรรค

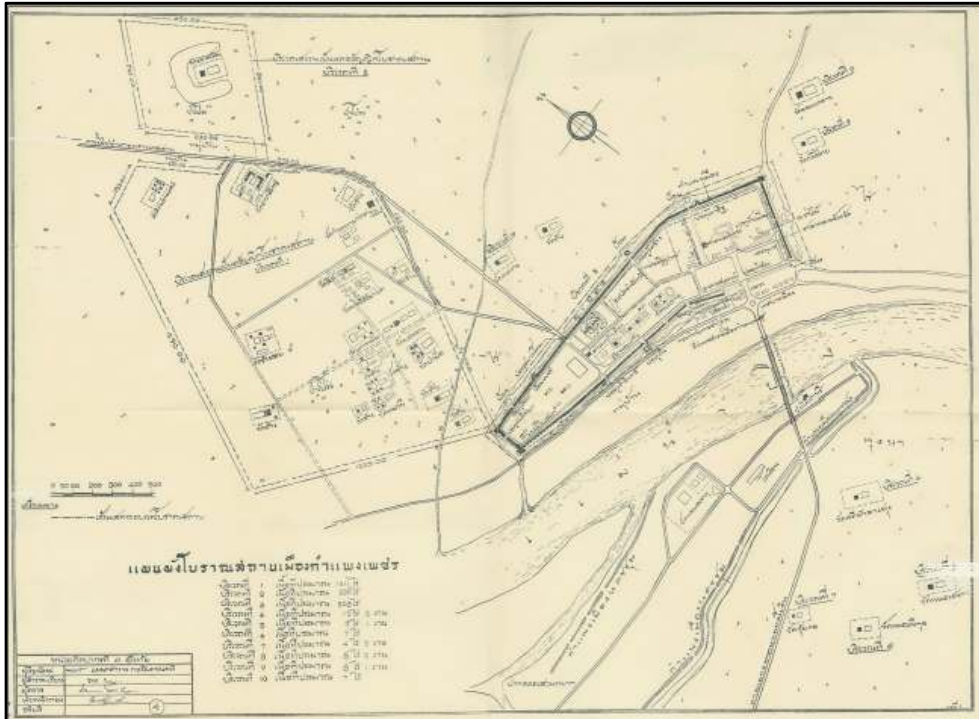
การศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรโดยรายละเอียดประกอบไปด้วย

๑. บริบทของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
๒. การดำเนินการที่ผ่านมา
๓. ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว
๔. ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ
๕. สรุป

บริบทของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

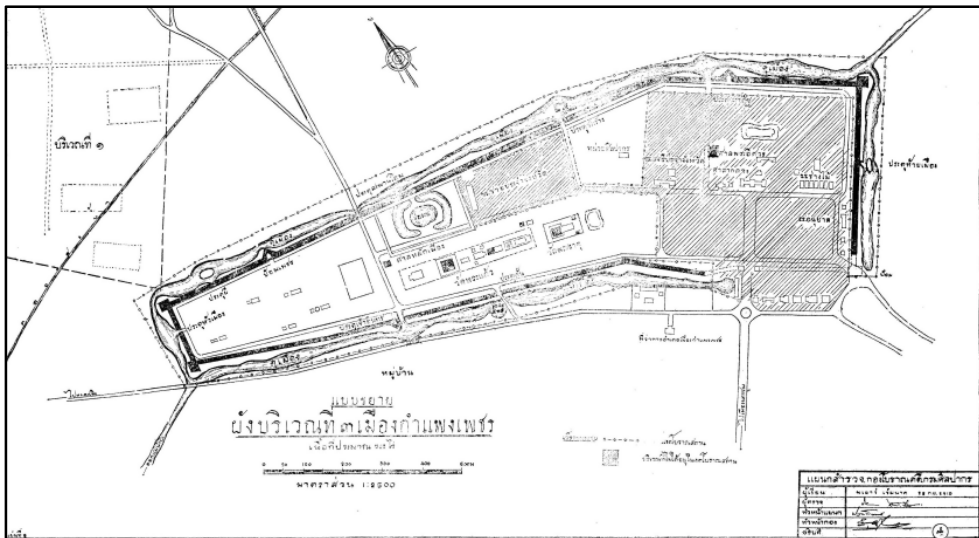
จังหวัดกำแพงเพชรตั้งอยู่ในเขตภูมิศาสตร์ภาคกลางตอนบนมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่เคยเป็นศูนย์กลางของเมืองกำแพงเพชรคือพื้นที่ “อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร” เป็นเมืองโบราณที่มีอายุตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีทำเลที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิงทางทิศใต้ของเมืองสุโขทัย ในสมัยสุโขทัยในบริเวณลุ่มแม่น้ำปิงมีเมืองโบราณที่สำคัญคือ เมืองไตรตรึงส์ เมืองบางพาน และเมืองนครชุม ต่อมาราว พ.ศ. ๑๙๐๐ แคว้นอโยธยาได้ขยายอิทธิพลมาในพื้นที่แม่น้ำปิงโดยมีการตั้งเมืองกำแพงเพชรขึ้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิงให้ชื่อว่า “กำแพงเพชร” เมืองกำแพงเพชรจึงเป็นเมืองสำคัญของราชสำนักอโยธยา มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านและศูนย์กลางของวัฒนธรรมระหว่างแคว้นอโยธยากับแคว้นล้านนา ทำให้ปรากฏศิลปกรรมที่ผสมผสานที่เมืองกำแพงเพชรไม่ว่าจะเป็นอาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรล้านนา และอาณาจักรอโยธยาเนื่องจากเมืองกำแพงเพชรตั้งอยู่ในยุทธศาสตร์ที่สำคัญ จึงทำให้เป็นเมืองสำคัญสืบเนื่องตั้งแต่สมัยอโยธยามาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ต่อมาสภาพของเมืองจะถูกทิ้งร้าง จากภาวะสงคราม และไม่ได้รับการบูรณะดูแล จากเจ้าเมืองอย่างสมบูรณ์ ด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจ ทำให้สภาพของเมืองกำแพงเพชรทรุดโทรมลง จนกลายเป็นโบราณสถานท่ามกลางต้นไม้หญ้าพรรณ

แผนภาพที่ ๓ - ๑ แสดงแผนผังอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร กรมศิลปากร

แผนภาพที่ ๓ - ๒ แสดงแผนผังอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
ในกำแพงเมืองกำแพงเพชร

ที่มา: อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร กรมศิลปากร

เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๑ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เมืองกำแพงเพชร อาศัยอำนาจตามมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ พร้อมทั้งกำหนดเขตที่ดินของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๑๑)

บริเวณที่ ๑ ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ ประมาณ ๑,๖๑๑ ไร่

บริเวณที่ ๒ ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ ประมาณ ๒๒๐ ไร่

บริเวณที่ ๓ ตำบลหนองปลิงและตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ประมาณ ๕๐๓ ไร่

บริเวณที่ ๔ ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ ๑๒ ไร่ ๒ งาน

บริเวณที่ ๕ ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ ๙ ไร่ ๑ งาน

บริเวณที่ ๖ ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ ๗ ไร่

บริเวณที่ ๗ ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ ๔ ไร่ ๒ งาน

บริเวณที่ ๘ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ ๘ ไร่ ๒ งาน

บริเวณที่ ๙ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ ๘ ไร่ ๑ งาน

บริเวณที่ ๑๐ ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ ๗ ไร่

รวม ๑๐ บริเวณ รวมเนื้อที่ทั้งสิ้น ประมาณ ๒,๓๙๑ ไร่

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้ขึ้นทะเบียนในบัญชีแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ ร่วมกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัย ภายใต้ชื่อว่า “เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร” (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ ๑๕ ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย โดยผ่านข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เป็นแหล่งมรดกโลก ดังนี้

1. เป็นตัวแทนซึ่งแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันฉลาด

2. เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน หรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

โดยมีกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ทำหน้าที่ดูแลรักษาโบราณสถานและให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยว มีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวบริเวณอุทยานฯ ในเขตอรัญญิกหน้าวัดอวาสใหญ่ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรมีสภาพของพื้นที่และการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ดังนี้

๑. สภาพพื้นที่ทั่วไป

พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรมีอาณาเขตการดูแลครอบคลุมพื้นที่ ๓.๓๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒,๑๑๔ ไร่ ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย ๔๐ - ๖๐ เมตร สภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ ความลาดชัน ๐ - ๓ % โดยมีขอบเขตพื้นที่ครอบคลุม ๒ ส่วน คือ พื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า และพื้นที่ในเขตอรัญญิก โดยในเขตกำแพงเมืองเก่า มีพื้นที่ ๕๐๓ ไร่ มีโบราณสถานที่สำคัญคือ วัดพระแก้ว วัดพระธาตุ เขตวังโบราณ(สรรมน) ศาลพระอิศวร กำแพงเมือง คูเมือง และป้อมประตูต่าง ๆ บรรยากาศโดยทั่วไปของพื้นที่ค่อนข้างหลากหลาย เนื่องจากมีการซ้อนทับของหน่วยงานราชการและบ้านเรือนประชาชน แต่ถึงกระนั้นในส่วนของพื้นที่เยี่ยมชมโบราณสถานก็ได้รับการจัดการค่อนข้างดีทั้งในส่วนของบรรยากาศโดยรวม และสภาพของโบราณสถาน ปัญหาหลักใหญ่ ๆ ในการบริหารจัดการพื้นที่ในส่วนนี้เกิดจากปัจจัยทางกายภาพหลายด้าน เช่น ปัญหาการจัดด้านสาธารณูปโภค และขยะของชุมชน ปัญหาการตัดผ่านของถนนสายหลักทำให้พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ถูกแบ่งเป็น ๒ ส่วน ปัญหาการบดบังทัศนียภาพของโบราณสถานจากอาคารบ้านเรือนชุมชนและอาคารทางราชการ ปัญหาการใช้พื้นที่ของทางจังหวัดที่ส่งผลกระทบต่อโบราณสถาน ปัญหาน้ำเสียในคูเมือง เป็นต้น

ในส่วนของพื้นที่เขตอรัญญิกนั้นตั้งอยู่บนเขาสูงป่าแม่ระกา ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และสำนักงานป่าไม้จังหวัดกำแพงเพชร มีพื้นที่ ๑,๖๑๑ ไร่ โดยพื้นที่ที่เป็นป่าอนุรักษ์ประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่ ส่วนอรัญญิกทั้งหมด มีโบราณสถานที่เป็นวัดขนาดใหญ่อย่างน้อย ๔๐ แห่ง วัดที่สำคัญคือ วัดพระนอน วัดพระสี่อิริยาบถ วัดสิงห์ วัดช้างรอบ วัดอวาสใหญ่ วัดอวาสน้อย เป็นต้น สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ค่อนข้างมีป่าไม้หนาทึบ มีจำนวนโบราณสถานค่อนข้างมาก อยู่กันเป็นกลุ่มใหญ่ มีทางเข้าออก ๒ ทาง พื้นที่ส่วนใหญ่ยังขาดการจัดการด้านภูมิทัศน์ และระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ทางเท้า ป้ายข้อมูล ระบบไฟฟ้า ระบบประปา เป็นต้น นอกจากโบราณสถานในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแล้ว จังหวัดกำแพงเพชรยังมีโบราณสถานตั้งอยู่ในเขตเมืองอีก ๒ พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่บริเวณรอบกำแพงเมืองเก่าทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และบริเวณพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง โดยโบราณสถานของทั้ง ๒ พื้นที่ยังอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของสำนักศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย

๒. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรและพื้นที่เกี่ยวเนื่องโดยรอบ มีรายละเอียดการใช้ที่ดิน
ดังนี้

๒.๑ บริเวณเมืองกำแพงเพชร และพื้นที่โดยรอบ

ประกอบไปด้วยพื้นที่ภายในกำแพงเมืองกำแพงเพชร และบริเวณพื้นที่ส่วนด้านหน้า
กำแพงเมืองเก่าติดกับคูเมืองด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ แบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็นแต่ละประเภท
ดังนี้

๒.๑.๑ การใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์ทางราชการ

บริเวณแรก ตั้งอยู่ภายในกำแพงเมืองเก่า ประกอบด้วยส่วนราชการระดับจังหวัด เช่น ที่ว่าการอำเภอเมือง องค์การบริหารส่วนจังหวัด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกำแพงเพชร สำนักงานที่ดินจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษา ศาลจังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานสามัญจังหวัด สถานีดับเพลิง ศูนย์เครื่องจักรกล และสนามกีฬาเทศบาล

บริเวณที่สอง ตั้งอยู่บริเวณรอบนอกกำแพงเมืองเก่า ประกอบด้วยหน่วยงานดังนี้ กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานกรมป่าไม้จังหวัด และเรือนจำสำหรับนักโทษวัยหนุ่ม กรมราชทัณฑ์

๒.๑.๒ การใช้ประโยชน์ที่ดินสำหรับการศึกษา ประกอบด้วยโรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม และวิทยาลัยเทคนิคกำแพงเพชร

๒.๑.๓ การใช้ที่ดิน เพื่อประโยชน์ทางการค้าและธุรกิจ
ตั้งอยู่บนริมสองฝั่งถนนกำแพงเพชร ประกอบด้วย ตลาดสด ร้านค้าย่อย และสถานีบริการน้ำมัน ย่านการค้าธุรกิจนี้มีชื่อว่าย่านตลาดต้นโพธิ์

๒.๑.๔ การใช้ที่ดิน เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์
ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองเก่าติดกับเขตราชการ และพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกภายในเขตกำแพงเมืองเป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุ วัดพระแก้ว วัดกลางนคร กำแพงเมือง คูเมือง ศาลหลักเมือง เป็นต้น

๒.๑.๕ การใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย
ประกอบด้วยชุมชนที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณกำแพงเมืองเก่า และบริเวณรอบนอกกำแพงเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑.๕.๑ ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตกำแพงเมืองเก่า ประกอบไปด้วยบ้านพักข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ บ้านพักครู และชุมชนปิ่นดำริห์ ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดจากการโยกย้ายเมื่อครั้งมีการดำเนินแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ โดยชุมชนกลุ่มนี้ดำเนินการเช่าพื้นที่กับกรมธนารักษ์จังหวัดกำแพงเพชร ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นแม่ค้าอยู่ ณ ตลาดสดเทศบาลเมือง

๒.๑.๕.๒ ชุมชนที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ บริเวณทางด้านทิศเหนือติดกับคูเมืองเก่า ประกอบด้วย ชุมชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านซากังราวปาร์ควิว และชุมชนที่อยู่อาศัยบริเวณฝั่งตรงข้ามกับประตูผี ซึ่งชุมชนที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านซากังราวปาร์ควิวได้รับเอกสารสิทธิการครอบครองที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

๒.๑.๕.๓ ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ติดกำแพงเมืองเก่าทางด้านทิศใต้ ประกอบไปด้วยบ้านพักข้าราชการ หอพัก เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งอยู่ในการดูแลของกรมธนารักษ์ และบ้านพักประชาชนประมาณ ๘ หลังคาเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

๒.๑.๕.๔ ชุมชนที่อยู่อาศัยรอบนอกคูเมืองเก่าทางด้านทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือเป็นบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยและปานกลาง ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นที่ตั้งของโบราณสถานที่สำคัญ เช่น วัดกะโลทัย วัดป่ามะม่วง โดยมีถนนคูเมืองนอกเป็นถนนเข้ามาในชุมชน ที่เชื่อมต่อจากถนนหลวงหมายเลข ๑๐๑

๒.๒ บริเวณอรัญญิกฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง

ตั้งอยู่ทางทิศเหนือถัดออกไปจากบริเวณเมืองเก่ากำแพงเพชร เป็นที่ตั้งของโบราณสถานที่สำคัญจำนวนมากและกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร โบราณสถานที่มีความสำคัญเป็นวัดโบราณ ได้แก่ วัดพระนอน วัดพระสี่อิริยาบถ วัดอวาสใหญ่ วัดสิงห์ วัดช้างรอบ เป็นต้น

บริเวณอรัญญิกฝั่งตะวันออกนี้เป็นเนินดินยอดสูงกว่าระดับทั่วไปของชุมชนเมือง มีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๑ ช่วงกำแพงเพชร - สุโขทัย ตัดผ่านเขตอรัญญิก จุดประสงค์เพื่อเป็นเส้นทางสัญจรหลักเชื่อมไปสู่จังหวัดสุโขทัย ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชน ซึ่งปัจจุบันมีการตั้งบ้านเรือน สิ่งปลูกสร้างทั้งบริเวณสองข้างถนน พื้นที่ส่วนอรัญญิกนี้ประมาณร้อยละ ๘๐ เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติแม่ระกา อยู่ในการดูแลของกรมป่าไม้จังหวัด โดยอุทยานประวัติศาสตร์ฯ ได้ขอใช้พื้นที่เพื่อเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ เพื่อการศึกษาและการท่องเที่ยว จากการสำรวจพบว่ามีราษฎรบุกรุกพื้นที่บริเวณนี้ โดยเฉพาะชุมชนบ้านบ่อสามแสน หมู่ที่ ๖

๓. ระบบโครงสร้างพื้นฐาน

ระบบโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร แบ่งได้เป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ระบบการคมนาคม ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง และระบบสุขาภิบาลโดยในแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ ระบบการคมนาคมในเขตกำแพงเมืองเก่ากำแพงเพชร ประกอบไปด้วยถนนสายสำคัญดังนี้

๓.๑.๑ ถนนราชดำเนิน ๒ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๑) ซึ่งเป็นถนนสายหลักเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดสุโขทัย โดยตัดผ่านกำแพงเมืองเก่า แบ่งพื้นที่โบราณสถานเป็น ๒ ส่วน สภาพพื้นผิวถนนเป็นถนนลาดยาง มีระดับของผิวถนนสูงกว่าระดับพื้นที่ตั้งโบราณสถานประมาณ ๑ เมตรครึ่ง มีการจราจรผ่านถนนสายนี้ค่อนข้างมาก

๓.๑.๒ ถนนเลียบกำแพงเมืองเป็นถนนลาดยางขนาดเล็ก สร้างขนานไปกับกำแพงเมืองชั้นใน ปริมาณการจราจรของถนนสายนี้ค่อนข้างเบาบาง

๓.๑.๓ ถนนปิ่นดำริห์เป็นถนนสายรอง ที่เชื่อมต่อระหว่างสถานที่ราชการ และชุมชนภายในพื้นที่เขตกำแพงเมืองเก่า ในส่วนของพื้นผิวถนน มีทั้งถนนคอนกรีตในส่วนเส้นทางหลัก ผ่านหน้าที่ว่าการอำเภอ และถนนลาดยางในส่วนของเส้นทางเชื่อมต่อภายในชุมชน

๓.๑.๔ ถนนเทศบาลเป็นถนนสายหลัก อยู่ขนานกำแพงเมืองเก่าทางด้านทิศใต้บริเวณด้านนอก มีผิวการจราจรค่อนข้างแคบ ในบริเวณหน้าส่วนราชการ และมีขนาดกว้างขึ้นเมื่อพ้นแนวคูเมือง เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่างถนนกำแพงเพชรไปจนบรรจบถนนเลี่ยงเมือง มีปริมาณการจราจรไม่หนาแน่นมาก

๓.๑.๕ ระบบการคมนาคมในเขตอรัญญิกส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยาง และมีถนนลูกรังบางส่วน โดยมีทางเข้าออก ๒ ทาง คือ ทางเข้าบริเวณหมู่บ้านจัดสรรซากังราวปาร์ควิว และบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๑ (บ่อสามแสน)

๓.๒ ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง

ในบริเวณพื้นที่เขตกำแพงเมืองเก่า มีปริมาณที่เพียงพอต่อการเยี่ยมชมโบราณสถาน จะมีปัญหาเพียงสายไฟฟ้า ที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านทัศนียภาพ รวมทั้งสายไฟฟ้าที่พาดผ่านทางเข้าออกของถนนบางสายมีระดับต่ำ ทำให้รถบรรทุกท่องเที่ยวไม่สามารถผ่านเข้าออกพื้นที่ได้ ในส่วนของพื้นที่เขตอรัญญิกนั้น มีปัญหาในส่วนนี้ค่อนข้างมาก เนื่องจากระบบไฟฟ้าแสงสว่างที่มีอยู่เดิมเกิดชำรุด เสียหายในหลายจุด อีกทั้งในหลายพื้นที่ ยังไม่มีการวางระบบไฟฟ้าแสงสว่างไว้ เพื่อรองรับการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว

๓.๓ ระบบสุขาภิบาล

ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ทั้ง ๒ ส่วน ยังมีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการ ของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม รวมทั้งขาดการซ่อมบำรุง และดูแลรักษาในหลายจุด

การดำเนินการที่ผ่านมา

๑.สภาพภูมิทัศน์ภายในเขตอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

๑.๑ พื้นที่ภายในกำแพงเมืองเก่า

มีสภาพทางกายภาพที่เด่นชัดของความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ที่อยู่คู่ไปกับความเจริญของสังคมเมืองในปัจจุบัน โดยมีอาคารที่ว่าการอำเภอเมืองกำแพงเพชร เป็นที่หมายตาหลักของพื้นที่ แต่เนื่องจากพื้นที่มีการทับซ้อนของ ชุมชน สถานที่ราชการ และโบราณสถาน รวมทั้งมีการนำรั้วมาใช้ในการแบ่งอาณาเขต จึงทำให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่ต่อเนื่อง และขัดแย้งกันของพื้นที่ บริเวณแนวกำแพงเมือง และคูเมืองเก่า มีปัญหาการบดบังทัศนียภาพ โดยเฉพาะปัญหาการบดบังกำแพงของ

อาคารราชการ และอาคารพาณิชย์บริเวณถนนเทศา รวมทั้งพื้นที่ว่างบริเวณด้านหน้าอำเภอเมือง ที่ไม่ได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ ทำให้ความเด่นชัดด้านภูมิทัศน์ด้อยค่าลงไป

๑.๒ พื้นที่บริเวณเขตอรัญญิก

เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นวัดป่าอย่างชัดเจนมีโบราณสถานสำคัญขนาดใหญ่หลายแห่ง ตั้งอยู่ท่ามกลางป่าไม้ โบราณสถานส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับ การบูรณะ ดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีสภาพเหมือนวัดร้าง อาคารบริการและสาธารณูปโภคหลายส่วน ได้รับความเสียหาย ก่อให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่ดีต่อผู้พบเห็น ด้านการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ส่วนนี้ กับเขตกำแพงเมืองเก่า พบว่าขาดหายไป เนื่องจากการพาดผ่านของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๑ และการตั้งอยู่ของหมู่บ้านจัดสรรซากังราวปาร์ควิว ที่อยู่ทางตอนเหนือของส่วนกำแพงเมืองเก่า จึงทำให้ขาดความต่อเนื่องและคุณภาพมุมมองเสียไป

๒. การท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร มีจำนวนทั้งสิ้น ๔๓ แห่ง แบ่งเป็นแบบธรรมชาติ จำนวน ๑๓ แห่ง แบบประวัติศาสตร์ จำนวน ๒๔ แห่ง แบบศิลปวัฒนธรรม จำนวน ๗ แห่ง จะเห็นได้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร เน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางคณะทำงานได้ทำการแบ่งรายละเอียด การศึกษาเฉพาะส่วนการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ดังนี้

๒.๑ โครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว

โครงสร้างพื้นฐานนี้ ได้กล่าวถึงสาธารณูปโภค - สาธารณูปการของรัฐ ตลอดจนบริการต่าง ๆ ของเอกชนที่ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านค้า การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เหล่านี้ ส่วนใหญ่ก็จะมีอยู่แล้วในชุมชนเมืองหรือชุมชนต่าง ๆ แต่อาจไม่เพียงพอต่อความต้องการและได้มาตรฐาน ที่จะรองรับธุรกิจด้านการท่องเที่ยวได้ การคมนาคมระหว่างจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดอื่น ๆ ทำได้สะดวกโดยทางรถยนต์ โดยมีรถโดยสารประจำทางปรับอากาศและไม่ปรับอากาศ วิ่งรับ - ส่งผู้โดยสารอย่างสะดวกสบาย ส่วนบริการนำเที่ยวอื่น ๆ ของรัฐ เช่น การสื่อสาร การบริการสาธารณสุข การบริการทางการเงิน ส่วนใหญ่จะมีตามชุมชนใหญ่ ๆ เช่น ในเขตเทศบาล ส่วนชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ห่างไกลออกไป การบริการทางด้านนี้ก็น้อยลงด้วยเช่นกัน

ในพื้นที่บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ได้ใช้เป็นสถานที่ ในการจัดงานนบพระเล่นเพลง งานประเพณีที่มีการแสดง แสง สี เสียง เป็นงานที่น่าชื่อเสียง ให้กับจังหวัดกำแพงเพชรมานานหลายปี พบว่ามีปัญหาในด้านการจัดการสถานที่ อันดับแรกคือ ปัญหาการจัดพื้นที่ชมการแสดงค่อนข้างคับแคบ เนื่องจากขอบเขตของอุทยานประวัติศาสตร์ฯ มีพื้นที่จำกัด ด้วยถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๑ อยู่ใกล้กับโบราณสถาน ส่งผลต่อพื้นที่สำหรับชมการแสดงที่มีจำกัด ทำให้ไม่สามารถแสดงความยิ่งใหญ่ ของเมืองกำแพงเพชรในอดีตได้อย่างสมบูรณ์ อันดับต่อมา คือ

ปัญหาการขาดการดูแล ในช่วงจัดเตรียมสถานที่ของเจ้าหน้าที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ทำให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่โบราณสถาน จากยานพาหนะและเจ้าหน้าที่ อีกปัญหาหนึ่ง คือ สถานที่รองรับกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของจังหวัด ที่มักจัดกิจกรรมในบริเวณลานหน้าศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่มักจะขยายเขตเข้ามาในพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์ฯ ทำให้โบราณสถานในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นอันตราย ต่อการดูแลรักษาและอนุรักษ์ อีกทั้งยังเป็นการแสดงภาพลักษณ์ที่ไม่ดี ต่อนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจมาเยี่ยมชมแหล่งมรดกโลกของไทย

๒.๒ วิเคราะห์สภาพการท่องเที่ยว

เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยว ที่มาเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ซึ่งถือว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งพบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ยังคงมีระดับสัดส่วนเทียบกับ ๒ อุทยานฯ ในระดับไม่น่าพอใจ ลักษณะพฤติกรรมกรท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรนั้น ค่อนข้างแตกต่างชัดเจน สามารถจำแนกได้เป็น ๒ กลุ่มหลัก ๆ คือ

๒.๒.๑ นักท่องเที่ยวที่มักเป็นกลุ่มกับบริษัทนำเที่ยว

ถือเป็นกลุ่มหลัก นักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ หรือวัยทำงานตอนปลาย และครอบครัว

๒.๒.๒ นักท่องเที่ยวอิสระ

โดยนักท่องเที่ยวในกลุ่มแรก มีระยะเวลาในการเยี่ยมชมที่สั้นกว่ากลุ่มหลัง คือ ใช้เวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง เยี่ยมชมเพียงจุดหมายที่สำคัญ ๆ ไม่กี่แห่งเป็นหลัก ในขณะที่นักท่องเที่ยวกลุ่มหลัง มีเวลาการพำนักโดยเฉลี่ยนานกว่า คือ มากกว่า ๒ คืน โดยเยี่ยมชมพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ในรายละเอียด และเยี่ยมชมองค์ประกอบเมืองในเชิงลึกมากกว่า ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ ๖๐ ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มักเป็นแบบอิสระเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ในลักษณะครอบครัวหรือเพื่อน โดยมีระยะเวลาในการเยี่ยมชมที่สั้น คือ เยี่ยมชมเพียงจุดหมายที่สำคัญ ๆ ไม่กี่แห่งเป็นหลัก และมีการเที่ยวที่หนาแน่น ในช่วงเทศกาลหรือวันหยุดนักขัตฤกษ์

ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ได้ถูกสะท้อนออกมาในรูปแบบการโหยหาอดีต (Nostalgia) ผ่านแนวคิดการอนุรักษ์ ตำนานเล่าขาน ที่มีส่วนผลักดันเกื้อหนุน ให้เกิดการประกอบสร้าง และการรื้อฟื้นความทรงจำนั้น ๆ ขึ้นมาอีกครั้ง เห็นได้จากการขุดค้นและรื้อฟื้นสถานที่อันเกี่ยวกับบุคคลในประวัติศาสตร์ การสร้างรูปปั้นหรืออนุสาวรีย์ การประดิษฐ์คำขวัญหรือบท

ประพันธ์ เพื่อเชิดชูเมืองและบุคคลสำคัญในอดีต จึงเป็นการง่ายที่จะพัฒนาให้พื้นที่หรือปริณทล
ใกล้เคียงเป็นแหล่งท่องเที่ยว จากองค์กรจากภาครัฐและเอกชนมากมาย คือ

๑. การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากภาครัฐ

๑.๑ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่าง

ยั่งยืน (องค์การมหาชน) ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
ภายใต้แนวคิด “มรดกพระร่วง” ให้นักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้ และสัมผัส ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง
สร้างสรรค์ โดยการออกแบบเส้นทาง “ส่องสัตว์ศิลปะพระร่วง” ที่เป็นอีกหนึ่งเส้นทางที่สร้างสรรค์
ขึ้นมา เพื่อนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ ศิลปะ ศาสนา ผ่านการชื่นชมศิลปกรรมรูปสัตว์ ที่มี
ความหมายมงคล มีมกร (สัตว์ในจินตนาการ เกิดจากสัตว์หลายๆชนิดผสมกัน เช่น งู ปลา สิงห์ ช้าง
กวาง เป็นต้น) และกาล(สัตว์ประหลาดในจินตนาการ) เพื่อทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึก เข้าถึงง่าย เข้าใจ
ง่าย ได้ค้นพบสิ่งใหม่ๆ ที่คาดไม่ถึง หรือได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ แล้วจึงร้อยเรียงเรื่องราวไปยังแหล่ง
ชุมชน ที่มีศิลปะรูปสัตว์ชุกช่อนอยู่ในงานหัตถกรรมและความเชื่อ ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งมุมมองของการ
ท่องเที่ยวชมโบราณสถาน ที่จะสร้างความเพลิดเพลิน และได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง
(ฐานเศรษฐกิจ, ออนไลน์, ๒๕๖๒)

๑.๒ พิพิธภัณฑ์สถานจังหวัดกำแพงเพชรเฉลิมพระเกียรติ (เรือนไทย) ได้จัดกิจกรรม
ส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชน และเยาวชนโดยการจัดนิทรรศการ การแต่งกายสีมงคล “สวัสดิ
รักษา”, ซาติพันธ์วิทยากำแพงเพชร, เล่าเรื่องประวัติศาสตร์ศิลปะและประเพณีเมืองกำแพงเพชร อีกทั้ง
ทั้งมีการส่งเสริมด้านหัตถศิลป์ งานมาลัย งานใบตอง งานโขนละคร อีกทั้งจัดแสดงศูนย์รวบรวมสาย
พันธุ์กล้วยเฉลิมพระเกียรติ (พิพิธภัณฑ์สถานจังหวัดกำแพงเพชรเฉลิมพระเกียรติ, ออนไลน์, ๒๕๖๒)

๑.๓ เทศบาลเมืองกำแพงเพชร ได้บริการรถรางนำเที่ยวเมืองกำแพงเพชร วันละ ๒
รอบ รอบที่ ๑ เวลา ๙.๐๐น. และรอบที่ ๒ เวลา ๑๖.๐๐ น. เริ่มจากวงเวียนต้นโพธิ์ - วัดพระธาตุ -
วัดพระแก้ว - ศาลหลักเมือง - ที่ว่าการอำเภอเมืองกำแพงเพชร - วัดโลกโมฬี - วัดบาง - วัดเสด็จ -
จบเส้นทางที่วงเวียนต้นโพธิ์ โดยมีวิทยากรให้ความรู้ (เทศบาลเมืองกำแพงเพชร, ออนไลน์, ๒๕๖๒)

๒. การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากภาคเอกชน

กลุ่มเอกชนที่ได้เข้ามาจัดกิจกรรมในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์
กำแพงเพชรได้แก่ ชมรมศิลป์ในสวน กำแพงเพชร ได้จัดกิจกรรม “ศิลป์ในสวน” ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ เด็ก เยาวชน ครอบครัว และคนในชุมชน ได้มีเวที พบปะพูดคุย
แสดงความสามารถ แลกเปลี่ยนความฝัน สร้างแรงบันดาลใจร่วมกัน โดยมีแนวคิดหลัก คือ งดการใช้
เตาไฟ เตาแก๊ส งดการใช้โฟม ลวดพลาสติก ใช้กระเป๋าผ้า เพื่อเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมอีกทางหนึ่ง
ภายในงานมีการแสดงดนตรี เช่น วงบราสแบนด์ วงออร์เคสตรา ดนตรีไทย ไวโอลิน การแสดงหุ่นมือ

ประกอบการเล่านิทาน การสอนทำหุ่นมือ เล่านิทานภาษาอังกฤษ การแสดงมายากล การแสดง การละเล่นไทย กิจกรรมสอนศิลปะ หัตถกรรม เช่น วาดภาพ พับกระดาษ พับใบเตย สานปลา ตะเพียนจากใบมะพร้าว ตัดพวงมะโหด นิทรรศการภาพ สีนํ้ามือสอง นํ้าดื่มสมุนไพร ผักไฮโดรโปนิก ฯลฯ โดยจัดงานในบริเวณ ลานหน้าศูนย์ข้อมูลของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (วัดพระธาตุ ตรงข้ามพิพิธภัณฑสถานจังหวัดกำแพงเพชร (เรือนไทย) (ศิลป์ในสวน, ออนไลน์, ๒๕๖๒)

ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ

๑. ปัญหาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ในภาพรวมแล้ว การที่นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ในสัดส่วนค่อนข้างต่ำนั้น เกิดจากปัจจัยหลัก ๔ ประการ คือ

๑.๑ สถานที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ซึ่งเหตุผลนี้น่าจะมาจาก การประชาสัมพันธ์

๑.๒ ระบบโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับการท่องเที่ยว อาทิ เส้นทางคมนาคม และที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ที่ยังไม่ได้มาตรฐานที่ดีพอ

๑.๓ เมืองบริวารถูกมองว่า เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ที่มีรูปแบบ เดียวกัน แต่ยังไม่ได้รับการบูรณะ ให้อยู่ในสภาพเดียวกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มิได้ถูกมองในแง่ของความสัมพันธ์ในลักษณะที่เชื่อมโยงกัน และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่ควรค่าแก่การศึกษาทั้ง ๓ อุทยานประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวจึงเลือกที่จะเยี่ยมชมเพียงอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเท่านั้น ไม่ว่าจะภายใต้เงื่อนไขของเวลาที่จำกัดหรือไม่

๑.๔ ไม่เกิดการเที่ยวซ้ำ เนื่องจากภาพลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ที่ถูกมองว่าเป็นอนุสรณ์สถานที่ไม่มีชีวิต ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เหตุผลอีกประการสำหรับการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ คือ การพัฒนาทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑๗ ประกอบกับการพัฒนาส่วนบริการในจังหวัดพิษณุโลก อาทิ โรงแรมระดับมาตรฐาน ทำให้เส้นทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ส่วนใหญ่มาที่บริษัทนำเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป โดยไม่ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (พหลโยธิน) ที่ตัดผ่านอำเภอเมืองกำแพงเพชรเป็นหลักอีกต่อไป ในขณะที่ การท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวชาวไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ นั้น เนื่องมาจากการที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น

จากการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ร่วมกับการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่โดยรวมแล้ว พบว่า การจะพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ นั้น จะต้องปรับปรุงทั้งในด้านศักยภาพ และในแง่นโยบาย อาทิ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้น่าดู มีภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์ฯ การ

ปรับปรุงด้านสาธารณูปโภค การส่งเสริมความสำคัญขององค์ประกอบ ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ให้เห็นความเป็นองค์รวมที่ชัดเจน การส่งเสริมพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยว ในเชิงลึกได้มากขึ้น เพื่อให้การท่องเที่ยว ไม่เป็นเพียงกิจกรรมสั้นทางการเพื่อการพักผ่อนเท่านั้น แต่ ยังประโยชน์ในเชิงการให้ความรู้ ความเข้าใจ ความภูมิใจ และรู้รักสมบัติล้ำค่าทางวัฒนธรรมของชาติ ทั้งแก่ผู้มาเยี่ยมเยือน ประชาชนในท้องถิ่น และประชาชนทั่วไปได้อีกด้วย ทั้งนี้ควรมีการสนับสนุนให้ เกิด การพัฒนาภายใต้การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา ด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

๒. ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ในบริเวณเขตกำแพงเมืองเก่า มีการประกาศกำหนดให้เป็นเขตโบราณสถาน แต่ปัจจุบันมีกลุ่มอาคารสถานที่ราชการ สถาบันต่าง ๆ ตั้งอยู่ภายในเป็นจำนวนมาก เช่น ที่ว่าการ อำเภอเมืองกำแพงเพชร ศาล โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม วิทยาลัยเทคนิคกำแพงเพชร สนามกีฬา ที่ว่างสำหรับจัดกิจกรรมของทางจังหวัด บ้านเรือน สิ่งก่อสร้างของราษฎร ซึ่งทางอุทยาน ประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ได้พยายามดูแลควบคุมเพื่อจำกัดการเติบโตของชุมชน และสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งการจัดการด้านภูมิทัศน์ แต่เนื่องด้วยพื้นที่บริเวณนี้ เป็นอำนาจการดูแลของกรมธนารักษ์ จังหวัด ทำให้การเข้าไปดูแลจัดการของทางอุทยานประวัติศาสตร์ฯ ทำได้ไม่เต็มที่ โดยเฉพาะปัญหา จากการจัดตลาดนัดในบริเวณพื้นที่ว่างด้านหน้าอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เกิดความ ขัดแย้ง และรบกวนต่อพื้นที่โบราณสถานอย่างมาก ในส่วนของวิถีชีวิตชุมชน บุคลากรที่ปฏิบัติงานใน กลุ่มอาคารราชการ และกลุ่มอาคารสถาบันการศึกษา ณ บริเวณภายในเขตกำแพงเมืองเก่า ก่อให้เกิด ทั้งส่วนที่ดี และส่วนเสียต่ออุทยานประวัติศาสตร์ฯ กล่าวคือ ข้อเสียของการที่มีประชาชนเข้ามา ประกอบกิจกรรมในพื้นที่โบราณสถาน ทำให้การควบคุมดูแลมิให้โบราณสถานถูกรบกวนนั้นป้องกันได้ ยาก รวมทั้งด้านการดูแลรักษา ควบคุม และคุ้มครองเขตฯ ในส่วนของข้อดี คือประชาชนที่ดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ โดยรอบ มีส่วนทำให้เกิดบรรยากาศในการเยี่ยมชมโบราณสถาน ที่ปรากฏให้เห็นวิถี ชีวิตของสังคมเมืองกำแพงเพชร ที่เกิดขึ้นในพื้นที่บริเวณนี้สืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งในอดีตจวบจนปัจจุบัน โดยที่บรรยากาศของโบราณสถานลักษณะนี้มีความแตกต่างอย่างมากจากบรรยากาศการเยี่ยมชม อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัย รวมทั้งหากสามารถดึงให้ประชาชนเหล่านี้ เข้ามามีส่วนร่วม ในการดูแลพื้นที่โบราณสถาน จะทำให้การจัดการเพื่อรักษาพื้นที่บริเวณนี้ เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพมากขึ้น ในส่วนทัศนียภาพทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มอาคารที่ตั้งอยู่ อาจขัดแย้งกับ อุทยานประวัติศาสตร์ฯ อยู่บ้าง ซึ่งควรจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงในส่วนนี้ต่อไป

บริเวณพื้นที่โดยรอบกำแพงเมืองเก่า พบว่าบริเวณเขตอรัญญิกเมืองกำแพงเพชร ยังคงมีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติเอาไว้เป็นอย่างดี เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของป่าไม้ จังหวัด การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่ มีการจัดการที่ค่อนข้างดี อาจมีบางพื้นที่ ที่ควรมีการดำเนินการ

ปรับปรุง ได้แก่ พื้นที่ซึ่งขยะบริเวณวัดเขาหลวง ซึ่งทำให้เกิดการขัดแย้งกับการใช้พื้นที่ในอดีต และเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ ทำให้การเข้าถึงและดูแลจัดการพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์ฯ ทำได้ไม่ทั่วถึง ในบางบริเวณรอบแนวเขต มีประชาชนปลูกอาคารที่อยู่อาศัย และทำการเกษตร ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ขัดแย้งกับโบราณสถาน รวมทั้งปัญหาการบุกรุกของประชาชน เข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะชุมชนบ้านบ่อสามแสน และชุมชนบริเวณพื้นที่ตรงข้ามกับประตูผี ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเข้าดูแลจัดการ และรักษาโบราณสถาน บริเวณย่านพาณิชย์กรรมแถบวัดกะโลทัย และชุมชนบริเวณ วัดช้าง มีรูปอาคาร และสิ่งก่อสร้างไม่สอดคล้อง กลมกลืน กับภาพลักษณ์ของโบราณสถาน ประชาชน ไม่ทราบขอบเขตโบราณสถานชัดเจน ดังนั้นควรมีการจัดทำแผนปรับปรุงอาคาร และเข้าควบคุม พื้นที่ จัดทำผังขอบเขตในบริเวณนี้

บริเวณย่านตลาดต้นโพธิ์ ประกอบด้วยอาคารพาณิชย์ ๒ ผังถนนกำแพงเพชร - สุขุทัย ธนาคาร ตลาดสดเทศบาล สถานีดับเพลิง บ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัด รวมทั้งร้านค้ารายย่อย ซึ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณนี้ ก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านภูมิทัศน์ และการใช้สอยพื้นที่ โดยเฉพาะ อาคารพาณิชย์บริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๑ ช่วงทางเข้าออกสู่กำแพงเมืองเก่า ด้านหน้า ศาลากลางจังหวัดเก่า สร้างในแนวคร่อมกำแพงเมืองกำแพงเพชร เป็นอาคารที่บดบังการมองเห็น โบราณสถานในระยะไกล ทั้งนี้การที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ จะเข้าไปจัดการพื้นที่บริเวณนี้ทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้อยู่ในความดูแลของกรมธนารักษ์

๓. ปัญหาความร่วมมือในการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของเมืองกำแพงเพชรถูกดำเนินการผ่านนโยบายภาครัฐ เป็นสำคัญ ซึ่งอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรและชุมชนอยู่กันเป็นคนละส่วน การดำรงชีวิตของ ชุมชนบริเวณกำแพงเมืองเป็นส่วนราชการและธุรกิจเอกชน ส่วนชุมชนบริเวณอรัญญิกก็เป็นชุมชนที่มี การขยายตัวมาจากชุมชนอื่น อีกทั้งอุทยานประวัติศาสตร์ก็ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนโดยรอบมากนัก ทำให้ไม่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรอย่างเป็นทางการ

สรุป

การศึกษาในบทที่ ๓ เป็นการศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑ เพื่อศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนอุทยาน ประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรค ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑ สรุปได้ว่า อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ภายใต้ การดำเนินงานของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ได้มีการแบ่งพื้นที่ของอุทยานฯ เป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ พื้นที่ในกำแพงเมือง และส่วนที่ ๒ พื้นที่เขตอรัญญิก มีถนนหมายเลข ๑๐๑ สายกำแพงเพชร

- สุโขทัยตัดผ่านพื้นที่อุทยานฯ และในการดำเนินการที่ผ่านมายุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ซึ่งในการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการจัดกิจกรรมที่ได้ส่งเสริมโดยภาครัฐ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สถานจังหวัดกำแพงเพชร (เรือนไทย), พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกำแพงเพชร, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร, เทศบาลเมืองกำแพงเพชร ที่มีการส่งเสริมความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและมีอัตลักษณ์ผ่านการเล่าเรื่องในหลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้องค์การพื้นที่พิเศษฯ พื้นที่มรดกโลกทางวัฒนธรรม (อพท. ๔) ยังได้สนับสนุนการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำแอปพลิเคชัน คิวอาร์โค้ดข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การสนับสนุนมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้บุคลากรในพื้นที่ได้มีโอกาสนำเสนอข้อมูลของเมืองกำแพงเพชรผ่านบริบทต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ สรุปได้ว่า ชุมชนที่อยู่โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรทั้งพื้นที่ตำบลในเมือง และตำบลหนองปลิง มีพื้นที่อยู่คนละส่วนอย่างชัดเจนกับพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และมีปัญหาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน และปัญหาความร่วมมือในการท่องเที่ยวโดยชุมชน

บทที่ ๔

แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

บทนี้เป็นผลการศึกษาแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๓ ประกอบไปด้วยเนื้อหา ดังนี้

- วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ
- ยุทธศาสตร์ในการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
- แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
- สรุป

วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ

ปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มีดังนี้

๑. การจัดการด้านสถานที่

๑.๑ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ ด้วยมีโบราณสถานภายใต้แม่ไม้ธรรมชาติ ที่ช่วยทำให้โบราณสถานมีความสวยงาม แต่การจัดการพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร กรมศิลปากร ที่มีข้อจำกัดบางประการ รวมถึงการส่งเสริมป้ายข้อมูลนิทรรศการยังไม่เพียงพอ

๑.๒ เนื่องด้วยอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เป็นโบราณสถานที่ยังไม่มีความโดดเด่น เมื่อนักท่องเที่ยวนำไปเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอยุธยา ทำให้นักท่องเที่ยวมุ่งที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานเมืองหลักมากกว่า

๑.๓ เนื่องด้วยอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร สามารถเข้าถึงได้ยาก เมื่อเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอยุธยา เนื่องจากการคมนาคมขนส่งเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวยังไม่ครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นการบริการรถราง รถจักรยาน ร้านอาหารและเครื่องดื่ม

๒. การจัดการด้านการบริการ

๒.๑ ค่าเข้าชมโบราณสถาน

การเข้าชมพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรมีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชมพื้นที่
โบราณสถาน สำหรับคนไทย ท่านละ ๒๐ บาท และชาวต่างชาติท่านละ ๑๐๐ บาท เป็นราคามาตรฐาน
ทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ซึ่งถ้าเป็น
คณะศึกษาดูงานก็สามารถทำหนังสือขอละเว้นค่าธรรมเนียมได้ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และเมื่อ

ช่วงหลังเวลา ๑๖.๓๐ น. ทางอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ได้เปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามาใช้พื้นที่สำหรับออกกำลังกาย ผ่อนคลายอิริยาบถ

และพื้นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สถานจังหวัดกำแพงเพชร (เรือนไทย) ได้เปิดพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและประชาชนเข้ามาใช้บริการโดยไม่เสียค่าธรรมเนียม เป็นหมู่เรือนไทยไม้สักสร้างตามแบบเรือนไทยของภาคเหนือตอนล่าง จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมเมืองกำแพงเพชร และมีพื้นที่จัดแสดงสายพันธุ์กล้วยที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือตอนล่าง

ทั้งนี้การท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ยังขาดการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ร่วมสมัย ซึ่งส่วนใหญ่การท่องเที่ยวโบราณสถานหลัก ๆ เช่น วัดช้างรอบ วัดอวาสใหญ่ วัดพระสี่อิริยาบถ วัดพระแก้ว วัดพระธาตุ แต่นักท่องเที่ยวยังไม่เข้าใจบริบทของแหล่งท่องเที่ยวในอาณาบริเวณเดียวกัน ที่เชื่อมโยงข้อมูลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกำแพงเพชร พิพิธภัณฑ์สถานจังหวัดกำแพงเพชร (เรือนไทย) หรือแม้แต่ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร นักท่องเที่ยวก็ยังไม่เป็นที่รู้จักและรับทราบเกี่ยวกับสถานที่เหล่านี้มากนัก

๒.๒ การส่งเสริมการท่องเที่ยวพื้นที่โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ในส่วนของ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐและเอกชนที่มีการจัดขึ้นในพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเฉพาะกลุ่ม ที่ยังไม่สนองความต้องการของประชาชน และนักท่องเที่ยวจนเกิดการติดตลาด เป็นกิจกรรมเฉพาะเทศกาล เช่น ตลาดย้อนอดีต การท่องเที่ยวแนวส่องสัตว์ ที่เป็นกิจกรรมที่ต้องมีการสมัครเฉพาะกลุ่ม ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง ทำให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควรจากกิจกรรมดังกล่าว

๒.๒.๑ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ได้กำหนด “แผนแม่บทบูรณาการการบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชร (พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๕)” ที่ได้จัดทำขึ้น เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาที่ถูกต้องและเหมาะสม กับบริบทของการบริหาร การพัฒนามรดกโลก อุทยานประวัติศาสตร์ และพื้นที่เชื่อมโยง และมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมทั้งเพื่อพัฒนากลไกการบริหารจัดการเป็นต้นแบบ การบริหารจัดการในคุณค่าของการเป็นแหล่งมรดกโลก และมรดกโลกทางวัฒนธรรม ภายใต้การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยมุ่งหวังให้อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเป็น “เมืองโบราณที่มีการพัฒนาร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง” ซึ่ง

แนวคิดของแผนแม่บทฯ มุ่งเน้นในการ “สร้างสรรค์ สร้างคุณค่า และสร้างความยั่งยืน” โดยมีวัตถุประสงค์คือ

๒.๒.๑.๑ อนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงให้คงคุณค่าแหล่งมรดกโลก

๒.๒.๑.๒ พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๒.๒.๑.๓ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

๒.๒.๑.๔ ส่งเสริมและกระจายโอกาสการได้รับประโยชน์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมของภาคีในท้องถิ่น

ซึ่งแผนแม่บทฯ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ดำเนินงาน ๕ ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ อนุรักษ์คุณค่าของอุทยานประวัติศาสตร์และแหล่ง มรดกโลก

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาและอนุรักษ์เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันและส่งเสริมการลงทุนด้านการตลาดการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาองค์ความรู้ สร้างเครือข่ายและส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

สำหรับในการจัดทำแผนแม่บทฯ นี้ มีการสรุปงบประมาณของแผนงานและโครงการตามแผนแม่บทการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว เชื่อมโยงพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชร และจำแนกตามภารกิจภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาโครงการและส่งเสริมกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยมีโครงการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ประกอบด้วยโครงการบำรุงรักษาพื้นที่โบราณสถาน, โครงการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถาน, โครงการก่อสร้างอาคารส่วนต่อเติมศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวอุทยานฯ (หลังที่ ๒), โครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางโบราณคดี กำแพงเมืองกำแพงเพชร, โครงการติดตั้งไฟส่องสว่างโบราณสถาน, โครงการติดตั้งประชาสัมพันธ์และระบบสื่อความหมาย ในการท่องเที่ยวเขตอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, โครงการออกแบบและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก ในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล (ผู้สูงอายุ, ผู้พิการ ฯลฯ) ตามมาตรฐานสากล, โครงการจัดแสดงรูปแบบสามมิติสถาปัตยกรรมเมืองกำแพงเพชร และติดตั้งอุปกรณ์อำนวยความสะดวกศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว รวมไปถึงโครงการการจัดฝึกอบรม การจัดการเมืองมรดกโลกภูมิภาคอาเซียน, โครงการพัฒนาศูนย์ผู้เชี่ยวชาญการจัดการเมืองมรดกโลก, โครงการอบรมเพิ่มขีดความสามารถของเครือข่าย

ชุมชนในการอนุรักษ์โบราณสถาน และการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกอย่างยั่งยืน สำหรับประชาชนชุมชนและเยาวชน เป็นต้น

ในส่วนของการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวของ อพท. ๔ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามแผนแม่บท ซึ่งการจัดกิจกรรมแต่ละโครงการ/กิจกรรมยังไม่เป็นที่รู้จักหรือสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและประชาชนมากนัก เป็นการจัดกิจกรรมที่มีการส่งเสริมที่เป็นสัดส่วนไม่เป็นที่เผยแพร่หรือเป็นการจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม รวมไปถึงไม่เป็นโครงการ/กิจกรรมเชิงประจักษ์ต่อยุทธศาสตร์และประชาชน ขาดการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร

๒.๒.๒ เทศบาลเมืองกำแพงเพชร ได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองกำแพงเพชรในเขตเมืองกำแพงเพชรและพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งได้บริการรถรางนำเที่ยวเมืองกำแพงเพชร วันละ ๒ รอบ รอบที่ ๑ เวลา ๙.๐๐น. และรอบที่ ๒ เวลา ๑๖.๐๐ น. เริ่มจากวงเวียนต้นโพธิ์ - วัดพระธาตุ - วัดพระแก้ว - ศาลหลักเมือง - ที่ว่าการอำเภอเมืองกำแพงเพชร - วัดโลกโมฬี - วัดบาง - วัดเสด็จ - จบเส้นทางที่วงเวียนต้นโพธิ์ (เทศบาลเมืองกำแพงเพชร, ออนไลน์, ๒๕๖๒) โดยมีวิทยากรให้ความรู้ นั้น จะเป็นการนำเสนอบริบทเมืองกำแพงเพชรในพื้นที่บางส่วนเท่านั้น นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ยังไม่ทราบข้อมูลการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองกำแพงเพชรในการบริการรถรางนำชมเมืองมากนัก เนื่องด้วยบริเวณวงเวียนต้นโพธิ์ เป็นพื้นที่ลานกลางเมืองมีรถจอดเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวบางท่านเดินทางมาไม่ตรงรอบนำชม หรือหาที่จอดรถไม่ได้ ก็เป็นเรื่องที่ไม่สะดวก ที่สำคัญคือ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวนี้ ยังไม่เป็นที่รู้จักและป้ายประชาสัมพันธ์ก็ไม่มีความเด่นชัด

๒.๒.๓ พิพิธภัณฑ์สถานจังหวัดกำแพงเพชรเฉลิมพระเกียรติ (เรือนไทย) เป็นหน่วยงานสังกัด สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มีการดูแลโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ ที่ให้ข้อมูลความรู้ในพื้นที่ แต่ละห้องนิทรรศการ และมีการจัดนิทรรศการหมุนเวียน ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมตามแนวพระราชดำริ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นสถานที่จัดงานวัดอนุรักษ์มรดกไทย ที่ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชนและเยาวชน โดยการจัดนิทรรศการการแต่งกายสีมงคล “สวัสดีรักษา”, ชาติพันธุ์วิทยากำแพงเพชร, เล่าเรื่องประวัติศาสตร์ ศิลปะและประเพณีเมืองกำแพงเพชร อีกทั้งมีการส่งเสริมด้านหัตถศิลป์ งานมาลัย งานใบตอง งานโขนละคร อีกทั้งจัดเป็นศูนย์รวบรวมสายพันธุ์กล้วย เฉลิมพระเกียรติ (พิพิธภัณฑ์สถานจังหวัดกำแพงเพชรเฉลิมพระเกียรติ, ออนไลน์, ๒๕๖๒)

อนึ่งสำหรับการส่งเสริมข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการติดป้ายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่สถานที่ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักสำหรับบุคคลภายนอก นักท่องเที่ยวและประชาชนมากนัก

๒.๒.๔ ภาคประชาชน ได้แก่ ชมรมศิลป์ในสวน เป็นกลุ่มประชาชนจิตอาสา เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้มีทักษะและมีส่วนร่วมกับครอบครัว ศิลปวัฒนธรรมและการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้จัดกิจกรรม “ศิลป์ในสวน” ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ เด็ก เยาวชน ครอบครัวและคนในชุมชน ได้มีเวทีพบปะพูดคุย แสดงความสามารถ แลกเปลี่ยนความฝัน สร้างแรงบันดาลใจร่วมกัน โดยมีแนวคิดหลักคือ งดใช้เตาไฟ เตาก๊าซ งดการใช้โฟม ลดพลาสติก ใช้ กระเป๋าคloth เพื่อเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมอีกทางหนึ่ง ภายในงานมีการแสดงดนตรี เช่น วงบราส แบนด์วงควินเต็ต วงออร์เคสตรา ดนตรีไทย ไวโอลิน การแสดงหุ่นมือประกอบการเล่านิทาน การสอน ทำหุ่นมือ เล่านิทานภาษาอังกฤษ การแสดงมายากล การแสดงการละเล่นไทย กิจกรรมสอนศิลปะ ทัศนกรรม เช่น วาดภาพ พับกระดาษ พับใบเตย สานปลาตะเพียนจากใบมะพร้าว ทำการ์ดแฟนท้อม กระเป๋า นิทรรศการภาพ สีนํ้ามือสอง น้ำดื่มสมุนไพร ผักไฮโดรโปนิก เห็ด กลุ่มพลังจิต ฯลฯ โดยจัดงาน ณ บริเวณลานหน้าศูนย์ข้อมูลอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (วัดพระธาตุ ตรงข้ามพิพิธภัณฑสถาน จังหวัดกำแพงเพชร (เรือนไทย) (ศิลป์ในสวน, ออนไลน์, ๒๕๖๒) การจัดกิจกรรมศิลป์ในสวน เป็น กิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และได้รับผลตอบรับเป็นอย่างดีจากนักท่องเที่ยวและประชาชน

๒.๒.๕ โครงการและกิจกรรมอื่น ๆ นอกจากที่จะมีหน่วยงานของรัฐและเอกชนในการ สนับสนุนการท่องเที่ยวแล้ว ยังมีการจัดกิจกรรมที่เป็นเทศกาลประจำปีของจังหวัดกำแพงเพชร ใน พื้นที่ลานกลางเมือง คือ (๑) เทศกาลสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร และ (๒) เทศกาลนบพระ เล่นเพลง ซึ่งเป็นงานเทศกาลที่ทางจังหวัดกำแพงเพชร ได้ส่งเสริมให้จัดขึ้นในบริเวณพื้นที่ของลานหน้า ที่ว่าการอำเภอเมืองกำแพงเพชร มาถึงพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร กลุ่มวัดพระแก้ว - วัด พระธาตุ แต่ในการจัดโครงการและกิจกรรมดังกล่าว ก็ยังไม่ได้ส่งเสริมวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่นเมือง กำแพงเพชรได้เท่าที่ควร เนื่องจากมีการจัดพื้นที่ขายสินค้า และมหรสพ เป็นแบบเดียวกับ งานกาชาด ซึ่งเป็นงานที่นักท่องเที่ยวและประชาชนพบเห็นได้ทั่วไป แม้จะมีการส่งเสริม การจัดการแสดงแสง สี เสียง เรื่องเมืองกำแพงเพชรในประวัติศาสตร์ ก็ยังพบว่ามีปัญหาทางการจัดการพื้นที่ ประชาชนและ นักท่องเที่ยว ไม่ทราบข้อมูลกิจกรรมการจัดงานเท่าที่ควร

๓. สิ่งอำนวยความสะดวก

๓.๑ ร้านอาหารและสินค้าที่ระลึก

จากการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยว ประชาชน ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยาน ประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และพื้นที่โดยรอบ พบว่า นักท่องเที่ยวยังไม่ทราบข้อมูลของ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านสะดวกซื้อ ร้านสินค้าที่ระลึก ในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร นักท่องเที่ยว จึงใช้การค้นหาผ่านระบบ Google เพื่อค้นหาสถานที่ต่าง ๆ หรือสอบถามสถานที่จากคนท้องถิ่น เพื่อ ผ่านคลายอิริยาบถ เนื่องจากการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เหมาะสมในช่วงเช้า

(๐๘.๐๐ - ๑๐.๐๐ น.) และช่วงเย็น (๑๕.๐๐ - ๑๘.๐๐ น.) จึงต้องหาสถานที่ เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อน ซึ่งจากการศึกษา ทำให้ทราบว่าประชาชนและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ไม่ทราบสถานที่ดังกล่าว หรือสถานที่พักผ่อนดังกล่าวไม่เพียงพอ ต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

๓.๒ ห้องน้ำและระบบสาธารณูปโภค

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และพื้นที่โดยรอบ มีความพึงพอใจอย่างมากต่อห้องน้ำและระบบสาธารณูปโภค รวมไปถึงพื้นที่จอดรถ มีความเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ อาจมีความไม่เป็นระเบียบ และไม่พอเพียงต่อนักท่องเที่ยวในช่วงที่ทางจังหวัด มีการจัดงานเทศกาล/งานประจำปีในบริเวณพื้นที่สำหรับเส้นทางการเดินทางภายในจังหวัดกำแพงเพชร บางเส้นทางเป็นทางกำหนดให้เป็นการเดินทางเส้นทางเดียว ทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชนนอกพื้นที่ ที่เข้ามาในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรไม่ทราบเส้นทาง จึงต้องมีการปรับปรุงเรื่อง ระบบการบอกเส้นทาง เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนและนักท่องเที่ยวภายนอก

ยุทธศาสตร์ในการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

การพัฒนาประเทศในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ต้องมีการปรับตัวให้เหมาะสมกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย ซับซ้อน มีการแข่งขันสูง การกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศและรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องที่ต้องตระหนักโดยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนและเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นแก่ชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ปัจจัยแวดล้อมชุมชนให้เกิดความยั่งยืน หากปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้มีคุณภาพก็จะส่งผลถึงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทยให้มีความมั่นคงและยั่งยืนดำรงอยู่ในประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี

การเสริมสร้างการท่องเที่ยวไทยเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา ทำให้นักท่องเที่ยวได้หลั่งไหลมาเที่ยวประเทศไทยเป็นจำนวนมาก การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของพลังการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะการท่องเที่ยวสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ กระจายรายได้ มีความเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน สร้างคุณภาพชีวิตและความยั่งยืนให้กับประชาชนให้ประเทศได้ แม้แต่การเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจบางช่วงเวลาที่ผ่านมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็สามารถเป็นพลังขับเคลื่อนแก้วิกฤติดังกล่าวได้ในระดับหนึ่ง เพราะการท่องเที่ยวสามารถดึงดูดการเดินทางเข้าประเทศและสร้างความเชื่อมั่นได้แสดงให้เห็น

ถึงศักยภาพของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวว่าสามารถสร้างผลประโยชน์ให้ประเทศชาติและประชาชนได้ หากมีการส่งเสริมและพัฒนาให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่สามารถดำรงคุณค่าหรือความเป็นประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวได้ยาวนานไม่มีที่สิ้นสุด และไม่สร้างความเสื่อมโทรมหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณโดยรอบ โดยปกป้องและรักษาโอกาสให้กับคนรุ่นต่อ ๆ ไปในอนาคต ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดที่จะสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในขณะที่จะสามารถดำรงรักษาเนื้อหาทางวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการก่อกำเนิดและระบบต่าง ๆ ที่ก่อกำเนิดชีวิต พืช สัตว์ และมนุษย์ทั้งหลาย

จังหวัดกำแพงเพชร ตั้งอยู่ในเขตทางภูมิศาสตร์ ภาคกลางตอนบน เป็นเมืองเก่าที่นับว่ามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ในสมัยสุโขทัย พระมหาธรรมราชา ที่ ๑ ทรงเสด็จมาสร้างพระมหาธาตุที่เมืองนครชุม ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง และฝายอยุธยาได้เข้ามาสถาปนาเมืองกำแพงเพชรทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง เมืองกำแพงเพชรดำรงฐานะเป็นหัวเมืองชั้นโทของกรุงศรีอยุธยา มีสิ่งก่อสร้างมากมายไม่ว่าจะเป็นกำแพงเมือง คูน้ำ พระอารามทั้งภายในกำแพงเมืองและนอกกำแพงเมือง มีเจ้าเมืองปกครองสืบมา กระทั่งในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมืองกำแพงเพชรยกฐานะเป็น “จังหวัดกำแพงเพชร” และเมืองโบราณก็ได้รับการจดทะเบียนเป็นแหล่งโบราณสถานโดยกรมศิลปากร ชื่อว่า อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และได้รับพิจารณาคัดเลือกจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้ขึ้นทะเบียนไว้ในบัญชีมรดกโลก เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

จากบริบทพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร ที่มีแหล่งท่องเที่ยวมากมายและหลากหลาย จากข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีปริมาณเพิ่มขึ้นในทุกปี หากมีการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง มียุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่เหมาะสม จะทำให้จังหวัดกำแพงเพชร สามารถเป็นจังหวัดที่น่าท่องเที่ยวจังหวัดหนึ่งของประเทศ การเป็นจังหวัดที่เป็นเมืองมรดกโลก เป็นเมืองประวัติศาสตร์ สามารถพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลกได้ เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร เป็นการพัฒนามีความยั่งยืนในทุกด้านได้ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

การที่การบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชรส่วนใหญ่ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐนั้น ส่งผลให้การท่องเที่ยวไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อจังหวัดอย่างแท้จริง เพราะการบริหารที่อยู่ภายใต้การกำกับ ดูแลของภาครัฐเพียงอย่างเดียวจะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงาน ทั้ง ๆ ที่ การบริหารมีความสำคัญมาก

เนื่องจากการบริหารเป็นกระบวนการ ที่จะทำให้เป้าหมายด้านการดำเนินงานที่ตั้งไว้ ประสบผลสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และการบริหารเป็นเทคนิควิธีการ ที่ทำให้ทุกคนที่ทำงานเกิด จิตสำนึกร่วมกันในการปฏิบัติงาน

การที่จังหวัดกำแพงเพชรจะให้การท่องเที่ยว เข้ามาเป็นเครื่องมือและยุทธศาสตร์ในการ สร้างรายได้ ให้กับจังหวัดและประชาชนอย่างแท้จริง จังหวัดกำแพงเพชรจะต้องมีการบริหารการ ท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีกรอบทิศทางที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัด ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว (สมบัติ กาญจนกิจ, ๒๕๔๔ : ๘๗) กล่าวว่า “ การท่องเที่ยวที่ขาดระบบการจัดการที่ดีเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงเป็นการ ท่องเที่ยวที่ไม่ประสบความสำเร็จได้เลย” ซึ่งการบริหารการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ขึ้นอยู่ กับการมียุทธศาสตร์ที่ดี เพราะการมียุทธศาสตร์ที่ดีจะมีประโยชน์ต่อการบริหารงาน ช่วยทำให้ ผู้บริหารของแต่ละหน่วยงาน หันมาให้ความสนใจอย่างแท้จริงในเรื่องของการท่องเที่ยวมากขึ้น กระตุ้นให้ผู้บริหารทราบถึงปัญหา อุปสรรค ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และเตรียม มาตรการการรองรับไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้ จังหวัดกำแพงเพชรควรมียุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวที่ดี เพราะยุทธศาสตร์มีความจำเป็นอย่างมาก ที่จะทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชรสามารถ ปรับตัว เผชิญกับสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี และสามารถแข่งขันกับจังหวัด ใกล้เคียงได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ส่งผลให้มือนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในจังหวัดกำแพงเพชรเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดการสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับประชาชนในจังหวัด และส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของจังหวัด กำแพงเพชร

แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดย ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ในการศึกษาแผนพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชร (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔) และแผนแม่บท อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙) เพื่อกำหนดทิศทาง การพัฒนาพื้นที่นั้น ได้ นำข้อมูลมาศึกษาเปรียบเทียบกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ เกี่ยวกับการพัฒนาการ ท่องเที่ยวไทย ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

๑. แผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙

กรมศิลปากรมีการดำเนินการจัดทำ “แผนแม่บทโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเพชร (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙)” เป็นแผนแม่บทในการจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเพชรฉบับแรก สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดการแหล่งโบราณสถาน กระทั่งอุทยาน ประวัติศาสตร์กำแพงเพชร กรมศิลปากร ได้ขอความร่วมมือคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

นเรศวร ให้ร่วมจัดทำ “แผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙)” เป็นแผนแม่บท ในการพัฒนาพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรฉบับที่ ๒ เพื่อให้มีการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ สร้างภาพพจน์ของความเป็นอุทยานประวัติศาสตร์มีความชัดเจนสูงขึ้น แต่เนื่องจาก การจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ต่อเนื่อง ส่งผลให้อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มีผู้มาเยี่ยมชมค่อนข้างน้อย ซึ่งหากมีการดำเนินงาน เพื่อแก้ปัญหาในส่วนของการท่องเที่ยว คงต้องมีการจัดการยกระดับเมืองกำแพงเพชร ให้เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ให้เทียบเท่าแหล่งโบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ในส่วนของการดูแลพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรนั้น ค่อนข้างจะมีปัญหา เนื่องจาก การซ้อนทับของหน่วยราชการ และการบดบังทัศนียภาพของอาคารบ้านเรือน ที่อยู่บริเวณโดยรอบ ซึ่งควรดำเนินการโยกย้ายในส่วนของ สถานที่ราชการบางส่วน และปรับปรุงภูมิทัศน์ หรือวางแผนรื้อย้ายในส่วนของอาคารบ้านเรือน ที่ตั้งอยู่บนที่ราชพัสดุ ซึ่งจากการวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตพบว่า จะมีการขยายตัวของชุมชน ในส่วนด้านทิศเหนือของกำแพงเมืองเก่า รวมทั้งพื้นที่ตั้งโบราณสถานฝั่งนครชุม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อจัดการพื้นที่รอบนอกกำแพงเมือง และโบราณสถาน ที่อยู่นอกเขตการดูแลของอุทยานประวัติศาสตร์ จึงควรมีมาตรการควบคุมทางกฎหมาย ท้องถิ่นเข้ามาจัดการ เพื่อให้เกิดผลกระทบในการทำให้โบราณสถานเสียหายน้อยที่สุด

ด้านการจัดการบริหารอุทยานประวัติศาสตร์ นับว่ามีส่วนที่ทำให้การอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งในและนอกพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์เป็นไปอย่างยากลำบาก เนื่องด้วยพื้นที่ที่อยู่ใน การดูแลของอุทยานประวัติศาสตร์ฯ มีเพียงพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองและส่วนอรัญญิกเท่านั้น โดยที่ส่วนโบราณสถานอื่น ทั้งที่อยู่รอบบริเวณกำแพงเมือง และโบราณสถานที่อยู่ในส่วนนครชุม อยู่ในความดูแลของสำนักงานศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย จึงทำให้การดูแลพื้นที่โบราณสถานในจังหวัดกำแพงเพชร ขาดความต่อเนื่อง จึงเห็นควรว่า ทางอุทยานประวัติศาสตร์ฯ ควรขยายพื้นที่ ให้ครอบคลุมพื้นที่ในส่วนโบราณสถานรอบนอกกำแพงเมืองและฝั่งนครชุม เพื่อให้การดูแลรักษาโบราณสถานทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกปัญหาหนึ่งของการบริหารอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร คือ การขาดแคลนด้านบุคลากรและงบประมาณ ซึ่งแนวทางการแก้ไขคือ ควรให้จังหวัดเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการพื้นที่ โดยใช้งบประมาณและบุคลากรส่วนกลางของจังหวัด ร่วมในการบริหารจัดการโบราณสถานที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร

ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรในอนาคต ควรจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น จากการขยายตัวของพื้นที่ชุมชน คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ความพอเพียงของสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้จะต้องมีการใช้มาตรการต่าง ๆ ในการควบคุม และชี้แนะการพัฒนาและการขยายตัวของชุมชน เช่น กฎหมาย และข้อบัญญัติต่าง ๆ มาตรการด้านภาษี การกำหนดทิศทางการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และ

สาธารณูปการ เป็นต้น เพื่อให้แผนแม่บทสามารถอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่โบราณสถานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อวางแผนเชิงบูรณาการ ที่พิจารณาโบราณสถานเป็นองค์ประกอบหลัก โดยกำหนดการวางแผน และผัง เพื่อพัฒนาให้บรรลุศักยภาพสูงสุดของพื้นที่อย่างยั่งยืน การวางแผนแม่บทได้เน้นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ทั้งเอกสารอ้างอิงประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการจากอดีตจนปัจจุบัน แล้วได้นำผลลัพธ์ที่ได้ มากำหนดเป็นแผนพัฒนาในเชิงแนวคิด และนโยบายที่เน้นการสร้างสมดุลของระบบปัจจัยแวดล้อมปัจจุบัน ซึ่งแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙ มีกรอบการพัฒนาดังนี้

วิสัยทัศน์ : การอนุรักษ์และการจัดการโบราณสถาน เพื่อส่งเสริมจินตภาพของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ในลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์ ที่มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนต่อเนื่องมาโดยตลอด และมีการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนเมืองในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของแผน :

๑. เพื่อปรับปรุงแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และแผนพัฒนาในระดับต่าง ๆ ให้เกิดการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน และสร้างสังคมที่เข้มแข็ง และมีคุณภาพ พร้อมเสนอแนะเครื่องมือหรือนโยบาย เพื่อควบคุมและสร้างแรงจูงใจในการพัฒนา ให้เป็นไปตามแผนที่เสนอแนะอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. เพื่อปรับปรุงสภาพทางกายภาพ ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรและบริเวณโดยรอบ ให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการศึกษารเรียนรู้ และท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างยั่งยืน โดยอ้างอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี และสภาพปัจจุบันของพื้นที่

๓. เพื่อปรับปรุงโครงสร้างองค์กร อำนาจในการบริหารจัดการ และการจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนา และดูแลจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่

๔. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และห่วงแหนในสมบัติอันมีค่าของชาติ รวมทั้งเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อย่างเต็มศักยภาพ และยั่งยืน โดยยังคงไว้ซึ่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของพื้นที่

๕. เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ พัฒนา และการดูแลจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร รวมทั้งบริเวณโดยรอบ และเสริมสร้างความรู้สึกรักและห่วงแหนในมรดกทางวัฒนธรรม ให้กับประชาชนในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป

๒. การกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการศึกษาแผนแม่บทนี้พบว่า แผนแม่บทของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรฉบับนี้ เป็นการจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ฉบับล่าสุด ซึ่งสิ้นสุดกรอบระยะเวลาไป ๒ ปีแล้ว อาจทำให้ข้อมูลหรือบริบทแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จึงเห็นควรว่าทางอุทยานประวัติศาสตร์

กำแพงเพชรควรมีแนวทางการจัดการพื้นที่ หรือการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาพื้นที่ในฉบับปัจจุบัน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) อีกทั้งยังมีแผนแม่บทจากหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ได้แก่ องค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษ (อพท. ๔) ที่ได้มีการจัดทำแผนการพัฒนาพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

จากการศึกษาพบว่าอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เป็นพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวสนใจมาท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม/ เฉพาะบุคคล ซึ่งอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ถูกนำเสนอภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวอย่างมาก เมื่อมีการเปรียบเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์แหล่งอื่น ๆ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องนำเสนอภาพลักษณ์ของอุทยานฯ เพื่อสะท้อนการเป็นแหล่งมรดกโลก ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวให้มากที่สุด โดยการนำอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเข้ามาสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มความโดดเด่นของสถานที่ โดยผ่านแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อีกทั้งมีการบูรณาการแผนการท่องเที่ยว หรือปฏิทินการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมต่อไป โดยสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรได้ดังนี้

๒.๑ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรมีการดำเนินการจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรฉบับใหม่ เพื่อตอบสนองการจัดการและการพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบในอนาคต

๒.๒ สำนักศิลปากรที่ ๖ กรมศิลปากร ควรให้สิทธิในการดูแลโบราณสถานของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ครอบคลุมพื้นที่โบราณสถานทั้งจังหวัดกำแพงเพชร โดยการเพิ่มเติมพื้นที่โบราณสถานฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงคือ เมืองนครชุม และเมืองไตรตรึงส์ เพื่อให้มีการจัดการพื้นที่ที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและสอดคล้องกับการท่องเที่ยวชุมชน

๒.๓ องค์กรของรัฐและเอกชน ควรมีการดำเนินการวางแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรร่วมกัน

๒.๔ ในการจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและมีความรู้ในการดูแลอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม

๒.๕ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ของประชาชนได้อย่างครอบคลุมในทุกด้าน

๒.๖ หน่วยงานของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรได้ร่วมออกแบบในการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรอย่างเป็นระบบ ตอบสนองกับยุทธศาสตร์ชาติ

๒.๗ ควรมีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ที่มีการจัดโครงการ/กิจกรรม/เทศกาล ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสนองแนวคิด Thailand 4.0 ของรัฐบาล ให้นักท่องเที่ยวและประชาชนโดยทั่วไปได้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

๒.๘ จังหวัดกำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำเสนอเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงร้านอาหาร สินค้าที่ระลึกที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

๒.๙ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรมีการจัดระบบคมนาคมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเขตกำแพงเมืองและเขตอรัญญิก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่ยังไม่มีระบบการคมนาคมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นรถราง รถจักรยาน รถไฟฟ้าให้เข้าในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ฯ ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชน สามารถเดินทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรได้อย่างครบวงจรมากยิ่งขึ้น

สรุป

การศึกษาในบทที่ ๔ เป็นการศึกษาบริบทเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๓ ของการศึกษา ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

แนวทางที่ ๑ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรมีการดำเนินการจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรฉบับใหม่ เพื่อตอบสนองการจัดการและการพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบในอนาคต

แนวทางที่ ๒ สำนักศิลปากรที่ ๖ กรมศิลปากร ควรให้สิทธิอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรในการดูแลโบราณสถาน ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดกำแพงเพชร โดยการเพิ่มเติมพื้นที่โบราณสถานทั้ง ๒ ฝั่งแม่น้ำปิง เช่น เมืองนครชุม และเมืองไตรตรึงส์ ทางฝั่งตะวันตก เมืองคนตี ทางฝั่งตะวันออก เพื่อให้มีการจัดการพื้นที่ที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและสอดคล้องกับการท่องเที่ยวชุมชน

แนวทางที่ ๓ องค์กรของรัฐและเอกชน ตลอดจนชุมชนควรมีการดำเนินการวางแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรร่วมกัน

แนวทางที่ ๔ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ต้องมีส่วนร่วมในการดูแล อนุรักษ์และรักษาโบราณสถาน

แนวทางที่ ๕ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ตลอดจนหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ของอุทยานฯ เพื่อการท่องเที่ยว ควรประชาสัมพันธ์ โครงการ/ กิจกรรม/ เทศกาลต่างๆ ที่จัดในพื้นที่อุทยานฯ ให้มากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และอยากมาท่องเที่ยวมากขึ้น

แนวทางที่ ๖ หน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบในแนวทางเดียวกัน ตั้งแต่การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านสินค้าท้องถิ่น OTOP รวมไปถึงร้านขายสินค้าที่ระลึก ที่จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

แนวทางที่ ๗ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรจัดระบบคมนาคมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างเขตกำแพงเมืองและเขตอรัญญิก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรม การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเพื่อศึกษา วิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรม การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ซึ่งเก็บข้อมูลการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากแหล่งข้อมูลหรือหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน ๒๐ คน จาก ๔ กลุ่มประชากร คือ กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้านการท่องเที่ยว ๕ คน กลุ่มที่ ๒ นักวิชาการผู้มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ๕ คน กลุ่มที่ ๓ ผู้ประกอบการธุรกิจ การท่องเที่ยว ในจังหวัดกำแพงเพชร ๕ คน และกลุ่มที่ ๔ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอุทยาน ประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ๕ คน คิดเป็น ๑๐๐ % การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำเสนอด้วยการพรรณนา

สรุป

๑. ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑ สรุปได้ว่า

๑.๑ บริบทของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

จังหวัดกำแพงเพชรตั้งอยู่ในเขตภูมิศาสตร์ภาคกลางตอนบนมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่เคยเป็นศูนย์กลางของเมืองกำแพงเพชรคือพื้นที่ “อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร” เป็นเมืองโบราณที่มีอายุตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีทำเลที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิงเนื่องจากเมืองกำแพงเพชรตั้งอยู่ใน ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ จึงทำให้เป็นเมืองสำคัญสืบเนื่องในสมัยอโยธยามาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์กระทั่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเมืองกำแพงเพชร พร้อมทั้งกำหนดพื้นที่เป็น “อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร”

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากองค์การ ศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้ขึ้นทะเบียนในบัญชีแหล่งมรดก โลกทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๓๔ ภายใต้ชื่อว่า “เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร” (Historic

Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) โดยมีกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ทำหน้าที่ดูแลรักษาโบราณสถานและให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยว มีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวบริเวณอุทยานฯ ในเขตอรัญญิกหน้าวัดอวาสใหญ่ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรมีสภาพของพื้นที่และการใช้ประโยชน์ของที่ดิน

พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มีอาณาเขตการดูแลครอบคลุมพื้นที่ ๓.๓๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒,๑๑๔ ไร่ ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิงโดยมีขอบเขตพื้นที่ครอบคลุม ๒ ส่วน คือ พื้นที่ในเขตกำแพงเมืองเก่า และพื้นที่ในเขตอรัญญิก โดยในเขตกำแพงเมืองเก่ามีพื้นที่ ๕๐๓ ไร่ มีโบราณสถานที่สำคัญคือ วัดพระแก้ว วัดพระธาตุ เขตวังโบราณ(สระมน) ศาลพระอิศวร กำแพงเมือง คูเมือง และป้อมประตูต่าง ๆ บรรยากาศโดยทั่วไปของพื้นที่ค่อนข้างหลากหลาย เนื่องจากมีการซ้อนทับของหน่วยงานราชการและบ้านเรือนประชาชน แต่ถึงกระนั้นในส่วนของพื้นที่เยี่ยมชมโบราณสถานก็ได้รับการจัดการค่อนข้างดี ทั้งในส่วนของบรรยากาศโดยรวมและสภาพของโบราณสถาน ปัญหาหลักใหญ่ ๆ ในการบริหารจัดการพื้นที่ในส่วนนี้ เกิดจากปัจจัยทางกายภาพหลายด้าน เช่น ปัญหาการจัดด้านสาธารณูปโภค และขยะของชุมชน ปัญหาการตัดผ่านของถนนสายหลัก ทำให้พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ถูกแบ่งเป็น ๒ ส่วน ปัญหาการบดบังทัศนียภาพของโบราณสถานจากอาคารบ้านเรือน ชุมชน และอาคารทางราชการ ปัญหาการใช้พื้นที่ของทางจังหวัดที่ส่งผลกระทบต่อโบราณสถาน ปัญหาน้ำเสียในคูเมือง เป็นต้น

ในส่วนของพื้นที่เขตอรัญญิกนั้น ตั้งอยู่บนเขาสูงป่าแม่ระกา ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และสำนักงานป่าไม้จังหวัดกำแพงเพชร มีพื้นที่ ๑,๖๑๑ ไร่ โดยพื้นที่ที่เป็นป่าอนุรักษ์ ประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่ ส่วนอรัญญิกทั้งหมด มีโบราณสถานที่เป็นวัดขนาดใหญ่ น้อย รวม ๔๐ แห่ง วัดที่สำคัญคือ วัดพระนอน วัดพระสี่อริยาบถ วัดสิงห์ วัดช้างรอบ วัดอวาสใหญ่ วัดอวาสน้อย เป็นต้น สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ ค่อนข้างมีป่าไม้หนาที่บ มีจำนวนโบราณสถานค่อนข้างมาก อยู่กันเป็นกลุ่มใหญ่ มีทางเข้าออก ๒ ทาง พื้นที่ส่วนใหญ่ยังขาดการจัดการด้านภูมิทัศน์ และระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ทางเท้า ป้ายข้อมูล ระบบไฟฟ้า ระบบประปา เป็นต้น นอกจากโบราณสถานในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแล้ว จังหวัดกำแพงเพชรยังมีโบราณสถาน ตั้งอยู่ในเขตเมืองอีก ๒ พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่บริเวณรอบกำแพงเมืองเก่าทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และบริเวณพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง โดยโบราณสถานของทั้ง ๒ พื้นที่ยังอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของสำนักศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย

๑.๒ การท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยว ที่มาเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ซึ่งถือว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งพบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ยังคงมีระดับสัดส่วนเทียบ

กับ ๒ อุทยานฯ ในระดับไม่น่าพอใจ คือ เฉลี่ยประมาณร้อยละ ๑๖ ของจำนวนนักท่องเที่ยว ที่มาเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยคิดเป็นร้อยละ ๒๒ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย และร้อยละ ๓ ของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรนั้น ค่อนข้างแตกต่างกันชัดเจน โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่ มาจากประเทศญี่ปุ่น และประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป จำแนกได้เป็น ๒ กลุ่มหลัก ๆ คือกลุ่มที่ ๑ นักท่องเที่ยวที่มักเป็นกลุ่มกับบริษัทนำเที่ยว ถือเป็นกลุ่มหลัก นักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ หรือวัยทำงานตอนปลาย และครอบครัว และกลุ่มที่ ๒ นักท่องเที่ยวอิสระโดยนักท่องเที่ยวในกลุ่มแรก มีระยะเวลาในการเยี่ยมชมที่สั้นกว่ากลุ่มหลัง คือ ใช้เวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง เยี่ยมชมเพียงจุดหมายตาที่สำคัญ ๆ ไม่กี่แห่งเป็นหลัก ในขณะที่นักท่องเที่ยวกลุ่มหลัง มีเวลาการพำนักโดยเฉลี่ยนานกว่า คือ มากกว่า ๒ คืน โดยเยี่ยมชมพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ในรายละเอียด และเยี่ยมชมองค์ประกอบเมืองในเชิงลึกมากกว่า ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ ๖๐ ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มักเป็นแบบอิสระเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ในลักษณะเครือญาติหรือเพื่อน โดยมีระยะเวลาในการเยี่ยมชมที่สั้น คือ เยี่ยมชมเพียงจุดหมายตาที่สำคัญ ๆ ไม่กี่แห่งเป็นหลัก และมีการท่องเที่ยวที่หนาแน่น ในช่วงเทศกาลหรือวันหยุดนักขัตฤกษ์

๑.๓ การส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาครัฐและเอกชน

๑.๓.๑ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ๔ เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ผ่านแนวคิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมงานวิชาการ การส่งเสริมศักยภาพของชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน การส่งเสริมศักยภาพของมัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์

๑.๓.๒ พิพิธภัณฑ์สถานจังหวัดกำแพงเพชรเฉลิมพระเกียรติ (เรือนไทย) เป็นหน่วยงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ให้การส่งเสริมองค์ความรู้ทางวิชาการเกษตรเกี่ยวกับกล้วยซึ่งเป็นพืชที่มีความสำคัญของจังหวัดกำแพงเพชรและของประเทศ การส่งเสริมความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม งานประดิษฐ์กรรม เป็นพื้นที่ศูนย์กลางของข้อมูลโดยรวมทางศิลปวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ที่มีทั้งนิทรรศการถาวรและนิทรรศการชั่วคราวซึ่งเปิดให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าชมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

๑.๓.๓ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวของพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรและพื้นที่โดยรอบคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร และเทศบาลเมืองกำแพงเพชร โดยมีการจัดรถรางนำชมเมืองกำแพงเพชร วันละ ๒ รอบ คือ เวลา ๙.๐๐น. และรอบที่ ๒ เวลา ๑๖.๐๐ น. และมีวิทยากรบรรยายให้ความรู้เป็นประจำทุกรอบการนำชม

๑.๓.๔ หน่วยงานราชการอื่น ๆ ของจังหวัดกำแพงเพชรได้สนับสนุนและส่งเสริมให้มีกิจกรรม เทศกาลประจำปีบริเวณลานเมืองด้านหน้าที่ว่าการอำเภอเมืองกำแพงเพชร ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร งานนบพระเล่นเพลง เป็นต้น

๑.๓.๕ ภาคเอกชน ได้แก่ หอการค้าจังหวัดกำแพงเพชร และชมรมศิลป์ในสวน ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ให้แก่เยาวชน ในด้านต่าง ๆ โดยใช้พื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรบริเวณลานหน้าศูนย์ข้อมูลของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (วัดพระธาตุ ตรงข้ามพิพิธภัณฑสถานจังหวัดกำแพงเพชร (เรือนไทย) ซึ่งจะมีการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี

๒. ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ สรุปได้ว่า

๒.๑ การสร้างความรับรู้ของประชาชน

๒.๑.๑ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

๒.๑.๒ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่เข้าถึงเอกลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร โดยมีเจตคติว่าเป็นแหล่งโบราณสถานของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเป็นเมืองรองและไม่มีความโดดเด่นเมื่อเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

๒.๑.๓ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรไม่เกิดการท่องเที่ยวซ้ำหรือเกิดการท่องเที่ยวซ้ำน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

๒.๑.๔ พื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรทั้ง ๒ ส่วนเป็นพื้นที่ที่จัดแยกและห่างจากชุมชน ซึ่งบริเวณพื้นที่ในกำแพงเมืองนั้นเป็นที่ตั้งของส่วนราชการและบริเวณด้านหน้าเมืองหรือวงเวียนต้นโพธิ์นั้นเป็นบริเวณที่มีสถาปัตยกรรมรูปแบบใหม่ไม่สอดคล้องกับบริบทของเมืองและการท่องเที่ยว และสถานที่ตั้งของชุมชนเมืองกำแพงเพชรก็ตั้งอยู่ด้านทิศใต้เป็นคนละส่วนทำให้ชุมชนและโบราณสถานหรืออุทยานประวัติศาสตร์มีบริบทแวดล้อมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันน้อยมาก ทำให้บริบทการส่งเสริมการท่องเที่ยวต้องดำเนินการผ่านนโยบายของรัฐและยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนโดยรวม

๒.๒ สร้างระบบการขนส่ง เพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ระบบขนส่งมวลชนที่รองรับการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรถือว่ายังไม่มีหลากหลายเมื่อเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยที่มีทั้งรถรางนำชม รถไฟฟ้าโดยสาร รถจักรยานสำหรับเช่า

๓. ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๓ สรุปได้ว่า

ในการศึกษา “แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร” ได้นำ (๑) แผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙ (๒) แผนพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชร (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔) (๓) แผนแม่บทองค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษ (อพท. ๔) (๔) แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวเขตมรดกโลกด้านวัฒนธรรม (ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร สรุปเป็นยุทธศาสตร์ ได้ ๓ ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ยกระดับแหล่งท่องเที่ยว

เป้าประสงค์

๑. สนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
๒. พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านกายภาพและกิจกรรม
๓. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงในระดับภูมิภาค

ตัวชี้วัด

๑. คุณภาพของการท่องเที่ยวทั้งทางกายภาพและการตลาดการท่องเที่ยวมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น
๒. มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัด และในภูมิภาค
๓. จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

แนวทางในการดำเนินการ

๑. สำนักศิลปากรที่ ๖ กรมศิลปากร ควรให้สิทธิ์ในการดูแลโบราณสถานของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ครอบคลุมพื้นที่โบราณสถานทั้งจังหวัดกำแพงเพชร โดยการเพิ่มเติมพื้นที่โบราณสถานฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงคือ เมืองนครชุม และเมืองไตรตรึงส์ เพื่อให้มีการจัดการพื้นที่ที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและสอดคล้องกับการท่องเที่ยวชุมชน

๒. องค์กรของรัฐและเอกชน ควรมีการดำเนินการวางแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรร่วมกัน

๓. จังหวัดกำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำเสนอเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงร้านอาหาร สินค้าที่ระลึกที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

หน่วยงานที่ดำเนินการ

๑. อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

๒. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
๓. สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด
๔. สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกำแพงเพชร
๕. สถาบันการศึกษา
๖. สถาบันทางศาสนา
๗. ภาคเอกชน

ระยะเวลาดำเนินการ

พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕

**ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการสื่อสาร
เป้าประสงค์**

๑. สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ
๒. ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการ
ตัวชี้วัด

๑. การรับรู้ของนักท่องเที่ยว
๒. สื่อประชาสัมพันธ์มีความหลากหลาย
๓. จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

แนวทางในการดำเนินการ

๑. การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อที่มีความหลากหลาย เพื่อนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
๒. ควรมีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ที่มีการจัดโครงการ/กิจกรรม/เทศกาล ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวและประชาชนโดยทั่วไปได้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

หน่วยงานที่ดำเนินการ

๑. อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
๒. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
๓. สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด
๔. สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกำแพงเพชร
๕. สถาบันการศึกษา
๖. สถาบันทางศาสนา

๗. ภาคเอกชน

๘. ภาคประชาชน

ระยะเวลาดำเนินการ

พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕

อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ

เป้าประสงค์

๑. การพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว
๒. ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน
๓. บูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่และเชิงภารกิจ
๔. บริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน

ตัวชี้วัด

เพิ่มขึ้น

๑. กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความหลากหลายและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้
๒. นักท่องเที่ยวรับรู้และตระหนักถึงคุณค่าของการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง

แนวทางในการดำเนินการ

๑. หน่วยงานของรัฐที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรได้ร่วมออกแบบในการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยวพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรอย่างเป็นระบบ ตอบสนองกับยุทธศาสตร์ชาติ
๒. ในการจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและมีความรู้ในการดูแลอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีส่วนร่วม
๓. อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรมีการจัดระบบคมนาคมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเขตกำแพงเมืองและเขตอรัญญิก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่ยังไม่มี การเชื่อมโยงระบบการคมนาคมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นรถราง รถจักรยาน รถไฟฟ้าให้เข้าไปเขตอุทยานประวัติศาสตร์ฯ ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชน สามารถเดินทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรได้อย่างครบวงจรมากยิ่งขึ้น

หน่วยงานที่ดำเนินการ

๑. อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

๒. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
๓. สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด
๔. สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกำแพงเพชร
๕. สถาบันการศึกษา
๖. สถาบันทางศาสนา
๗. ภาคเอกชน
๘. ภาคประชาชน

ระยะเวลาดำเนินการ

พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕

ข้อเสนอแนะ

ในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรโดยชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนนั้น ทางจังหวัดกำแพงเพชรสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้ ไปเป็น “แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร” โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ในการกำหนด ยุทธศาสตร์และวางแผนแม่บทในการพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชนที่มีศักยภาพ

๑.๒ ควรนำการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มาเป็นหนึ่งในประเด็น ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อต่อยอดย้ำพันธกิจ และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดที่ว่า “เป็นแหล่งผลิต แปรรูปสินค้าเกษตรปลอดภัย ฐานผลิตพืชพลังงานทดแทนและท่องเที่ยวมรดกโลก”

๒. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

๒.๑ ควรมีการจัดการภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมพื้นที่ โดยรอบอุทยานฯ ตลอดจน บริเวณใกล้เคียง ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องและกลมกลืนกับการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นป้ายชื่อชุมชน รูปทรงอาคาร ร้านค้า ร้านอาหาร ตลอดจนมีการจัดการขยะอย่างเหมาะสม

๒.๒ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรควรมีแนวทางในการสร้างและส่งเสริม ความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนโดยรอบผ่านสถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา องค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดูแล รักษาโบราณสถาน และส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน

๒.๓ ควรจัดให้มีร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม ร้านสินค้าที่ระลึก ในพื้นที่อุทยานฯ และใกล้เคียง เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนอิริยาบถตามสมควร

๒.๔ ควรจัดทำข้อมูลของแหล่งโบราณสถานและแนะนำวิธีการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเหมาะสมให้มีความทันสมัย ครอบคลุมพื้นที่เพื่อให้มีการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ตามนโยบาย THAILAND 4.0 ของรัฐบาล

๒.๕ เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม) ควรมีการส่งเสริมการขายเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรอย่างจริงจัง โดยการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ มีความแปลกใหม่ เพิ่มความหลากหลายในการท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวอุทยานฯ ตอนกลางคืน (Night & Live Historical Park) กิจกรรมวิ่งมาราธอน กิจกรรมจักรยานแรลลี่ กิจกรรมดูนก หรือกิจกรรมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร นอกเหนือจากมีมรดกทาง วัฒนธรรมที่โดดเด่นแล้ว ยังมีทรัพยากรอีกหลายด้านที่สามารถนำมาบรรจุในแผนแม่บทหรือแผน ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชรได้อีกมากมาย จึงควรมีการทำวิจัยต่อเนื่องใน ประเด็นที่สำคัญ อาทิ

๓.๑ ควรศึกษาการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัด กำแพงเพชรให้มีความครอบคลุม

๓.๒ ควรศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดกำแพงเพชรผ่านเรื่องราว ท้องถิ่นตลอดแม่น้ำปิง

๓.๓ ควรศึกษาการส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

หนังสือ

จังหวัดกำแพงเพชร,สำนักงาน. แผนพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชร (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔).

จังหวัดกำแพงเพชร,สำนักงาน. แผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙.

กำแพงเพชร : กรมศิลปากรและมหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๐.

ธนิช เลิศชาญฤทธิ. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๔.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

มนัส สุวรรณ และคณะ. โครงการศึกษาแนวทางและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบล. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๑.

มนวดี ถกลธวัช. ยุทธศาสตร์ปริทัศน์ : มหาอำนาจในบริบทความมั่นคงโลก. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๕๗.

สำนักนายกรัฐมนตรี. ยุทธศาสตร์ประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๕.

สายันต์ไพโรชาญจิตร. การจัดการมรดกวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์. นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๑.

สรศักดิ์ เวสสุนทรเทพ. แนวโน้มการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

อภิชาติ ธีรธำรง. ยุทธศาสตร์โลก : วิวัฒนาการและอนาคต. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.

วารสาร และหนังสือพิมพ์

ฉันทะ จันทะเสนา และศักดิ์ชาย นาคนก. “ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อคุณภาพชีวิตชาวเกาะ”, วารสารการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ ๗ (๑), มกราคม - เมษายน ๒๕๖๒, หน้า ๑๐๓ - ๑๑๗.

นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ. “รูปแบบและพฤติกรรมท่องเที่ยวที่ไร้ความริบเร่ของนักท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยการทหารค้ำไไทยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่๓๖(๒), ๒๕๕๙, หน้า๑ - ๑๙.

ธาวีช ถนอมจิตต์ และ เทิดชาย ช่วยบำรุง. “รูปแบบการเสริมสร้างความรู้แก่เยาวชนในเขตจังหวัด
สุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อส่งเสริม
การ
ท่องเที่ยวมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร”,วารสารศรีปทุมปริทัศน์, ปีที่ ๑๕ (๒),
กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘, หน้า ๓๕ - ๔๕.

นพคุณ ชูทัน และคณะ. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเมืองนำอยู่ตามอัตลักษณ์เมืองมรดกโลก จังหวัดกำแพงเพชร”,วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์,ปีที่ ๗ (๑๘), มกราคม - เมษายน ๒๕๕๕, หน้า ๑๕ - ๒๖.

พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต. “ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดกำแพงเพชร”,สัปดาห์วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๒๑(๒),พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘, หน้า ๑๗๓ - ๑๘๖.

ปจจริย์ ผลประเสริฐ. “แผนงานวิจัยแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดกำแพงเพชร”,สัปดาห์วารสารการวิจัย, ปีที่ ๑๕ (๒), กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒, หน้า ๑๙ - ๓๕.

รัชนีวรรณบุญอนนท์ และคณะ. “การพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร”,วิชาการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. ปีที่ ๗ (๑๙), พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๕. หน้า ๓๑ - ๔๔.

รัชนีวรรณบุญอนนท์ และคณะ. “รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก”,สัปดาห์วารสารการวิจัย, ปีที่ ๑๔ (๑), มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๑, หน้า ๒๔ - ๓๗.

วีระพล ทองมา. “การท่องเที่ยวสีเขียว: เรื่องจริงหรือแค่ภาพลวงตา”,รายงานผลการดำเนินโครงการสัมมนาวิชาการระดับชาติด้านการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ครั้งที่ ๒ จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๕๕.

สุดถนอม ตันเจริญ. “ประเพณีลอยกระทงกับการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอนุรักษ์วัฒนธรรม”,รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ ๒๕๕๘ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๘ กรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, หน้า ๔๙๖ - ๕๐๒, ๒๕๕๘.

อุษาวดี พลพิพัฒน์. “การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย”,จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ ๒๑(๔),ตุลาคม- ธันวาคม ๒๕๕๕,หน้า ๓๘ - ๔๘.

วิทยานิพนธ์

สุประภา สมนึกพงษ์. “การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยนวัตกรรมการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๕๑.

กฎหมาย

“ประกาศกรมศิลปากร เรื่อง ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน”,ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๘๕ (ตอนที่ ๔๑),
๗ พฤษภาคม ๒๕๑๑, หน้า ๑๓๔๐ - ๑๓๔๑.

“ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐”,ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๕ (ตอนที่ ๘๒ ก), ๑๓
ตุลาคม ๒๕๖๑, หน้า ๑ - ๗๔.

“ประกาศคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกโลกด้านวัฒนธรรม
พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔”,ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๔ (ตอนพิเศษ ๗๒ ง), ๘ มี น า ค ม
๒๕๖๐, หน้า ๑๑.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. “ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ ๔
(พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9689, ๒๕๖๒.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. “แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.
๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก

https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8370, ๒๕๖๒

ชมรมศิลป์ในสวน. “กิจกรรมศิลป์ในสวน กำแพงเพชร”. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก :

<https://web.facebook.com/ศิลป์ในสวน - กำแพงเพชร>, ๒๕๖๒.

ฐานเศรษฐกิจ. “เปิดเส้นทางท่องเที่ยวสองสัตว์ศิลปะพระร่วง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<http://www.thansettakij.com/content/282387>, ๒๕๖๒.

เทศบาลเมืองกำแพงเพชร. “ข้อมูลการท่องเที่ยวรถราง เทศบาลเมืองกำแพงเพชร”. (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : <https://www.kppmu.go.th>, ๒๕๖๒.

อริสรา เสยานนท์. “การป้องกันการเสื่อมโทรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ของตลาดน้ำอัมพวา”,(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก:[http://www.utcc.ac.th/public_](http://www.utcc.ac.th/public_content/files/001/29_4-13.pdf)
[content/files/001/29_4-13.pdf](http://www.utcc.ac.th/public_content/files/001/29_4-13.pdf) 29 (4) 52, ๒๕๖๒.

၈၈

ภาคผนวก

၈၈

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว
โดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ส่วนที่ ๑: ข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับส่วนตัวของท่าน โดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลง ที่ตรงกับความเป็นจริง

๑. เพศ ชาย หญิง

๒. ระดับการศึกษา

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษา/ปวช. อนุปริญญา/ปวส.
 ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

๓. อาชีพ

- เจ้าหน้าที่รัฐ / หน่วยงาน / องค์กรด้านการท่องเที่ยว
 อาจารย์ / นักวิชาการ
 ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว
 นักท่องเที่ยว

ส่วนที่ ๒ คำถามประเมินความพึงพอใจของท่านในการทำงานในด้านต่าง ๆ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความพึงพอใจที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว

ประเด็นคำถามวัดความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่พอใจ
๒.๑ การบริการของอุทยานฯ กำแพงเพชร					
๑) การนำเสนอข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว	5	4	3	2	1
๒) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	5	4	3	2	1

ประเด็นคำถามวัดความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่พอใจ
๓) เอกลักษณ์/ความโดดเด่นของอุทยานฯ	5	4	3	2	1
๒.๒ สภาพแวดล้อมของอุทยานฯ กำแพงเพชร					
๑) ความสะอาดของพื้นที่	5	4	3	2	1
๒) ระบบสาธารณูปโภคที่ให้บริการในอุทยานฯ เช่น ห้องน้ำ, พื้นที่จอดรถ, ร้านอาหาร,สินค้าที่ระลึก	5	4	3	2	1
๒.๓ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของอุทยานฯ					
๑) การบริการข้อมูลการนำชมจากมัคคุเทศก์, แผ่นพับ	5	4	3	2	1
๒) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่อุทยานฯ	5	4	3	2	1
๓) การบริการนำชมโดยรถรางนำชม	5	4	3	2	1
๔) ชุมชนโดยรอบอุทยานฯ มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการท่องเที่ยว	5	4	3	2	1
๕) ชุมชน / ท้องถิ่นมีโอกาสนำชมในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานฯ	5	4	3	2	1
๖) ประชาชนทั่วไปและชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอุทยานฯ	5	4	3	2	1
๗) ท่านมาท่องเที่ยวหรือมาใช้บริการในอุทยานฯ มากน้อยเพียงใด	5	4	3	2	1

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

๑) ท่านคิดว่าการส่งเสริมกิจกรรม / โครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรของภาคส่วนหรือหน่วยงานต่าง ๆ เป็นอย่างไรบ้าง

.

.

.

.

๒) ท่านมีความต้องการให้ชุมชนท้องถิ่น / ประชาชน โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง

.

.

.

.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางจันทร์รัตน์ สมบูรณ์ศิลป์
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๕
การศึกษา	พ.ศ. ๒๕๓๔ – ๒๕๓๕ ปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด Keller Graduate School of Management Chicago, Illinois, U.S.A. พ.ศ. ๒๕๒๖ – ๒๕๓๐ ปริญญาตรี นิเทศศาสตร์บัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน (วิทยุและโทรทัศน์)จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ – ๒๕๒๔ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา (สายวิทยาศาสตร์ ก.) , กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๑๒ – ๒๕๒๒ โรงเรียนราชินี , กรุงเทพฯ
ประวัติการทำงานโดยย่อ	พ.ศ. ๒๕๓๕ – ๒๕๔๐ - ผู้ช่วยผู้จัดการการตลาด (Assistant Marketing Manager) ฝ่ายระบบสื่อสารมวลชน บริษัท ลีอกซ์เลย์ จำกัด (มหาชน) พ.ศ. ๒๕๓๐ – ๒๕๓๑ - ประชาสัมพันธ์ บริษัท เจ เอสแอล จำกัด - ประชาสัมพันธ์ บริษัท คีตาแผ่นเสียงและเทป จำกัด
ตำแหน่งปัจจุบัน	พ.ศ. ๒๕๔๐ – ปัจจุบัน กรรมการผู้จัดการ บริษัท โรงแรมนวัตน์ จำกัด จังหวัดกำแพงเพชร

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

เรื่อง แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดย

ชุมชนอย่างยั่งยืนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ผู้วิจัย นาง จันทวรรณ สมบูรณ์ศิลป์ หลักสูตร วปอ. วันที่ ๖๑

เลขประจำตัว ๘๖๔๕

ตำแหน่ง กรรมการผู้จัดการ บริษัท โรงแรมนวัตน์ จำกัด จังหวัดกำแพงเพชร

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ หมวดที่ ๖ ได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาประเทศ การจะทำให้ประเทศไทยบรรลุตามเป้าหมายความมั่งคั่งได้ต้องอาศัยยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลายมิติ เป็นไปตามวิสัยทัศน์ของประเทศไทย ตามคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นที่ตระหนักดีว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างรายได้ให้กับประเทศ จึงได้บรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้ใน ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่มุ่งต่อยอดอดีต โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต เพื่อให้เกิดความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว

จังหวัดกำแพงเพชรเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ตั้งอยู่ในเขตตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ในอดีตเมืองกำแพงเพชรถือเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย และทวีความสำคัญมากขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นเมืองขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำปิงเป็นศูนย์กลางการคมนาคมระหว่างอาณาจักรอยุธยาและล้านนา ทำให้เมืองกำแพงเพชรเป็นศูนย์กลางของศิลปกรรมที่มีความผสมผสานกันอย่างลงตัว จนได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้ขึ้นทะเบียนในบัญชีแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ ร่วมกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชชนาลัย ภายใต้ชื่อว่า “เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร” (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) มีพื้นที่แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ เขตกำแพงเมือง และเขตอรัญญิก

แต่ด้วยการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรยังไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร เนื่องจากไม่เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวและมีอุปสรรคในการท่องเที่ยวต่าง ๆ ทำให้มีนักท่องเที่ยวน้อยมาก อีกทั้งอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรกับชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในหลายบริบท กอปรกับกระแสการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแนวโน้มว่าสามารถสร้างรายได้ให้กับการท่องเที่ยวมากขึ้น จึงควรที่จะมีการทบทวนวางแผนรูปแบบและพัฒนาวิธีการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวแบบใหม่ ๆ ดังนั้นการศึกษา แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อันจะเป็นแรงขับเคลื่อนที่จะนำไปสู่การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดกำแพงเพชรได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
๒. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
๓. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑.๑ ศึกษาบริบทของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
- ๑.๒ ศึกษาความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนประกอบไปด้วย ๑) ความร่วมมือในการทำแผนหรือยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ๒) ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ๓) ความร่วมมือในการปฏิบัติ ๔) ความร่วมมือในการประเมินผล ๕) ความร่วมมือในการบันทึกข้อตกลง
- ๑.๓ ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) ประกอบไปด้วย ๕ องค์ประกอบ คือ ๑) ด้านศักยภาพคน ๒) ด้านศักยภาพพื้นที่ ๓) องค์ประกอบด้านการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๔) ด้านการมีส่วนร่วมต่อระดับความร่วมมือ ๕) ด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๒. ขอบเขตด้านประชากร

เก็บข้อมูลการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจากแหล่งข้อมูลหรือหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน ๒๐ คน จาก ๔ กลุ่มประชากร คือ

- ๒.๑ ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้านการท่องเที่ยว ๕ คน
- ๒.๒ นักวิชาการผู้มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ๕ คน
- ๒.๓ ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ในจังหวัดกำแพงเพชร ๕ คน
- ๒.๔ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ๕ คน

๓. ขอบเขตเวลา

- ๓.๑ วิจัยเอกสาร มกราคม ๒๕๖๒
- ๓.๒ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ กุมภาพันธ์ - มีนาคม ๒๕๖๒

๓.๓ จัดระเบียบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล มีนาคม ๒๕๖๒

๓.๔ จัดทำรายงานวิจัย เมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยด้วยการศึกษาตามระเบียบวิธีการวิจัย งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑.๑ การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาวิจัยจากการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารเผยแพร่ งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และตำราเอกสารต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลห้องสมุดวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สืบค้นจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแหล่งข้อมูลออนไลน์

๑.๒ การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จำนวน ๒๐ คน ประกอบด้วย ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน ๕ คน, นักวิชาการผู้มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ๕ คน, ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ในจังหวัดกำแพงเพชร ๕ คน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ๕ คน

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

๒.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) เป็นการนำเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ มาวิเคราะห์ให้เห็นว่ามุ่งพรรณนา และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

๒.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Constant Comparison) เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ กับบริบทโดยรอบ และสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ

๓. การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลโดยนำเสนอในรูปแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนา และวิเคราะห์นำเสนอแนวทางยุทธศาสตร์ใหม่ ๆ ที่เป็นผลจากการวิจัย

ผลการวิจัย

๑. สถานการณ์การท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

๑.๑ สถานการณ์การท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ด้วยปัญหาการครอบครองพื้นที่ และความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ทำให้การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรยังไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัย ซึ่งมีความแตกต่างในด้านการบริหารจัดการ กล่าวคือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีการจัดกิจกรรมมากกว่าและเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากกว่า อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

ในด้านการประชาสัมพันธ์พบว่า อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรมีการประชาสัมพันธ์น้อย การเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดกำแพงเพชรยังไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร และยังมีเส้นทางการท่องเที่ยวที่ชัดเจน รวมไปถึงชุมชน ประชาชนในท้องถิ่นไม่มีการรวมตัวกันเป็นชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชัดเจน เมื่อเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัย

จากสถิติข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรจากแผนแม่บทอุทยานฯ พบว่า มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอุทยานฯ ร้อยละ ๑๖ ของนักท่องเที่ยวที่มาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมื่อเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์ทุกแห่งในประเทศไทย จะมีนักท่องเที่ยวคนไทยเพียงร้อยละ ๒๒ และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศร้อยละ ๓ ที่มาเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมี ๒ กลุ่มหลัก คือ

กลุ่มที่ ๑ นักท่องเที่ยวที่มากันเป็นกลุ่มกับบริษัทนำเที่ยว ถือเป็นกลุ่มหลัก นักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ หรือวัยทำงานตอนปลาย และครอบครัว

และกลุ่มที่ ๒ นักท่องเที่ยวอิสระ

โดยนักท่องเที่ยวในกลุ่มแรก มีระยะเวลาในการเยี่ยมชมที่สั้นกว่ากลุ่มหลัง คือ ใช้เวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง เยี่ยมชมเพียงจุดหมายที่สำคัญ ๆ ไม่กี่แห่งเป็นหลัก ในขณะที่นักท่องเที่ยวกลุ่มหลังมีเวลาการพำนักโดยเฉลี่ยนานกว่า คือ มากกว่า ๒ คืน โดยเยี่ยมชมพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ในรายละเอียด และเยี่ยมชมองค์ประกอบเมืองในเชิงลึกมากกว่า

สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มากันแบบอิสระเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ในลักษณะครอบครัวหรือเพื่อน โดยมีระยะเวลาในการเยี่ยมชมที่สั้น คือ เยี่ยมชมเพียงจุดหมายที่สำคัญ ๆ ไม่กี่แห่งเป็นหลัก และมีการท่องเที่ยวที่หนาแน่น ในช่วงเทศกาลหรือวันหยุดนักขัตฤกษ์

๑.๒ หน่วยงานที่ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน มีดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ๔

๑.๒.๒ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร (พิพิธภัณฑสถานจังหวัดกำแพงเพชร เฉลิมพระเกียรติ)

๑.๒.๓ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชรและเทศบาลเมืองกำแพงเพชร

๑.๒.๔ หน่วยงานราชการอื่น ๆ ของจังหวัด กำแพงเพชร

๑.๒.๕ ภาคเอกชน (หอการค้าจังหวัดกำแพงเพชร) และภาคประชาชน (ชมรมศิลปินในสวน)

๒. ปัญหาอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

๒.๑ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว

๒.๒ ระบบขนส่งที่รองรับการท่องเที่ยว ทั้งการขนส่งที่เชื่อมระหว่างเมืองกับอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และพาหนะที่ใช้ในการท่องเที่ยวอุทยานฯ ยังไม่มีความหลากหลาย เมื่อเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยซึ่งมีทั้งรถรางนำชม

รถไฟฟ้า และรถจักรยานสำหรับเช่า นอกจากนี้จุดแวะพักสำหรับนักท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ ยังมีไม่เพียงพอ

๒.๓ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเอกลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มักมีเจตคติว่าแหล่งโบราณสถานของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเป็นเมืองรองและไม่มีความโดดเด่นหรือแตกต่างเมื่อเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

๒.๔ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรไม่เกิดการท่องเที่ยวซ้ำหรือเกิดการท่องเที่ยวซ้ำน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

๒.๕ พื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรทั้ง ๒ ส่วน ทั้งเขตอรัญญิกและเขตกำแพงเมือง เป็นพื้นที่ที่จัดแยกและห่างจากชุมชน กล่าวคือบริเวณพื้นที่ในกำแพงเมืองนั้นเป็นที่ตั้งของส่วนราชการและบริเวณด้านหน้าเมืองหรือวงเวียนต้นโพธิ์นั้นเป็นบริเวณที่มีอาคารพาณิชย์ซึ่งมีสถาปัตยกรรมรูปแบบที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของเมืองและการท่องเที่ยว และสถานที่ตั้งของชุมชนเมืองกำแพงเพชรซึ่งตั้งอยู่ด้านทิศใต้ก็เป็นคนละส่วน ทำให้ชุมชนและอุทยานประวัติศาสตร์มีบริบทแวดล้อมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันน้อยมาก

๓. แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

๓.๑ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรมีการดำเนินการจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรฉบับใหม่ เพื่อตอบสนองการจัดการและการพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบในอนาคต

๓.๒ สำนักศิลปากรที่ ๖ กรมศิลปากร ควรให้สิทธิ์อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรในการดูแลโบราณสถาน ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดกำแพงเพชร โดยการเพิ่มเติมพื้นที่โบราณสถานทั้ง ๒ ฝั่งแม่น้ำปิง เช่น เมืองนครชุม และเมืองไตรตรึงส์ ทางฝั่งตะวันตก เมืองคณฑี ทางฝั่งตะวันออก เพื่อให้มีการจัดการพื้นที่ที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและสอดคล้องกับการท่องเที่ยวชุมชน

๓.๓ องค์กรของรัฐและเอกชน ตลอดจนชุมชนควรมีการดำเนินการวางแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรร่วมกัน

๓.๔ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ต้องมีส่วนร่วมในการดูแล อนุรักษ์และรักษาโบราณสถาน

๓.๕ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในหลากหลายด้านได้ง่ายและสะดวก

๓.๖ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ตลอดจนหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ของอุทยานฯ เพื่อการท่องเที่ยว ควรประชาสัมพันธ์ โครงการ/ กิจกรรม/ เทศกาลต่างๆ ที่จัดในพื้นที่อุทยานฯ ให้มากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และอยากมาท่องเที่ยวมากขึ้น

๓.๗ หน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบในแนวทางเดียวกัน ตั้งแต่การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว โรงแรมที่พัก

ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น OTOP รวมไปถึงร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ที่จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

๓.๘ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ควรจัดระบบคมนาคมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างเขตกำแพงเมืองและเขตอรัญญิก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ในการกำหนด ยุทธศาสตร์และวางแผนแม่บทในการพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชนที่มีศักยภาพ

๒. ควรมีการจัดการภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมพื้นที่ โดยรอบอุทยานฯ ตลอดจนบริเวณใกล้เคียง ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องและกลมกลืนกับการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นป้ายชื่อชุมชน รูปทรงอาคาร ร้านค้า ร้านอาหาร ตลอดจนมีการจัดการขยะอย่างเหมาะสม

๓. อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรควรมีแนวทางในการสร้างและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนโดยรอบผ่านสถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดูแล รักษาโบราณสถาน และส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน

๔. ควรนำการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มาเป็นหนึ่งในประเด็นยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อตอกย้ำพันธกิจ และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดที่ว่า “เป็นแหล่งผลิต แปรรูปสินค้าเกษตรปลอดภัย ฐานผลิตพืชพลังงานทดแทนและท่องเที่ยวมรดกโลก”

๕. ควรจัดให้มีร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม ร้านสินค้าที่ระลึก ในพื้นที่อุทยานฯ และใกล้เคียง บริเวณ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนอริยาบถตามสมควร

๖. ควรจัดทำข้อมูลของแหล่งโบราณสถานและแนะนำวิธีการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเหมาะสมให้มีความทันสมัย ครอบคลุมพื้นที่เพื่อให้มีการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ตามนโยบาย THAILAND 4.0 ของรัฐบาล

๗. เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม) ควรมีการส่งเสริมการขายเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรอย่างจริงจัง โดยการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ มีความแปลกใหม่ เพิ่มความหลากหลายในการท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวอุทยานฯ ตอนกลางคืน(Night & Live Historical Park) กิจกรรมวิ่งมาราธอน กิจกรรมจักรยานแรลลี่ กิจกรรมดูนก หรือกิจกรรมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ